

This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website

<https://kksu.co.in/>

Digitization was executed by NMM

<https://www.namami.gov.in/>

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhed
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
<https://egangotri.wordpress.com/>

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय रामटेक

हस्तलिखित संग्रह

दाखल क्र. M-2665 विषय वेद

नाव जेठवें शाकल सीहता

लेखक/लिपीकार श्याम आर्क

पृष्ठ १४ काळ — पुर्ण/अपुर्ण

२-१५१५ अ-२९

अ-२१८५१५

श्रीगजाननायनमः॥ हरिः ॥ ॐ ॥ प्रगो इदं मुहूर्तं न शुभं निर्विघ्नं दर्वसि॥ अभिदेवो
 कार्थः॥ मती जुष्टो धियाहितः सोमो हि न्वेपरावर्ति॥ विप्रस्य धारया कविः॥ अयं देवेषु
 जागृविः सुत एति पुवित्रु ॐ ॥ सोमो याति विचर्षणिः॥ सनः पवस्व वाजयुश्च कागशा
 १ कृतं चुरम॥ बर्हिषां आ विवा सति॥ सनो भुगाय वायवे विप्रवीरः सदा वृधः॥ सोमो
 देवधार्यमूत॥ सनो अथ वसुतये क्रतुविज्ञातु वित्तमः॥ वाजं जे विप्रबो वृहत् ॥ ३ ॥ स
 पवस्व मदीयकं नृचक्षो देववर्ति ये॥ इदं विंदीय पीतये॥ सनो अर्वा ऋतुं इत्यं सुत्वमि
 द्रायतो शसो॥ देवान्त्सर्विभ्यु आवरा खितत्वा मरुणां वृयं गोति ॐ ॥ सोमदीयकं म॥ वि

नोरायेदुरोवधि॥ अत्युपवित्रमक्रमीद्वाजीधुरंनयामनि॥ इंदुर्विषुपत्यते॥ समीसरवायोऽ
अस्वरन्वनेकीळतुमत्यविं॥ इंदुंनावोऽनूयत॥ तथापवस्वधारयाययापीतोविचक्षसे॥
इंदोस्तोत्रेसुवीर्यम्॥ २॥ अस्म्यन्देववीतयेऽत्यासः कृत्याऽइव॥ छरतः पर्वतावधेः॥ परि
कृतासुऽइंदवोयोवैवुऽपिच्यवित्ती॥ वायुंसोमाऽअसह्यत॥ एतेसोमासुऽइंदवः प्रयस्वत
श्रमसुताः॥ इंदुर्वर्धितिकर्मातिः॥ आधोवतासुहस्त्यः शुक्राग्रेष्णीतमंथिनो॥ गोभिः श्री
णीतमत्पुं॥ सपवस्वधनंजयप्रयुंताशधसोमहः॥ अस्मभ्यसोमगातुवित्॥ एतम्मजं
तिमज्यपवमानंदशुद्धिपः॥ इंदुयामत्पुंमदं॥ ३॥ अथासोमः सुकृत्ययामहश्चिरभ्यवद्व

त॥ मंदानं शुद्धं वायते ॥ कृतानीदं स्य कर्त्तुं चित्तं ते दस्युतं दत्तं ॥ नृणां च धृष्टुं श्रयते ॥ आत्मा मंदं
 दियो रसो वज्रः सहस्रसाधुवत् ॥ उभयं यदस्य जायते ॥ सुयं कविर्धर्तृरिविज्राय रत्नमिच्छति ॥
 यदीमं मृज्यते धिर्यः ॥ सिंघासतूर्यीणां वाजे धर्वतामिव ॥ नुरेषु जिग्युषो मसि ॥ ४॥ तत्त्वानु
 २ त्पत्तिविभ्रतं सधस्तेषु मदोदिवः ॥ वाकं सुकृत्यये महे ॥ संवृत्तं धृष्टुमुभयं मुहामदिब्रतं म
 दं ॥ शतं पुरो रुहृणि ॥ अतस्त्वारयिमभिरजानं सुकृतोदिवः ॥ सुपणोऽअव्यधि नुरत्न ॥
 विश्वस्मादुत्सर्वदशे साधारणं रजस्तुरं ॥ गोपामृतस्य विवर्त्तत् ॥ अधो दिन्वानदं दियं ज्यायो
 महित्वमानश ॥ अतिष्ठि कृद्विचर्षणिः ॥ ५॥ पर्वस्ववृष्टिमासु नो पामूर्तिदिवस्परि ॥ अयश्मा

बृहतीरिषः॥तयापवस्वधारयाययागावऽदुहागमन॥जन्यामउपनोमदं॥घृतंपवस्वधा
रयायज्ञेषुदेववीतमः॥अस्मभ्यवृष्टिमापव॥सनऽउर्जेयऽव्ययंपवित्रं धावधारया॥देश
सःष्टणावन्धिकं॥पवमानोअसिष्यददुक्षांस्यपजंघनत॥प्रलवडोचयचुचः॥दे॥उत्वेचु
मासऽइरतेसिंधोस्तेरिवस्वनः॥वाणस्यचोदयापविम॥प्रसवेतऽउदीरतेतिस्त्रोवाचो
मस्वस्युव॥यदव्यऽएविसानवि॥अव्योवारेपरिप्रियंदरिंदित्यद्विहितः॥पवमानंमधुश्रु
तं॥आपवस्वमदिन्नमपवित्रधारयाकवे॥अर्कस्ययोनितासदं॥सपवस्वमदिन्नमगोभिर
जानोऽअकुठिः॥इंदुविंदायपीतये॥७॥अध्वरोअद्विभिःसुतंसोमंपवित्रऽआरज॥पुनी

होद्रोपुपातवे॥दिवःपीयूषमुत्तमंसोममिंद्रायवज्रिणे॥सुनोतामधुमत्तमाम्॥तत्पुत्रइहोऽं
 चसोदेवामधोर्व्यश्रते॥पर्वमानस्यमरुतः॥त्वंहिसोमवर्द्धयन्त्सुतोमदायभर्णयि॥वृषन्त्सोता
 रत्तये॥अभ्येर्वविचक्षणापुवित्रंधारयासुतः॥अभिवाजमुतश्रवः॥८॥परिद्युक्षःसनडुयिर्न
 रदंजिनोअंधसा॥सुवानोऽअर्षपुवित्रा॥तवप्रुत्नेभिरध्वभिरव्योवारेपरिप्रियः॥सहस्रधारो
 यात्रिनो॥चरुर्नयस्तमीरुयेदोनदानमीरुय॥वर्धेर्वधस्तवीरुय॥निशुभमिंदवेधोपुरुद्रुत
 जनानां॥योअस्मींआदिदेशति॥श्रातंनदुंदुतिभिःसहस्रवाशुचीनां॥पर्वस्वमंदयद्रुयिः॥९॥
 उत्तेशुभोसोअस्मूरुलोमिंदतोअदिवः॥नुदस्वयाःपरिस्वधः॥अथानिजुघ्निरोजसारथसंगे

धनेहिते ॥ स वा अविभ्युवाहदा ॥ अस्य व्रतानि नाद्येष्वपवमानस्य दूष्ण्या ॥ रुजयस्त्वाष्ट
 तन्यति ॥ तं हि न्वंति मदच्युतं हरिं नदीषु वाजिनं ॥ दंदुमिंद्राय मत्सरं ॥ १० ॥ अस्य प्रत्नाम
 नुद्युतं शुक्रं दुदुक्कं अद्रयः ॥ पर्यः सहस्रसामृषिं ॥ अयं सूर्य इवोपदृगयं सरां सिधाव
 ति ॥ सप्तप्रवत आदिवं ॥ अयं विश्वानितिष्ठति पुनानो नुवन्तोपरि ॥ सोमे दिवो न सूर्यः ॥
 परिणो देववीतये वाजा अर्धसिगोमतः ॥ पुनान इदं विंदुयुः ॥ ११ ॥ यवं यवं नो अंधसा
 पुष्टं पुष्टं परिस्त्रव ॥ सोम विश्वा च सोमगा ॥ दंदो यथा तवस्तवो यथा तेजा तमंधसः ॥ नि
 बर्हिषि प्रिये सदः ॥ उत नो गोविदश्च वित्पवस्व सोमां धसा ॥ मक्षतमे निरहसिः ॥ यो

जिनातिनजीयतेहंतिशत्रुमभीत्य ॥ सपवस्वसहस्रजित् ॥ १२ ॥ परिसोमं नृत्तं हृद्दाशुः
पवित्रे अर्षति ॥ विघ्नं न क्षांसि देवयुः ॥ यत्सोमो वाजमर्षति शतं धाराऽअपस्युर्वः ॥ इ
दस्य सरव्यमाविशान् ॥ अन्तित्वा यो वणो दे शे जारं न कन्याऽनूयत ॥ मृज्यसे सोमसा
तये ॥ त्वमिन्द्राय विष्णवे स्वादुरिंदो परिस्त्रव ॥ नृत्तं तो त्वन्पाह्यं हसः ॥ १३ ॥ प्रते धाराऽ ४
असश्च तो दिवो नयंति वृष्टयः ॥ अं धा वाजं सहस्त्रिणं ॥ अन्ति प्रियाणि क्वाभ्या विश्वा
वक्षो णो अर्षति ॥ हरिस्तु जान आयुधा ॥ समं मृ जान आयु भिरिहो राजे वसुव्रतः ॥
श्रेयो नो नवं सुषीदति ॥ स नो विश्वा दिवो वसूतो दधिव्याऽअधि ॥ पुनानं दं दवा नु ॥ १४ ॥

तरुत्समंदीधावति धारा सुतस्यांधसः ॥ तरुत्समंदीधावति ॥ उखावेदवसूनां मर्तृस्य देव्यव
सः ॥ तरुत्स ॥ १० ॥ धस्योः पुरुषंत्यो रासहस्राणि दध्ने ॥ तरुत्स ॥ १० ॥ आययोः स्त्रिंशत्तंतो नास
हस्राणि च दध्ने ॥ तरुत्स ॥ १० ॥ १५ ॥ पर्वस्वगो जिदध्वजिदिश्वजित्सो मरण्यजित् ॥ प्रजावृद्धि
माभर ॥ पर्वस्वाङ्घ्रिजो अदाभ्यः पर्वस्वो यधीभ्यः ॥ पर्वस्वधिषणाभ्यः ॥ त्वंसो मपवमानो वि
श्वानिदुरितातर ॥ कविः सीदति बर्हिषि ॥ पर्वमानुस्वर्विदो जायमानो नुवो महान् ॥ इदो वि
श्वोऽअनीदसि ॥ १६ ॥ प्रगायत्रेण गायत पर्वमानं विचर्यणि ॥ इंदुसहस्रचक्षुसं ॥ तं त्वा सहस्र
चक्षुसमथो सहस्रवर्णसं ॥ अतिवारमपाविषुः ॥ अतिवारान्पवमानो असिष्यदक्लृणं ॥

मिधावति ॥ इन्द्रस्य हाद्या विज्ञान ॥ इन्द्रस्य सोमराधसेनां पवस्व विचर्षणे ॥ प्रजावदेत ५
 आभर ॥ १७ ॥ अथावीतीपरिस्त्रवयस्त इन्द्रो मदेधा ॥ अवाहन्तवतीर्नव ॥ पुरः सद्य ५
 इत्याधि ये दिवो दासा यत्रां वरं ॥ अधत्यन्तुर्वशां यदु ॥ परिणो अश्वमश्वविज्ञो मदिन्द्रो हिर
 ण्यवत् ॥ क्षरसहस्रिणीरिषः ॥ पवमानस्य ते वयं पवित्रमभ्युदतः ॥ सखित्वमावृणीम
 ५ हे ॥ ये ते पवित्रमूमयोऽभिर्क्षरन्ति धारया ॥ तेभिर्नः सोममृच्छय ॥ १८ ॥ सनः पुनान ५ आभ
 ररयिं वीरवतीमिषं ॥ इशानः सोमविश्वतः ॥ एतमुत्पदशालिपो मजं तिसिंधुमातरं ॥ स
 मादित्येभिररयत ॥ स मिन्द्रो गे लवायुना सुत एति पवित्रं ५ आ ॥ संसूर्यस्य रश्मिभिः ॥ स

नो भगाय वायवे पूछे पवस्व मधुमान् ॥ चारुं मित्रे वरुणे च ॥ उच्चाते जातमंधसो दिवि षड्भ्या
 ददे ॥ उग्रं शर्ममहि श्रवः ॥ १९ ॥ एना विश्वान्यर्य आधुमनानि मानुषाणां ॥ सिषासंतो वना
 महे ॥ सनुः दंडा ययज्ये वरुणा यमरुद्रः ॥ वरिवो वित्परिस्त्रव ॥ उपोषु जातमसुरंगो तिनै
 गं परिहृतं ॥ दूंदु देवाः अथासिषुः ॥ तमिदं धंतु नो गिरौ वत्सं संशिखरीरिव ॥ यः दंडस्य हृदं
 सनिः ॥ अथाणिः सोमशंगवे धुक्ष्वपिप्युषी ॥ मिषं ॥ वद्धासि मुदमुक्थ्यम् ॥ २० ॥ पवमानो
 अजीजन हिरश्चित्रं न तन्यतुं ॥ ज्योतिर्वैश्वानरं वृद्धत ॥ पवमानस्य ते रसो मदो राजन्नदुक्खु
 तः ॥ विवारुमर्थमर्थति ॥ पवमानुरसस्तवृद्धो विराजति धुमान् ॥ ज्योतिर्वैश्वं स्वर्दशे ॥

यस्ते मदीवरेण यस्ते नापवस्वां धंसा ॥ देवावीरघशंसहा ॥ जधिर्वृत्रममिचि यंसस्त्रिवा
 जं दिवे दिवे ॥ गोषाऽर्चऽअश्वसाऽअसि ॥ १५ ॥ संमिष्टोऽअरुहोऽउवस्वूपरष्ठाभिर्न धेनुभिः ॥
 सीदन्त्येनो नयोनिमा ॥ सपवस्वयऽअविथेऽइवचायहंतदे ॥ वत्रिवांसं मदीरपः ॥ सु
 वीरासो वयं धनाजये मसो ममीरुः ॥ पुनानो बर्धनो गिरः ॥ त्वेतासिस्तवाऽवसास्यामि
 वन्वंतऽअमुरः ॥ सोमव्रतेषु जागृहिः ॥ अपध्वं न्यवते मधोपसोमोऽअराच्याः ॥ गच्छन्नि
 दस्य निहृतम ॥ २२ ॥ मदीनो रायऽआर्षरपवमानजही मधः ॥ रास्वेदो वीरवघ्नशः ॥ न
 खाशतंच न कुतो राधो दिक्षंत माभिर्न नू ॥ यत्पुनानो मखस्यसे ॥ पवस्वेदो वधा सुतः ॥

धीनो यशसोजने ॥ विश्वाऽपदिषोजहि ॥ अस्य ते सरथे वयं तवेदो शुम्भऽवन्तमे ॥ सा सत्या
 मपतन्यतः ॥ याते नृमान्यायुधातिगमानि सन्ति धूर्वणे ॥ रक्षा समस्य न निदः ॥ २३ ॥ एतेऽ
 अस्य मिन्दवस्तिरः पवित्रमाश्रवः ॥ विश्वान्यनि सोऽनुगा ॥ विघ्नतो दुरिता पुरु सुगा लोकान् देवा
 जिनः ॥ तना कृष्णवतोऽश्रवते ॥ कुण्डतो वरिषोऽनु यवति सुपुति ॥ इष्मामसमन्य संयतं ॥ अ
 साव्यं शुभेदाया सुदक्षो गिरिष्ठा ॥ त्रे नोनये निमास नत् ॥ शुभमधो देव वातम सुधूतो नृ
 तिः सुतः ॥ स्वदेति गावः पयोनिः ॥ २४ ॥ आदामि शुभदेता रोधुऽनु नन्मृताय ॥ मध्वोरसं
 सधमोदे ॥ यास्ते धारामधुऽश्रुतो स्य मिन्दऽनु नये ॥ तामिः पवित्रमासदः ॥ सोऽश्रवेऽनु य

पीतयेतिरोरोमाण्यव्यया॥सीदन्योनावनेध॥॥त्वमिंदोपरिस्त्रवस्वादिष्ठोऽंगिरोभ्यः॥
वरिवोविद्वतंपयः॥अयंविचर्यणिर्हितःपर्वमानःसंचेतति॥दिन्वानःआप्यंहृत॥२५॥
एषदधार्धव्रतःपर्वमानोऽनशस्तिहा॥करुदसूनिदाश्रुवे॥आपवस्वसहस्रिणंरयिं
७ गोमंतमश्विनम्॥पुरुश्चंद्रंपुरुस्सह॥एषस्यपरिधिच्यतेमर्ज्यमानःआयुनिः॥उरु
गायःकविःक्रतुः॥सुहस्रोतिःश्रुतामघोविमानोरजसःकविः॥इंद्रायपवतेमदः॥मि
राजातद्रुस्तुतःइंद्रुरिंद्रायधीयते॥विर्योनावसताविव॥२६॥पर्वमानःसुतोन्निःसा
मोवाजमिवासरत्॥चमूषुशकमनासदम्॥तत्रिष्टेचिवंधुरे रथेयुंजंतिथातवे॥ऋषीणां

सुसधीतिभिः॥ तं सोतारो धनुस्ततमाश्रुंवाजाययातवे॥ हरिंदिनोतवाजिनम॥ आवि
शान्कुलशंसुतो विश्वाऽअर्षन्तभिश्चिः॥ शूरो न गोषुतिष्ठति॥ आतऽद्वंदोमदाय
कंपयोदुहंत्यायवः॥ देवादेवेभ्योमधु॥ २७॥ अन्नः सोमंपवित्रऽआसृजतामधुम
त्रमम॥ देवेभ्योदेवश्रुत्रमम॥ एते सोमाऽअसृक्षतगृणानाः श्रवसेमहे॥ मदिन्नम
रस्यधाया॥ अग्निगव्यानिवीतयेनृम्यापुनानोऽअर्षसि॥ सनद्वाजःपरिस्त्रव॥ उत्तनो
गोमतीरिषो विश्वाऽअर्षपरिष्टुभुः॥ गृणानो जमदग्निना॥ पवस्ववाचोऽअग्निः सो
मचित्राभिरुतिभिः॥ अग्निविश्वानिकाव्या॥ २८॥ त्वंसमुद्रियाऽअपोऽग्नियोवाचऽद्व

रयन् ॥ पर्वस्वविश्वमेजय ॥ तुभ्येमानुवनाकवे महिमे सोमतस्थिरे ॥ तुभ्यमर्षति सिंध-
 वः ॥ प्रतेदिवो नवृष्टयो धारायंत्यसश्चतः ॥ अमिश्रुक्रामुपस्तिरम् ॥ इंद्रायेंदुं पुनीतनो
 ग्रंदं यसाधनम् ॥ इंद्रानंवीतिराधसम् ॥ पर्वमानः कृतः कविः सोमः पवित्रमासदत् ॥
 दधत्स्तोत्रे सुवीर्यम् ॥ २९ ॥ अपि वस्वसहस्रिणं रयिं सोमसुवीर्यम् ॥ अस्मै प्रवांसिधार-
 य ॥ इषमूर्जे च पिबस्व इंद्राय मत्सरिन्तमः ॥ चमूद्यानिर्षीदसि ॥ सुतः इंद्राय विच्छेद सो-
 मः कलत्रे अक्षरत् ॥ मधुमां अस्तु वायवे ॥ एते असृगमाशुबो गतिं कुरांसि बभ्रवः ॥
 सोमाः कृतस्य धारया ॥ इंद्रं वर्धते अमुरः कृण्वंतो विश्वमार्यम् ॥ अपघ्नंतो अराव्याः ॥

॥३२॥ सुता अनुस्वमारजोभ्यर्धतिबभ्रवः ॥ दंडुंगघंतुद्वंद्वः ॥ अथापवस्वधारयाययास्तु
 र्यमरोचयः ॥ हिन्वानोमानुषीरुपः ॥ अयुक्तसूरः एतत्रापवमानोमनावधि ॥ अंतरिक्षे
 णायातवे ॥ उत्तत्याहरितोदशसूरोअयुक्तयातवे ॥ दंडुरिंदुद्वितिवुवन्मू ॥ परीतोवाय
 वेसुतगिरः दंडायमत्सरम् ॥ अव्योवारिषुसिंचत ॥ ३३ ॥ पवमानविदारुयिमस्मभ्यंसोम
 दुष्टम् ॥ यद्विणाशोवनुष्यत ॥ अन्येषसहस्रिणरुयिंनोमंततुश्विनम् ॥ अभिवाज
 मुतुश्रवः ॥ सोमोदेवो नसूयेतिदिभिः पवतेसुतः ॥ दधानः कलशरसम् ॥ एतेधामान्या
 यशुक्ताः ॥ रुतस्यधारया ॥ वाजुंगोमंतमश्विनम् ॥ सुताः दंडायवज्रिणसोमोसादध्या

नमः॥ पर्वमानाः असहस्रतसोमाः शुक्रासुदंदवः॥ अग्निविश्वानिकाव्या॥ ३४॥ पर्वमा
 नास आश्रवः शुक्राः असग्रमिंदवः॥ घ्नंतो विश्वाः अपदिषः॥ पर्वमाना दिवस्पयं
 तरिष्ठादसहस्रत॥ पृथिव्याः अधिसानवि॥ पुनानः सोमधारयेदो विश्वाः अपसि
 धः॥ जहिरक्षांसि सुक्रतो॥ अपघ्नन्तो मरुक्षसोऽभ्यर्षक निक्रदत्॥ धूमंतं शुभ
 मुत्तमम्॥ अस्मेवसूनिधारयसोम दिव्यानि पार्थिवा॥ दंदो विश्वाति वीर्या॥ ३५॥
 वृषा सोमधुमाः असि वृषादेव वृषव्रतः॥ वृषा धर्माणि दधिषे॥ वृच्छस्ते वृच्छ्यं नृ
 को वृषावेनं वृषामदः॥ सत्यं वृषन्तं वेदसि॥ अश्वान चक्रदो वृषासंगाः दंदोसम

र्वतः॥ विनोरायेदुरोवधि॥ असृक्षतुप्रवाजिनो गुव्यासो मासोऽअश्वया॥ शुक्रासो
 वीर्याऽश्वः॥ शुभमानाऽऽतारुभिर्मज्जमाना गभस्त्योः॥ पर्वते वारेऽअव्यये॥
 ॥३६॥ ते विन्वादाश्रुषेवसुसोमा दिव्यानि पार्थिवा॥ पर्वता मांत रिद्ध्या॥ पर्वमानस्य
 १० विश्व वित्प्रतेसर्गाऽअसृक्षत॥ सूर्यस्येव नरश्मयः॥ केतुं ह्यवन्दिवस्परिविश्वास्तु १०
 पाऽभ्यर्चसि॥ समुद्रः सोमपिन्वस॥ दिन्वानो वाचमिष्यसि पर्वमान विधर्मणि॥ अ
 क्रान्देवो न सूर्यः॥ इंदुः पविष्टचेतनः प्रियः कवीनां मुती॥ सृजदश्वं रथीरिव॥ ३७॥
 ऊर्मिर्यस्ते पवित्रः आ देवावीः पर्यक्षरत॥ सीदन्तस्य योनिमा॥ स नोऽअर्घपवि

त्रआमदोयोदेववीतमः॥ इंदुविंदायपीतये॥ इषेपंवस्वधारयामुज्यमानोमनीषिभिः॥ इंदो
रुचाभिगाऽइदि॥ पुनानोवरिवस्त्वध्यर्जजनोयगिर्वणः॥ हरेस्तजानऽआशिरम॥ पुना
नोदेववीतयऽइंदुस्ययाहिनिष्कृतम॥ युतानोवाजिभिर्षितः॥ ३८॥ प्रिहिनवानासऽइंदो
खुसमुद्रमाशुवः॥ धियाजुताऽअस्तक्षते॥ मर्मजानासऽआयवोवथासमुद्रमिंदवः॥ अ
गमन्तस्तस्ययोनिभा॥ परिणोथाह्यस्मयुर्विश्वावसून्योजसा॥ पाहिनऽशर्मवीरवत॥ मि
मातिवद्विरेतशऽपदंयुजानऽस्तक्षेभिः॥ प्रयत्समुद्रऽअहितः॥ आयद्योनिहिरण्ययमाशु
र्त्तस्यसीदति॥ जहात्यप्रचेतसः॥ ३९॥ अभिवेनाऽअनूषतेयक्षंतिप्रचेतसः॥ मज्जंत्यवि

चेतसः॥ इन्द्रायेंदोमरुत्तेपर्वस्वमधुमत्तमः॥ इतरस्ययोनिमासदम॥ तंत्वाविप्रविचोविदः
परिष्कृत्यवन्तिवेधसः॥ संत्वामृजंत्यायधः॥ रसंतेमित्रोऽर्थमापिबन्तिवरुणःकवे॥ पव
मानस्यमरुतः॥ त्वंसोमविपश्चित्पुनानोवाचमिष्यासि॥ इदोसहस्रंभर्णसम॥ ४०॥ उ
१३ तोसहस्रंभर्णसंवाचंसोममखस्युवं॥ पुनानऽइदवाभूर॥ पुनानिइदवेवांपुरुद्रुतजनानि॥ ४१॥
म॥ प्रियःसमुद्रमाविश॥ दविद्युतत्यारुचापरिष्टोभंत्याक्षपा॥ सोमाःशुक्रागवाशिरः॥
हिन्वानोदेतनिर्यतःआवाजंवाज्यक्रमीत्॥ सीदंतोबनुर्वोयथा॥ इधक्सेमस्वस्तयेसंजग्मा
नोदिवःकविः॥ पर्वस्वसूर्योदृशे॥ ४२॥ इत्येवेदाम्नायेशकलसंहितायांसप्तमाष्टकेप्रथमोऽध्यायः॥ श्री॥

॥ हरिः ॐ ॥ हि न्वं तिस्रसु स्वयः स्वसो रोजा म द स्यात् ॥ मुदा मिदं मही युवः ॥ पवमान रुचा
 रुचा देवो देवेभ्यः स्परि ॥ विश्वावसू न्या विश्वा ॥ आपवमान सुदुतिं वृष्टिं देवेभ्यो दुवः ॥ इषे प
 वस्य संयतं ॥ वषा ह्यसि भानुना धूमं तं ता हवामहे ॥ पवमान स्वाध्यः ॥ आपवस्य सुवीर्यं
 मंदमान स्वायुध ॥ इहो दिं दवा गीहि ॥ १ ॥ यदद्भिः परि विन्यसे मृत्यमानो गभस्तेः ॥ दुणा
 मधस्ते पशुवे ॥ प्रसोमा यय दवस्यमाना य गा यत ॥ मुदस हसं च लसे ॥ यस्य वर्णमधु
 श्रुतं हरिं हि न्वं त्यद्विहि ॥ इदुमिद्रा यय तये ॥ तस्य ते वाजिनो वृं यं विश्वा धना निजिग्युषः ॥
 मस्ति स मा वृणी महे ॥ वषा पवस्य धारया म ॥ २ ॥ विश्वा दधानुः ओजसा ॥ २ ॥ तं

साधर्मासोऽप्योऽन्वयमानसर्वज्ञः॥ दिनेवाजेधुवाजिनमः॥ अयाचितो विपानशाहुरिः
 पवस्वभारया॥ युजंवाजेधुवोददः॥ आनःदंदोमहीमिदं पवस्वविश्वदन्तः॥ असमभ्यसो
 मन्वितः॥ आकलुशः॥ अनुवृत्ते दोषः॥ निरोजसा॥ एंडुस्थपीतयेविशः॥ यस्यतेमधं
 रसंते॥ दुहंत्यद्रिभिः॥ सपवस्वाः॥ भिमातिहः॥ राजामेधाभिरिथतेपवमानोमनावधि॥
 १२ जंतुरिक्षेणायोतवे॥ आनःदंदोशतम्विनंगवापोऽप्यं स्वभ्यः॥ वहाभगतिमूलये॥ आनःयो १२
 मसहोजुवोरूपंनवर्चसेभर॥ सुधाणोदेववीतये॥ अर्वासोमद्युमत्रमोऽभिद्रोयातिरे
 रुवत्॥ सीदंज्योनोनयोनिमा॥ अश्वाः॥ इंडुयवायवेवरुणायमरुह्यः॥ सोमोऽर्बति

विष्णवे॥४॥द्वयंतोकार्यनोदधंदस्मभ्यंसोमवत्तः॥आपवस्वसहस्त्रिणाम्॥येसोमासःपरा
वतियेऽर्वावतिसुन्विरे॥येवाद्ःशर्यणावति॥यआर्जीकेषुक्त्वसुयेमध्येपस्त्यानाम्॥
येवाजनेषुपंचसु॥तेनोवृष्टिंदिवस्परिपवंतामासुवीर्य्य॥सुवोनादेवासइंदवः॥पवते
हयंतोहरिर्गणानोजमदग्निना॥हिन्वानोगारधित्वचि॥५॥प्रशुक्रासोवयेजुवोहिन्वाना
सानसतयः॥श्रीणानाऽअशुमंजत॥तंत्वाऽमुतेधाभुवोहिन्यिरेदेवतातये॥सपवस्वानथा
रुचा॥आतेदहंसयोभुवंवद्विमद्यावृणीमहे॥पांतमापुरुस्पहं॥आमंडमावरेण्यमावि
प्रमामनीषिणाम्॥पांतमा॥६॥आरयिमासुचेतुनमासुक्रतोतनूधा॥पांतमा॥७॥द्व॥पव

स्वविश्वचर्षयोऽग्निविश्वानिकाया॥ सरवासरिविभ्युर्दुः॥ ताभ्यां विश्वस्य राजसिधे पव
 मानधामनी॥ प्रतीची सोम तस्तुः॥ परिधः मानिया नितेत्वं सोमा सि विश्वतः॥ पवमा
 नस्तुतिः कवे॥ पवस्व जनयन्ति षोऽग्निविश्वानिवार्या॥ सरवासरिविभ्युत्तये॥ तव
 शुक्रा सो अर्चयो दिवस्पृष्टे वितन्वते॥ पवित्रं सोम धामनिः॥ ७॥ तवे मे सप्तसिंधवः प्रशि
 वं सोम सि स्रते॥ तुभ्यं धावन्ति धेनवः॥ प्रसोमया हि धारया सुतः इन्द्राय मत्सरः॥ दधानो
 अक्षिति श्रवः॥ समुत्वा धीमिरस्वरन्दिन्वतीः सत्तजामयः॥ विप्रमाजा विवस्वतः॥ स्रजं
 तित्वा समग्रुवाऽव्येजीरा विधिषणि॥ रजो यदुज्यसे वने॥ पवमानस्य ते कवे वाजिनस्य

गीअसृष्टत॥अर्वेतोनश्रवस्यवः॥८॥अच्छाकोशमधुश्रुतमसृग्वारे॥अन्यये॥अवा
वशंतधीतयः॥अच्छासमुद्रमिंदवोउस्तंगावानधेनवः॥अगमन्तस्ययोनिमा॥प्रया
दंदोमहर्णआपोअर्वेतिसिंधवः॥यज्ञोनिर्वासयिष्यसे॥अस्यतेसरथेवयमि
यक्षंतस्त्वोतेयः॥दंदोसरिवत्वमुशमसि॥आपवस्वगविष्टयेमहेसोमन्तचक्षसे॥एंड
स्यजठरेविश॥९॥महोअसिसोमज्येष्ठयथाणामिंदओजिष्ठः॥युध्वासंघश्चजि
नेथ॥यजुग्रेभ्यश्चिदेजीयाअग्नेभ्यश्चिच्छुरतरः॥भूरिदाभ्यश्चिन्मंहीयान्॥त्वंसो
मसूरएषस्तोकस्यसातातनूनाम्॥वृणीमहेसरव्यायिवृणीमहेयुज्याय॥अग्निआ

यं विपवसुः आसुवोर्जमिषं च नः ॥ अरे बाधस्व दुष्पुनाम् ॥ अग्निर्देविः पर्वमानः पांचज
 न्यः पुरोहितः ॥ तमीमहे महागुयं ॥ १७० ॥ अग्ने पर्वस्व स्वपाः अस्मे वर्चः सुवीर्यं ॥ दधं दुयिं
 मयि पोषं ॥ पर्वमानोऽतिस्त्रिधोभ्यर्षति सुष्टुतिं ॥ सूर्यो न विश्वदर्शितः ॥ सममर्जान
 आयुभिः प्रयस्वान्प्रयसे हितः ॥ दिंदुरत्यो विचक्षणः ॥ पर्वमानः स्ततं बृहद्व्युक्कं ज्योति १४
 रजीजिनतः ॥ लुक्लातमांसि जंधनतः ॥ पर्वमानस्य जंधतो हरे श्वंदाः अस्तु हतः ॥ जीराः
 अजिरशोचिषः ॥ १७१ ॥ पर्वमानो रथीतमः शुभ्रो निःशुभ्रश्चास्तमः ॥ हरिश्चंद्रो मरुद्गणः ॥
 पर्वमानो व्यश्नवदुश्मिनिर्वाजि सातमः ॥ दधं स्तोत्रे सुवीर्यम् ॥ प्रसुवानः इंदुरक्षाः पवि

त्रमस्य व्ययम् ॥ पुनानः इंदुरिंदुमा ॥ एष सोमोऽधित्वविगवां क्रीळत्यद्रिभिः ॥ इंदुं मदायुजो
 दुवत् ॥ यस्य ते धुमवत्सयः पवमाना भूतं दिवः ॥ ते भनो भूळजीवसे ॥ १२ ॥ त्वं सोमा सिधा
 रयुर्मंदुऽञ्जिष्ठोऽध्वरे ॥ पवस्व मंदयद्रयिः ॥ त्वं सुप्तो नृमाद नो दधुन्वानात्सरित्तमः ॥
 इंदुयसूरिरंधसा ॥ त्वं सुधायेतऽद्रिभिरभ्यर्चकानि क्रदत् ॥ धुमंतं शुभममुत्तम ॥ इंदु
 हिन्वानोऽर्षतित्तिरो वारणयव्यथा ॥ हरिर्वाजमचि क्रदत् ॥ इंदो व्ययमर्षसि विश्रवां
 सिविसो भुगा ॥ विवाजान्त्सो मगो मतः ॥ १३ ॥ अगानऽइंदो शान्तं विनं रयिं गोमतमश्वि
 नम् ॥ भरासो मसहस्त्रिणं ॥ पवमानासऽइंदवस्तिरः पवित्रमाश्वः ॥ इंदुं येनेति राश

ता॥ कुकुहः सोम्योरसः इंदुरिंदोयपूर्यः॥ आयुः पवत आधवे॥ दिन्वंतिसूरमुस्यः पव
 मानं मधुश्रुतं॥ अभिगिरासं सूरं न॥ अविता नो॥ अजाभ्यः पूषा यामनिर्यामनि॥ आ
 भक्षकन्यासुनः॥ १४॥ अयं सोमः कपर्दिने दृतं न पवते मधु॥ ओ नक्षत्र॥ १५॥ अयंतं
 आधृणो सुतो दृतं न पवते श्रुति॥ आ नक्षत्र॥ १६॥ वाचो जंतुः कवीनां पवस्व सोमधार
 १५ या॥ देवेषु रत्नधा अंसि॥ आ कलशेषु धावति श्येनो वर्म विगाहते॥ अग्निद्रोणा क
 नि क्रदत॥ परिप्रसोमतेरसोसर्जि कलशे सुतः॥ श्येनो न तत्को अर्षति॥ १७॥ पवस्व
 सोम मंदय निंदोय मधुमत्तमः॥ अस्य न्देव वीतये वाजयंतो रथा इव॥ ते सुता सो

मुदिन्तमाः शुक्रावायुमरुक्षत ॥ आत्मातुं नो अभिष्टुतः पवित्रं सोमगच्छसि ॥ दधत्स्ते त्रे सुवी
र्यम् ॥ एष तु नो अभिष्टुतः पवित्रमर्तिगादिते ॥ रक्षोहा वारमव्ययं ॥ ९६ ॥ यदंति यच्च दूरके न
यं विदति मा मिद ॥ पर्वमानुवितज्जहि ॥ पर्वमानः सोऽअद्य नः पवित्रेण विचर्षणिः ॥ यः पोता
स पुनातु नः ॥ यत्रै पवित्रमर्चिष्यन्ने विततमंतरा ॥ ब्रह्म ते न पुनीदिनः ॥ यत्रै पवित्रमर्चिव
दग्ने ते न पुनीदिनः ॥ ब्रह्म ते न पुनीदिनः ॥ उवाच न्यदि वसवितः पवित्रेण सर्वे न च ॥ मां पु
नीदि विश्वतः ॥ ९७ ॥ त्रिभिष्टु देव सवितुर्वर्षिष्यैः सोमधामनिः ॥ अग्ने दक्षेः पुनीदिनः ॥
पुनंतु मां देवजनाः पुनंतु वसवो धिया ॥ विश्वे देवाः पुनंति मां जातवेदः पुनीदि मां ॥ अथा

यस्वप्रस्यंदस्वसोमविश्वेनिरंशुभिः॥ देवेभ्यस्तुमंहविः॥ उपप्रियं पुनिप्रतं युवानमाकुतीदि
 धं॥ अगन्तुविभ्रतो नमः॥ अलाय्यस्य परशुर्ननाशतमापवस्वदेवसोम॥ अश्वं चिदेव
 देवसोम॥ यः पावमानीरध्येत्युषिभिः संनृतरसं॥ सर्वसपूतमश्नातिस्वदितं मातरिश्च
 ना॥ पावमानीर्यो अध्येत्युषिभिः संनृतरसं॥ तस्मै सरस्वती दुहेक्षीरं सर्पिर्मधूदकं॥ १५॥
 १६ पावमानीस्वस्त्ययनीः सुदुधादिघृतश्रुतः॥ अर्धभिः संनृते रसो ब्राह्मणेष्वमृतं हितं॥ १६
 पावमानीदिशंतु नः दुर्मलोकमथोऽमुं॥ कामान्त्समर्धयंतु नो देवैर्देवीः समाहिताः॥
 येन देवाः पवित्रेणास्तानं पुनते सदा॥ तेन सह स्वधारेण पावमान्यः पुनंतु मां॥ प्राजाप

त्यं पवित्रं शुतो घामं हिरण्यया। तेन ब्रह्मविदो वयं पूतं ब्रह्म पुनीमहे॥ इन्द्रः पुनीती सह मा पुना
तु सोमस्वस्त्यावरुणः समीच्या॥ यमो राजा प्रमृणाभिः पुनातु मा जातवेदा मूर्जयित्या
पुनातु॥ ऋषयस्तपसस्तप्ते सर्वे सर्वजिगीषगाः॥ तपसस्तपसोऽग्र्यं तु पाविमानीर्ह्वो ब्रवी
तस्य विमानीर्निरहं पुनामि॥ १॥ यन्मे गन्धर्वसतः पापमुग्रयज्जायमानस्य च किंचिदन्य
त्॥ जातस्य च यच्चोपि च वर्द्धतो मे तस्य विमानीर्निरहं पुनामि॥ मातापित्रो र्यन्तकृतं वचो
मे यत्स्थायं वरं जंगममाविभूवे॥ विश्वस्य तत्प्रहृषितं वचो मे तस्य वि॥ ७॥ क्रयविक्रयाद्यो नि
दो योऽहो ह्योऽहो ज्याह्यतिग्रहात्॥ असंभोजनाच्चोपि नृणां संतस्य विमा॥ ७॥ गोघ्ना तस्करदा

स्त्रीवधाद्यच्चुकि त्विषं ॥ पापकंचचरुणोभ्यस्तत्पाव ॥ ब्रह्मवधात्सुरापातात्सर्ववर्णसिंयाह
 षळिगमनमिधुनसंगमात् ॥ पुरोद्गरिदिगमनाच्चतत्पाव ॥ बालघ्नान्मातृपितृवधाद्गुमि
 तस्कशात्सर्ववर्णगमनमिधुनसंगमात् ॥ पापेभ्यश्चपुतिग्रहत्सद्यःप्रहरंतिसर्वदुष्टतंतस्यो
 ॥ २ ॥ दुर्यष्टिदुरधीतंपापयज्ञाज्ञानतोक्तं ॥ अयाचिताश्चासंयाज्यास्तत्पाव ॥ अमंत्रमन्नंय
 त्किंचिदुपेतचक्रुताग्ने ॥ संवत्सरकृतंपापंतत्पाव ॥ ऋतस्ययोनयोमृतस्य धाम विश्वा
 देवेभ्यः पुण्यगंधाः ॥ तानऽ आपः प्रवहंतु पापं शुद्धान्गच्छामि सकृत्कृतां मुलोकं तत्पाव ॥ पाव
 मानी स्वस्त्ययनीर्याभिर्गच्छति नानंदनं ॥ पुण्यांश्च भुक्षान् भक्षयत्यमृतं च गच्छति ॥ पा

१७

१७

वमानं पितृदेवाभ्यायेभ्यश्च सरस्वतीम् ॥ पितृस्तस्योपतिष्ठेत् स्त्रीरं सर्पिर्मधूदकम् ॥ पावमानं
नं परं ब्रह्मश्रुक्रं ज्योतिःसनातनम् ॥ नृवीस्तस्योपवर्तेत् स्त्रीरं सर्पिर्मधूदकम् ॥ पावमानं
परं ब्रह्मये पठंति मनीषिणः ॥ सप्तजन्म नु वेद्विप्रो धनाढ्यो वेदपारगाः ॥ देशोत्रराण्यृचांश्चै
व पावमानीः श्रुता निषद् ॥ एतज्जुक्नुपे नमंत्रं घोरं मृत्युनयं हरेत् ॥ ३॥ ॥ इति परिशिष्टं ॥
प्रदेवमष्टामधुमंतं दृढवोऽसिष्यदंतगावः आनधेनवः ॥ बर्हिषदो वचनावतं ऊधेनिः
परिभ्रुतमुस्त्रिया निणिजं धिरे ॥ सरोरुवदभिपूर्वाऽअचि क्रददुपारुहः श्रथयन्त्स्वादते ह
रिः ॥ तिरः पवित्रं परियन्तुरुज्रयो निशर्याणि दधते देवः आवरम् ॥ विथौ ममेयम्या संय

तीमदः साकं वृधा पयसा पिबन्वदक्षिता ॥ मदी अपारे रजसी विवे विंदद भुवज न्नक्षितं पाज आ
 दंदे ॥ सभातरा विवरन्वा जयन्नपः प्रमे धिरस्वधया पिबन्ते पदं ॥ अंशुर्यवेन पि पित्रो यतो न
 भिः संजामिभिर्न सते रक्षते शिरः ॥ संदक्षेण मनसा जायते कविर्ज्ञतस्य गभोर्निहितो य
 १८ मापूरः ॥ यूनाह संता प्रथमं विजज्ञतुर्गुदा हितं जनिमुने ममुद्यतम् ॥ १९ ॥ मंडस्य रूपं विवि १८
 दुर्मनीषिणः श्येनो यदंधोऽअभुरस्य रावतः ॥ तममजयंत सुवधं नदीधांश्च शंतं मंशुं परियंत
 मृगमियम् ॥ त्वां मृजंति दशयो यणः सुतं सोमः ऋषिभिर्मतिभिर्द्धीति तिर्हितं ॥ अयो वारे
 चिरुत देवदूतिभिर्निर्युतो वाजुमादयि सातये ॥ परिप्रयंतं वय्यं सुषं सदं सोमं मनीषाऽ

अन्यतूवत्स्तुनः॥योधारयामधुमां॥ऊर्मिणादिवःदयत्रिवाचंरयिवाळमर्त्यः॥अयंदिवःइय
 त्रिविश्वमारजुःसोमःपुनानःकलशेषसीदति॥अदिर्गोभिर्मज्यतेऽदिभिःसुतःपुना
 नःइंदुर्वरिवोविदस्त्रियम्॥एवानःसोमपरिषिच्यमानोवयोदधश्चित्रतमंपवस्व॥अद्वे
 द्यावापृथिवीकुवेमदेवाधुतरयिमस्मेसुवीरिम्॥२०॥इषुर्नधन्वन्प्रतिधीयतेमतिर्वत्सो
 नमातुरुपसज्यधनि॥नुरुधरिवदुदेअग्रआयत्यस्यव्रतेष्वपिसोमःदध्यते॥उपोम
 तिःपृच्यतेसिच्यतेमधुमुद्राजनीवोदतेऽंतरासनि॥पवमानःसंतुनिःप्रघ्नतामिवम
 धुमान्द्रुक्षःपरिवारमवर्ति॥अव्येवधूयुःपवतेपरित्वचिश्रथीतेनसीरदितेऽर्तंयते॥ह

रिक्कान्यजतः संयतो मदो नृणां शिरो नो मदिवो न शोभते ॥ उक्षामिमातिप्रतियंति धेनवो
देवस्य देवीरुपयंति निष्कृतम् ॥ अत्यं कमीदजुं नृवारं मव्ययमत्कं न निक्कं परि सोमो अ
व्यत ॥ अमृत्केन रुशता वासं सा हरिरमृत्यो निधिं जानः परिव्यत ॥ दिवस्पृष्टं वर्धयानि
१९ णिजे कृतोपस्तरं चां चो न नृसमय ॥ २३ ॥ सूर्यस्येवरुमयो द्रावयित्वा मत्सरासः प्रसु
पः साकमरिते ॥ तंतुं ततं परिसर्गसः आशवो नेंद्रादृतपवते धाम किंचन ॥ सिधोरिव प्र १९
वणे निम्नः आशवो वषट्पुता मदो सो गातुमो शत ॥ शंनो निवेरो हि पदे चतुष्पदेऽसेवा
जाः सोमतिष्ठंतु कष्टयः ॥ आनः पवस्व वसुमद्विरण्यवदश्वावज्ञामुद्यवमत्सुवीर्य ॥ य

यं हि सोमपितरोममसुखनदिवोमूर्धनिःप्रस्थितावयस्कृतः॥ एते सोमाः पर्वतानासुः इंदुं
 रथाऽइव प्रययुः सातिमधु॥ सुताः पुवित्रमतिर्युत्य व्यंहित्वीव विंहरितो वृष्टिमधु॥ इदं वि
 द्राय बृहते पर्वस्वसुमन्वीकोऽननवधो रिशादाः॥ भरो चंद्राणि गृणाते वसुनि देवे धी
 वा एशिर्वी प्रावतं नः॥ २२॥ त्रिरसे सप्तधेनवो दुदुक्ते सत्यामाश्चिरं पूर्व्ययोमनि॥ चत्वार
 र्यन्या भुवना निनिर्णिजे चारुणि चक्रे यदृते रवर्धत॥ सनिर्क्षमाणा अमृतस्य चारुणाऽभु
 द्धा वा काव्येना विनाश्रथे॥ ते जिष्ठा अपो मंदना परि व्यतयदी देवस्य अरवसासदो विदुः॥
 ते अस्य संतुकेतवो मृत्युवो दान्या सोऽनुर्वीरुतेऽनु॥ ये निरुमणा च देव्या च पुनतः

आदिद्राजानं मननाऽअगच्छत॥ समुज्यमानो दृशतिः सुकर्मभिः प्रमथ्यमासुमात्तु प्रमेस
 चा॥ व्रतानि पातानोऽमृतस्य चारुणाऽनुभेत्तु चक्षुः॥ अनुपश्यते विभो॥ सममर्जानऽदं डि
 याय धारयसऽअमे अंतारोदसी हर्षते हितः॥ विष्णुभूषणबाधते विदुर्मतीरादेदिशानः
 शूर्यदेवशुरुधः॥ २३॥ समातरानंददृशानऽनुस्त्रियो नानंददेति मरुतामिव स्वनः॥ जा
 नन्तं प्रथमं यत्स्वर्णं प्रशस्तयेकमवृणीत सुकृतुः॥ रुवति सीमो वृषभस्त विष्यया २०
 शृंगे शिशो नो हरिणी विचक्षुषाः॥ आयोनिं सोमः सूक्तं निषीदति गव्ययीत्वमभवति
 निर्णिगव्ययी॥ श्रुचिः पुनानस्तन्वमरेप समये हरिर्न्यधा विष्टमानवि॥ जुष्टो मित्राय वरु

णायवायवेत्रिधातुमधुक्रियतेसुकर्मभिः॥पर्वस्वसोमदेववीतयेववेदस्यहार्दिशोमधानमावि
त्रा॥पुराणोबाधादुरितातिपारयक्षेत्रविद्धिदिशुआहविष्टुते॥हितोनसप्तिरनिवाजमर्व
द्रस्येदोजठरमापर्वस्व॥नावानसिंधुमतिपर्यविद्वान्धुरोनयुध्यन्नवनोनिदस्यः॥२४॥आ
दक्षिणासृज्यतेश्रुष्यासदंवेतिद्रुहोरक्षसःपातिजागृविः॥हरिरोपशंक्तुतेनभुस्ययउप
स्तरेचाम्बोर्वृहन्निर्णिजे॥प्रकृष्टिदेवश्रुषएतिरोरुवदसुर्येवर्णनिर्णिणीतेअस्यतं॥जहा
तिवत्रिपितुरेतिनिष्ठुतमुपप्रुतंक्तुतेनिर्णिजंतना॥अद्रिभिःसुतःपर्वतेगभुस्योर्वृषायतेनून
सावेपतेमती॥समोदतेनसेतसाधतेगिरानेतिक्तेअसुयजतेपरीमणि॥परिद्युक्षंसहसःपर्वता

दधुमध्वः सिंचन्ति हर्म्यस्य सुक्षणिं॥ आयस्मिन्नावः सुकुतादुर्ध्वनिमूर्धञ्छ्रीणं त्ययि यं वरीमणिः॥ समीर
 थं न भुरिजो रहेषतदशस सारो अदितिरुपस्थः॥ जिगादुपजयति गोरपीत्यं पदं यदस्य मतुथा अ
 जीजनं न॥ २५॥ श्येनो न योनिं सदनं धिया कृतं हिरण्ययमा स दंदेव एषेति॥ एरिणंति बृहद्विप्रियं गिराड
 श्वेन देवीः अप्येतियक्षितः॥ पराचक्रो अरुषो दिवः कविर्हवा त्रिष्टो अनविहगा अनिः॥ सदस्वणीति
 २९ यतिः परायतीरे भोन पूर्व रुषसो विराजति॥ त्वेषं रूपं कृणुते वणो अस्य सयत्राश्रयत्समृता सेध २३
 तिसिधः॥ अस्मायाति स्वधयदेव्यं जनं संसुष्टुती न सते संगो अयया॥ उक्षेव यूथापरिचन्नरावीदधि
 त्विषीरधितसूर्यस्य॥ दिव्यः सुपणोर्विचक्षतक्षो सोमः परिक्रतुना पश्यते जाः॥ २६॥ हरिं मज्ज्यं यरुषो

नयुज्यते संधेनुभिः कलत्रे सोमो अज्यते ॥ उदाचमीरयति हि न्वते मती पुरुष्टुतस्य कति नित्यरिप्रियः ॥
साकं वदंति बहवो मनीषिणाः दंडस्य सोमं जठरे यदा दुहुः ॥ यदी मजंति सुगं भुस्तयो नरः सनीळा
निर्देशाभिः काम्यं मधु ॥ अरममाणो अत्येति गाः अभिसूर्यस्य प्रियं दुहितुस्तिरोरवम् ॥ अन्वसेमजो
वमभुरदिनंगसः संधयीभिः स्वस्त्यभिः ह्येति जामिभिः ॥ न धृतो अद्रिषुतो बर्हिषिप्रियः पतिर्गवो प्र
दिवदुर्हृत्प्रियः ॥ पुरंधिवान्मनुष्यो यज्ञसाधनः शुचिर्धिया पवते सोमं दंडते ॥ नृबाहुभ्यांचोदितो
धारया सुतोऽनुष्वधं पवते सोमं दंडते ॥ आप्राः क्रतून्त्समजे रध्वरे मतीर्वेन दुषन्म्वोऽश्रासदध्वरिः
॥ २७ ॥ अंशुं दुहंति स्तनयं तमक्षितं कविं कुक्षये ॥ पसो मनीषिणाः ॥ समीगावो मतयो यंति संयतः ॥ २८ ॥

स्य योनासदने पुनर्भुवः ॥ नाभाष्टशिव्या धरुणो महो दिवोऽशामुर्मोसिंधुध्वंत रुक्षितः ॥ इंद्रस्य वज्रो वष
 षो विभूवसुः सोमो हृदे पवते चारुमत्सरः ॥ सतृपवस्व परिपार्थिवं रजस्तोत्रे शिक्षन्नाधून्वते च सुक
 तो ॥ मानो निर्भुग्वसुनः सादनस्पृशो रयिं पिशुं गं बकुलं वसीमदि ॥ आतूनं इंदोऽशतदातृश्रं
 सहस्रं दातु पशुमद्विरण्यवत ॥ उपमास्व हृती रेवती रियोधिस्तोत्रस्य पवमानो गदि ॥ २८ ॥ स
 केद्रुसस्य धमतः समस्वरन्तु तस्य योनासमरंत नाभयः ॥ त्रीन्त्समूर्धोऽसुरश्चक्र आरते सत्यस्य २९
 नावः सुकृतमपीपरं नू ॥ सम्यक्सम्यं चोमदिषा अहेषतु सिंधो रूर्मावेधि वेना अवी विपंनू ॥ मधो धा
 राभिर्जनयंतो अर्कमिस्त्रिया मिंद्रस्य तन्वमवी वधं नू ॥ पवित्रवंतः परिवाचमासते पितैषां प्रत्नो अभिर

क्षतिव्रतम् ॥ सहः समुद्रं वरुणास्तिरोदधे धीराऽदृष्टे कूर्ध्वरुणे धारभा ॥ सहस्रधारे वते समस्वर
न्दिवो नाके मधुजिह्वाऽसञ्चतः ॥ अस्य स्पशो न निमिषं तिभूर्णयः पदे पदे पाशिनः संति सेतवः ॥
पितुर्मातुरध्याये समस्वरन्तुत्ताशो वतः संदहन्ती ॥ अव्रतान् ॥ दूद्रुदिष्टामपधमंति मायया च
मसिक्कीभूमनो दिवस्पति ॥ २९ ॥ प्रत्नान्मानादध्याये समस्वरञ्छोकयंत्रासोरनुसस्य मंतवः ॥
अपानक्षासो बधिराऽअहासतऽश्रुतस्य पंथां न तं रंति दुष्कृतः ॥ सहस्रधारे वितति पवित्रऽआ
वाचं पुनंति कवयो मनीषिणः ॥ रुद्रासं एषा मिषिरासोऽअद्रुहः स्पशः स्वचः सुदृशो नृचक्ष
सः ॥ श्रुतस्य गोपानंदभाय सुक्रतुस्त्रीष पवित्रा हृद्यं ॥ तरादधे ॥ विद्वान्सविश्वा भुवनाऽ

निपत्रयस्य वा जुष्टान्विध्यति कर्त्रेऽव्रतान् ॥ श्रुतस्य तंतुर्वितेतः पवित्रः आजिक्कायाऽअग्रे वरु
 णस्य मायया ॥ धीराश्चित्रत्समिर्नक्षंतऽआश्रुताऽत्राकर्त्रमवपदास्य प्रभुः ॥ २० ॥ प्रिश्रुनेजा
 तोर्वचक्रद्वनेस्वऽर्यद्वाज्यरुषः सिखासति ॥ दिवोरेतसासचते पयोवधातमीमहे सुमती
 शर्मसप्रथः ॥ दिवोयः स्कंभोधुरुणा स्वाततऽआपूर्णेऽअंशुः पर्येति विश्वतः ॥ मेमेमदीरोद
 सीयक्ष्णदावृता समीचीनेदाधारसमिषः कविः ॥ महिप्ररः सुकृतं सोम्यं मधुर्वीगव्यूतिर
 दितेऽर्जतं यते ॥ इन्द्रो यो वृष्टेरितऽनुस्त्रियो वृषापां नेतायऽदूतऽउतिर्ऽग्निर्यः ॥ ओत्सुन्वनेना
 दुह्यते घृतं पयः श्रुतस्य नाभिरभृतं विजायते ॥ समीचीनाः सुदानवः प्रीणांति तं नरोदितमव

मेहंतिपेरवः॥ अरावीदंशुः सचमानधुर्मिणादेवाव्यं३ मनुषेपिन्वतित्वचम॥ दधातिगर्भमदि
 तेरुपस्थआयेनतोकंचतनयंचधामदे॥ ३१॥ सहस्रधारेवताअसश्चतस्तृतीयेसंतुरजसि
 प्रजावतीः॥ चतस्रोनाभोनिहिताअवोदिवोदविर्भूरत्यमृतंघृतश्रुतः॥ श्वेतंरूपंक्लृणुतेयसि
 वासतिसोमोमीर्छौअसुरोवेदभूमनः॥ धियात्रामासचतसेमभिप्रवद्विवस्कवंधमवदवदुदि
 णा॥ अधश्चेतंकलत्रांगोभिरक्तंकार्भुन्तावाज्यक्रमीत्तिसुवान्॥ आदिन्विरेमनसादेवयंतःकक्षी
 वतेशतदिभायगानां॥ अद्भिःसोमपश्चानस्यतेरसोव्योवारंविपवमानधावति॥ समुज्यमानः
 कविभिर्मदितमस्वदस्वेन्द्रायपवमानपीतये॥ ३२॥ अभिप्रियाणिपवतेचनोहितोनामानि

यको अधियेषु वर्द्धते ॥ आसूर्यस्य बृहतो बृहन्नधिरथं विध्वं च मरुहद्विच्छृणः ॥ नृतस्य जिह्वा पव
 ते मधुप्रियं वक्त्रायति धियोऽस्याऽअदोभ्यः ॥ दधाति पुत्रः पित्रोरपीच्यं ३ नाम तृतीयम
 धिरोचने दिवः ॥ अवधुतानः कलशाः अति क्रदन्तमिरेमानः कोश आहिरण्यये ॥ अक्षी
 मृतस्य दोहना अनूयता धिनिष्ठः शुषसो विराजति ॥ अदिभिः सुतो मतिनिश्चनो हितः ३
 चयनो दसीमातरा शुचिः ॥ रोमाण्यया समया विधावति मधो धारिपिन्वमाना दिवे दिवे ॥ २४
 परिसोमप्रधन्वा स्वस्तये नृभिः पुनानोऽन्निवा सयात्रिरं ॥ ये ते मदा आहूतसो विद्वारसु मे
 निरिंङ्चो दयदातवे मधुं ॥ ३३ ॥ ॥ इत्येवेदाम्नाये शाकलसंहितायां सप्तमाष्टके दितियोध्यायः ॥ श्री ॥

॥ हरिः ॐ ॥ धर्तृदिवः पवते स्वर्गो रसो दक्षो देवानां मनुमाद्यो नृभिः ॥ हरिः सज्जानोऽ
 जत्यो न सत्त्वमिर्वथा पाजां सिकण्णते नदीषा ॥ भूरो न धर्तुऽजायुधा गमस्त्योऽस्यः ३ सिषा
 सन्नथि रोगविष्टिषु ॥ दंडस्य शुभमसीरयन्त पस्यु निरिंदुर्हि न्वानोऽअज्यते मनीषिभिः ॥
 दंडस्य सोमपवमानऽऊर्मिणा तविष्यमाणो जठरेष्वा विभ्रा ॥ प्रणः पितृविद्युदमेवरो
 दसी धियानवाजांऽउपमा सिद्धाश्चतः ॥ विश्वस्य राजा पवते स्वर्दृष्टऽरुतस्य धीति म
 विद्याल्लवीव शत ॥ यः सूर्यस्यासिरेण मज्यते पितृमतीनामसंमष्टकाव्यः ॥ वृषेव
 यूथापरिकोशमर्षस्य पापमुपस्ते वृषु नः कनिःकदत् ॥ सऽदंडो यपवसे मत्सरित्तो यथा

२५ जेधामममिथेत्तोतयः॥१॥ एषप्रकोशोमधुमांसअचिक्रद्विद्वंस्यवज्रोवपुषोवपुष्टरः॥अ
 भीमूतस्यसुदुघाघृतश्रुतोवाश्राःअर्थीतिपर्यसेवधेनवः॥सपूर्यःपवतेयंदिवस्परिश्ये
 नोमथायदिवितस्तिरोरजः॥समध्वःआयुवतोवेविजानुःइक्षुशानोरस्तुमनसादि
 विभ्युया॥तेनःपूर्वांसःउपरासःइंदवोमहेवाजायधन्वंतुगोमते॥दक्षेग्यासोःअ २५
 ह्योऽनचारवोब्रह्मब्रह्मयेजुजुषुर्हविर्हविः॥अयंनोविद्वान्वनवदनुष्यतइंदुःसत्रा
 चामनसापुरुष्टतः॥दूतस्ययःसदनेगर्भमादधेगुर्वामुरुजामभ्यर्षतिवृजम्॥चक्रि
 दिवःपवतेक्ष्वारसोमहोऽअदब्धोवरुणोदुरुभ्यते॥असाविमित्रोवृजनैषुरिथोः

ल्योनयूथेद्वयः कनिकदत्त ॥२॥ प्रराजावाचं जनयन्नसिध्यददपोवसानोऽअनिगाऽद्वय
 क्षति ॥ गेभ्यातिरिप्रमविरस्यतान्वामुद्धोदेवानामुपयाति निष्कृतम् ॥ दंडायसोमपरि
 विध्यसेन निर्नचक्षाऽकुर्मिः कविरज्यसेवने ॥ पूर्वाहिते सुतयः संति यात वेसदस्त्रमश्वा
 हरयश्चमुषदः ॥ समुद्रियोऽअश्वरसोमनी विणमासीनाऽअंतरनिसोममक्षरं नू ॥ ता
 द्दीद्विन्वति हर्म्यस्य सक्षणिं याचते सुमन्तं पवमानमक्षितम् ॥ गो जिन्नः सोमोरथ जिद्धि
 रण्यजित्स्वर्जिदब्जित्पवते सहस्रजित् ॥ यंदेवासश्चक्रिरेपीतये मदस्वादिष्ठं दशमरुणं
 मयो नुवम् ॥ एतानि सोमपवमानोऽअस्मयुः सत्यानि कृण्वन्नुविणान्ययसि ॥ जहि

शत्रुमतिकेदूरकेचयऽनुवीगव्यूतिमनयंचनस्कधि॥२॥अचोदसोनेधन्वंत्विंदवः॥शत्रुवा
नासोबृहद्विवेषुहरयः॥विचनशेन्नऽदयोऽअरातयोयेनिशंतसनिषंतनोधियः॥प्रणो
धन्वंत्विंदवोमदव्युतोधनावायेभिरर्वतो जुनीमसि॥तिरोमर्तस्यकस्यचित्परिदृतिं
२६ वयंधनानिविश्वधाभरेमहि॥उतस्वस्याऽअरात्याऽअरिदिषऽउताऽन्यस्याऽअरा
त्यावकोदिषः॥धन्वन्नतच्छासमरीततोऽअभिसोमजदिपवमानदुराध्यः॥दिवि
तेनानापरमोयऽआदेष्टयिष्यास्तेरुरुकुःसानविह्लिपः॥अद्रयस्त्वावप्रतिगोरधित्वच्यऽसु
वाहस्तेर्दुदुर्मनीषिणः॥एवातऽइंदोसुभं सुपेशऽसंरसंतुजंतिप्रथमाऽअभिप्रियः॥नि

दंनिदंपवमानुनितारिषः॥आविस्तेषुभोभवतुप्रियोमदः॥४॥सोमस्यधारापवतेनृचक्षसः॥
 तेनदेवान्द्ववतेदिवस्पति॥बृहस्पतेरवथेनाविदिद्युतेसमुद्रासोनसर्वनानिविव्यचुः॥यत्वावाजिं
 नृध्याऽअन्यनृषतायोदतं॥योनिमारोहसिद्युमान्॥मृधोनामायुःप्रतिरन्मदिश्रवः॥इंद्राय
 सोमपवसेवषामदः॥एंद्रस्यकुक्षापवतेमदिनृमः॥उज्ज्वसानिःश्रवसेसुमंगलः॥प्रत्यङ्मवि
 श्वाभुवनाभिपप्रथक्कीळन्हरित्यस्यंदतेवषा॥तत्त्वादेवेभ्योमधुमन्नमंनरःसहधारंदुहतेदशस
 क्षिपः॥नृभिःसोमप्रच्युतोऽग्राविभिःसुतोविश्वान्देवोऽपवस्वासेदस्रजित्॥तत्त्वादस्तिनोम
 धुमंतमदिभिर्दुहस्यसुवषमंदशक्षिपः॥इंद्रसोममादयन्देव्यंजनंसिंधोरिवोर्मिःपवमानोऽअ

र्षसि॥५॥प्रसोमेश्यपवमानस्योर्मयुःदुन्दुस्ययंतिजठरंमुपेक्षसः॥दध्रायदीमुन्नीतायशसागवां
 दानायश्वरमुदमंदिषुःसुताः॥अष्टादिसोमःकलशंअसिष्यदहत्यानवाब्धेरघुवर्तनिर्वषा॥
 अथादेवानामुभयस्यजन्मनोविद्वांअश्वेत्यमुतदुतश्चयत्॥आनःसोमपवमानःकिरावस्विं
 २७ दोभुवमधवारोधसोमदः॥शिक्षोवयोधोवसवेसुचेतुनामानोगयमारअस्मत्परासिचः॥आ
 नःपूषापवमानःसुरातयोमित्रोगच्छंतुवरुणाःसजाषसः॥बृहस्पतिर्मरुतोवायुरश्विनात्वष्टा २७
 सवितोसुयमासरस्वती॥उभेद्यावापृथिवीविश्वमिन्वेअर्यमादेवोअदितिर्विधाता॥अगोनृशं
 सखर्वंशुतरिक्षंविश्वेदेवाःपवमानंजुषत॥६॥असाविसोमोअरुवोवृषाहरीराजेवदस्मोऽ

अग्निगाऽजचक्रदत्त॥ पुनानोवारंपर्येत्यव्ययं श्येनो नयो निंदितवन्तमासदं॥ कविर्वेधस्यापर्येषि
 मादिनुमत्यो नमृहोऽजनिवाजमयसि॥ अपसेधन्दुरितासोममळयघृतं वसानः परिया
 सि निर्णिजमू॥ पर्जन्यः पितामहिषस्य पर्णिनो नाभा दृथिव्या गिरिषुक्षयदधे॥ स्वसारऽजा
 पोऽअग्निगाऽनुताऽसरन्त्संयावन्निर्नसते वीतेऽजध्वरे॥ जायेवपत्यावधिरोवमंहसे पज्जायागर्भ
 शृणुहि ब्रवीमि ते॥ अंतर्वाणीषु प्रचरास्मृजीवसेऽनिंद्यो हृजने सोमजा गृहि॥ यथा पूर्वेभ्यः श
 तसाऽजमध्रः सदसु साऽपर्यया वाजमिंदो॥ एवापवस्व सुविताय नव्यसेतव व्रतमन्वापः स
 चंते॥ ७॥ पवित्रंते विततं ब्रह्मणस्पते प्रभुर्गात्राणि पर्येषि विश्वतः॥ अतस्ततनूर्नतदा मोऽअ

॥ श्रुते श्रुता सद्दहंतस्तैर्माश्रत ॥ तपोष्पवित्रं विततं दिवस्पदे शोचंतोऽस्य तंतवो व्यस्थिरं न ॥
 अवंत्यस्य पवीतारमाश्रवो दिवस्पृष्टमधितिष्ठंति चेतसा ॥ अरुरुचदुषसः पृश्निरग्रियं उ
 क्षा बिभर्ति नुवना निवाजयुः ॥ माया विनोम मिरेऽस्य माययान् चक्षसः पितरोगर्भमा
 २८ दधुः ॥ गंधर्व इक्ष्वापदमस्य रक्षति पाति देवानां जनिमान्यद्भुतः ॥ गृभ्णाति रिपुं निधया २८
 निधापतिः सुकृत्तमामधुनो सक्षमाश्रत ॥ दविह विष्णो महिसेऽन्तदेव्यं न भो वसानः परिथा
 स्य ध्वरम् ॥ राजापवित्ररथो वाजमारुहः सहस्रं नृपिर्जयसि श्रवो हृदत ॥ ८ ॥ पवस्व देव
 माद नो विचर्षणिरप्सा इन्द्राय वरुणाय वायवे ॥ कृधीनोऽजध्वरिवस्वस्ति मदुरुक्षि

लोमणीहिदेव्यंजनम॥ आयस्तस्मै सुवनाः यमत्यो विश्वानि सोमः परितान्यर्षति॥ कृण्वन्त्सं
चतविचतमनिष्टयः दंदुः सिषक्त्युषसं न सूर्यः॥ आयो गोभिः सृज्यतः ऋषधीधादेवानां सु
म्नः दूषयन्नुपावसुः॥ अविद्युतापवते धारया सुतः दंदुः सोमो मादयन् देव्यंजनम॥ एषस्य
सोमः पवते सदस्रजिद्धिन्वानो वाचमिषिरामुषबुधम॥ दंदुः समुद्रमुदियति वायुमिरेन्द्र
स्य हार्दिकलशेषु सीदति॥ अनित्यंगावः पर्यन्तापयो वधं सोमं श्रीणाति मतिभिः स्वविदं॥ धु
नं जयः पवते कल्यो रसो विप्रः कविः काव्येना स्वर्चनाः॥ १॥ दंदुयसोम सुषुतः परिस्त्रवा
पामीवाभवतुरक्षसा सह॥ मातेरसस्य मत्सत दया विनोद्विण स्वतः इह संत्विंदवः॥ अस्मा

त्समयेपिवमानचोदयदक्षोदेवानामसिहिप्रियोमंदः॥जहिशत्रूरन्यामंदनायतःपिबेदुसोममव
 नोमधोजहि॥अदब्धइंदोपवसेमुदितमःआत्मंदस्यमेवसिधासिरुतमः॥अनिश्चरंतिव
 हवोमनीषिणोराजानमस्यभुवनस्यनिसते॥सहस्रणीथःशतधारोअद्भुतइंद्रायेदुःपव
 २९तेकाम्यमधु॥जयन्क्षेत्रमभ्यर्षजिर्यन्नपःउरुंनोमातुंलणुसोममीलुः॥कनिक्कदल्लशोगो २९
 निरज्यसेव्यःव्ययंसमयावारमर्षसि॥मुमुज्यमानोअत्योनसानसिरिंदस्यसोमजठर
 समक्षरः॥स्वादुःपवस्वदिव्यायजन्मनेस्वादुरिंद्रायसुहवीतुनाम्ने॥स्वादुमित्रायिवरुणायवा
 यवेहृदस्पतयेमधुमोअदोभ्यः॥१०॥अत्यमजंतिकुलशूदशुक्षिपःप्रविप्राणांमृतयोवाच

ईरते॥ पर्वमानाऽअभ्यर्षति सुष्टुति मे दं विनाति मदिरासऽइंदवः॥ पर्वमानोऽअभ्यर्षासु
वीर्यमूर्वाङ्गव्यति मदिनामसुप्रथः॥ माकिर्नोऽअस्य परिषूतिरीशतेंदोजये मत्वया धनध
नम्॥ अधिद्यामस्थाद्वेषमो विचक्षुणोरुचुद्विदिवोरोचनो कविः॥ राजापवित्रमत्येतिरो
रुचद्विवः पीयूषंदुहते न चक्षुसः॥ दिवो नाके मधुजिह्वाऽअसश्चते विनादुहंत्युक्षुणं गिरिष्ठा
म्॥ अमुदुषं वाहधानं समुद्रासिंधोरुत्तमधुमतं पवित्रऽअ॥ नाके सुपर्णमुपपत्तिवां
संगिरौ विनानामक्तपंतपूर्वीः॥ निश्रुंरिहंति मतयः पनिपतं हिरण्ययंत्राकुनंक्षामणिस्था
म्॥ ऊर्ध्वो गंधर्वोऽअधिनाकेऽअस्थादिश्वोरूपाप्रतिचक्षुणोऽअस्य॥ शानुः शुक्रेण शोचिषा

व्यथोत्प्रासूरुचुद्रोदसीमातराश्रुचिः॥११॥प्रतःआश्रवःपवमानधीजिवोमदाऽअर्वतिरधु
जाऽइवत्मनो॥दिव्याःसुपर्णा मधुमंतऽइंदवो मदित्तमसःपरिकोत्र भासते॥प्रतेमदासो
मदिरासऽआश्रवोऽसृक्षतरथ्यासोयथापथक॥धनुर्नवत्संपयसाऽनिवजिणामिंद्रुमिंदवो
३० मधुमंतऽउर्मयः॥अत्योनदियानोऽअभिवाजमर्षस्वर्विकोत्रादिवोऽअदिमातरं॥विषाप ३०
वित्रेऽअधिसानोऽअव्ययेसोमःपुनानऽइंद्रियायधायसे॥प्रतऽआश्विनीःपवमानधीजिवो
दिव्याऽअसृग्नयसाधरीमणि॥प्रांतर्हयस्थाविरीरसृक्षतयेत्वा मजंत्युविषाणावेधसः॥
विश्वाधामानिविश्वचक्षुर्नवसःप्रभोस्तेसतःपरियंतिकेतवः॥व्यानश्चिःपवसेसोमधर्मभिः

पतिर्विश्वस्य नुवनस्य राजसि ॥ १२ ॥ उ नुयतः पवमानस्य रश्मयो ध्रुवस्य सतः परियंति केतवः ॥
 यदीपवित्रे अधि मज्यते हरिः सत्रानियोना कलशेषु सीदति ॥ यज्ञस्य केतुः पवते स्वधरः
 सोमो देवानामुपयाति निष्कृतं ॥ सहस्रधारः परिकोशमवर्तितवृषोपवित्रमत्येतिरोरुवत् ॥
 राजा समुद्रं नद्यो विगादतेऽपामूर्ति संचते सिंधुषु श्रितः ॥ अध्यस्तात्सानुपवमानोऽव्य
 यं नाभोपधिव्याधरुणो महो दिवः ॥ दिवो नसानुः स्तनयन्न विक्रदद्योऽश्वयस्य पृथिवी च ध
 र्मभिः ॥ इंद्रस्य सख्यं पवते विवे विदत्सोमः पुनानः कलशेषु सीदति ॥ ज्योतिर्यज्ञस्य पवते
 मधुप्रियं पितृदेवानां जनिता विभूवसुः ॥ दधाति रत्नं स्वधरपीच्यं मदित्तमो मत्सर इंदु

योरसः॥१३॥अनुक्रंदं कलत्रं राज्यं वति पतिर्दिवः शतधारो विचक्षुषाः॥हरिर्मित्रस्य स हनेषु सीदति
 समर्जज्ञानोऽविनिःसिंधुर्निर्वयो॥अग्रे सिंधूनां पर्वमानो अर्धस्य गेवा चोऽअग्नियोगो वृगध
 ति॥अग्रे वाजस्य भजते मदाधुनं स्वायुधः सौतनिः पूयते वृषा॥अयं मतवान्छकुनो यथा हि
 ३३ तो व्येससारपर्वमान उर्मिणा॥तव कल्वारो दसी अंतुरा के वेषु चिधि रिया पर्वते सोम इंदुते॥इ
 पिवसानो यजतो दिवि स्थु शतं तरिक्षु प्राप्नुवन्नेष पितः॥स्वर्जज्ञानो न भसाभ्यक्रमी स्त्रुत्तम
 स्य पितरमा विवासति॥सो अस्य विरो मदि शर्मय छुति यो अस्य धाम प्रथमं व्यानरो॥पदं य
 दस्य परमेव्यो मुन्यते विश्वाऽअमि संयाति संयतः॥१४॥प्रो अया सी दिंदु रिंदुस्य निष्कृतं सखा

सरयुर्नप्रमितातिसंगिरम् ॥ मर्यद्वयुवतिभिः समर्पति सोमः कलशे शतयाम्नापथा ॥ प्रबोधियो
 मं दुयुवो विपुन्युवः पनस्युवः संवसनेष्वक्रमुः ॥ सोममनीषाः अन्यनूयतस्तु नो मिधेनवः प
 र्थमेतन्निश्रयः ॥ आनः सोमसंयतं पिप्युषीमिषुमिंदोपवस्वपवमानोऽसिधिं ॥ याने
 दोदते त्रिरहन्तसंश्रुषीक्षुमद्वज्वनधुमत्सुवीर्यम् ॥ वषामतीनां पवने विचक्षणाः सोमो
 जङ्गः प्रतरीतो वसोदिवः ॥ क्राणासिंधुनां कलशाः ॥ अक्विकंशदिंदस्य दार्था विशन्मनीषि
 भिः ॥ मनीषिभिः पवते पूर्यः कविर्निर्युतः परिकोशोऽचिक्रदत्तः ॥ त्रितस्य नाम जनयन्म
 धुक्षरदिंदस्य वायोः सख्याय कर्तवे ॥ १५ ॥ अयपुनानः उयसो विरोचयदयंसिंधुभ्योऽ

सवदुलोककृत॥ अथंविः सप्तदुहानआशिरं सोमोः दपवते चारुमत्सरः॥ पवस्व सोमदिव्ये
 बुधामसुसजानदंदोकलशेषवित्र॥ आ॥ सीदन्निंदस्यजठरे कनिक्कदन्तभिर्यतः सूर्यमारोह
 योदिवि॥ अद्रिभिः सुतः पवसेपवित्र॥ ओं दंदविंदस्यजठरेषाविशंन॥ त्वं न चक्षोः अमवोविच
 क्षणसोमगोत्रमंगिरोभ्यो वृणो रप॥ त्वांसोमपवमानं स्वाध्यो नुविप्रासो अमदन्तवस्यवः॥ त्वां
 ३२ सुपर्णाः आभूरदिवस्परीदो विश्वा निर्मुतिभिः परिष्कृतं॥ अये पुनानं परिवारं उर्मिणा हरितव ३२
 तं॥ अग्निसप्तधेनवः॥ अपामुपसे॥ अध्यायवः कविमृतस्य योनामदिषा अदिषत॥ १६॥ दंदुः पु
 नानो॥ अतिगाहते मधो विश्वा निरुण्वन्त्सुपथा नियज्यवे॥ गाः कृण्वानो निणिजिंदर्यतः कवि

रत्यो न क्रीळन्परिवारमर्षति ॥ असुश्चतः शतधारा ॥ अग्निश्रियो हरिं न वंतेऽवताऽऽन्दन्युवः ॥ क्षि
 पो मजंति परिगो निराहंतं तृतीयेष्टेऽजधिराचुने दिवः ॥ तवेमाः प्रजा दिव्यस्यरेतसस्त्वं वि
 श्वस्य भुवनस्य राजसि ॥ अथेदं विश्वं पवमानते वशे त्वमिदो प्रथमो धाम धा ॥ असि ॥ त्वं समु
 द्रोऽसि विश्ववित्कवेतवेमाः पंचप्रदिशो विधर्मणि ॥ त्वं द्यां च पृथिवीं चातिजन्मिषेत वज्योती
 धिपवमानसूर्यः ॥ त्वं पु वित्रे रजसो विधर्मणि देवेभ्यः सोमपवमानपूयसे ॥ त्वामुशिजः प्रथ
 माऽअंगभ्याते तुभ्येमा विश्वा भुवनानि ये निरे ॥ १७ ॥ प्ररेभुऽएत्यतिवारमव्ययं वृषावने धव
 चक्रं ददरिः ॥ संधीतयो वा वशानाऽअनूषत निश्रुं रिदंति मतयः पनि प्रतं ॥ ससूर्यस्य रश्मि

३३ भिःपरिव्यततंतुतन्वानस्त्रिवृतंयथाविदे॥नयन्नृतस्यप्रशिषोनवीयसीःपतिर्जनीनामु
 पयातिनिष्कृतम्॥राजासिंधूनांपवतेपतिर्दिव्यस्तस्यथातिपथिभिःकनिकदत्त॥सहस्र
 धारःपरिविव्यतेहरिःपुनानोवाचंजनयन्नुपावरयुः॥पवमानमह्यणोविधावसिसूरोन
 चित्रोअथयानिपय्यथा॥गर्भस्तिपूतोनुभिरदिभिःसुतोमहेवाजायधन्यायधन्वसि॥इ
 धमूर्जपवमानान्यर्षसिश्येनोनवंसुकलरोषुसीदसि॥इंद्रायमदामद्योमदःसुतोदिवोवि
 ष्णुंनक्षत्रमोविचक्षुणः॥१८॥सप्तस्वसारोअभिभातरःशिशुंनवंजज्ञानंजेन्यंविपश्चितं॥
 अपांगंधर्वदिव्यंनृचक्षुसंसोमंविश्वस्यभुवनस्यराजसे॥इक्षानःइमाभुवनानिवीर्यसे

युजान्दं दोहरितः सुपुण्यः ॥ तास्तेक्षरं तु मधुमद्वृतपयस्तव व्रते सोमतिष्ठंतु रुच्यः ॥ त्वं नृवक्ष्य
 असि सोम विश्वतः पर्वमानवेषु न ताविधा वसि ॥ स नः पवस्व वसुमद्विरण्यवद्वयं स्याम भुवने
 षु जीवसे ॥ गोविस्व वस्व वसु विद्विरण्य विद्वेतो धाऽदं दो भुवनेषु पितिः ॥ त्वं सुवीरो असि सोम वि
 श्ववित्तं त्वा विप्राऽउपगिराम आसते ॥ उन्मधु उर्मिर्न नना अतिष्ठि पदपावसानो महिषो विगा
 हते ॥ राजा पवित्ररथो वाजमारुहत्सहस्रं नृष्टिर्जयति श्रवो बृहत् ॥ १९१ ॥ स भृन्दना उदियति प्रजा
 वर्त ॥ विश्वायुर्विश्वोऽस्मृमराऽअहर्दि वि ॥ ब्रह्म प्रजावद्वयि मश्वपस्त्यं पीतऽदं विद्वमस्मभ्यं या
 चतात् ॥ सो अये अङ्गा हरिर्हर्यतो मदः प्रचेतसा चेतयते अनुधुभिः ॥ द्वाजना यातयन्त री

यतेनराचरांसंदैव्यंचधत्तारि॥ अंजतेव्यंजतेसमंजतेकतुरिहंतिमधुनाभ्यंजते॥ सिंधोरुध्वासे
पतयंतमुक्षुषादिरण्यपावाःपशुमासुगन्धाते॥ विपश्चितेपर्वमानायगायतमूहीनधारास्यं
धोअर्षति॥ अहिर्नजुर्णामतिसर्पतित्वचमत्योनकळिन्नसरहृषाहरिः॥ अग्रेगोराजाप्यस्त
७४ विष्यतेविमानोअङ्गाभुवनेष्वर्षितः॥ हरिर्घृतस्त्रुःसुदशीकोअर्णवोज्योतीरथःपवतेरायः ७४
अक्यः॥ २०॥ असर्जिस्कुंभे॥ दिवःसुद्यतोमदःपरित्रिधातुभुवनान्यर्षति॥ अंशुंरिहंतिमतयः
पनिघ्नतंगिरायदिनिर्णिजमृगिणोययुः॥ प्रतेधाराअत्यण्वानिमेध्यःपुनानस्यसंयतोय
तिरंहयः॥ यद्गोभिरिंदोचुम्बोःसमज्यसुआसुवानःसोमकलत्रेषुसीदसि॥ पवस्वसोमक

तुविन्नउक्थ्योव्योवारेपरिधावमधुप्रियम्। जहिहिश्वान्नक्षसं दंदोअत्रिणोवृहद्वदेमविदथेसु
वीराः॥२३॥ प्रतुद्रवपरिकोशंनिर्वीदन्निःपुनानोअनिवाजमर्ष॥ अश्वंनत्वावाजिनंमर्जयंतो
श्रीवर्हीरशनाभिर्नयंति॥ स्वायुधःपवतेदेवदंडुरशस्तिहावृजनंरक्षमाणः॥ पितादेवानांज
नितासुदक्षोविहंभोदिवोधरुणःपृथिव्याः॥ रूविर्विप्रःपुरस्ताजनानामनुर्ध्वीरःउशनाका
व्येन॥ सचिद्वेदनिहितंयदासामपीच्यंशुगुह्यंनामगोनां॥ एषस्यतेमधुमांदंडुसोमोवृषा
वृष्टेपरिपवित्रेअक्षाः॥ सहस्रसाःशतसान्तिदावांशश्वत्समंबर्हिंरावाज्यंस्थात॥ एतेसोमाअ
निगव्यासहस्रामहेवाजायांमृतायश्रवांसि॥ पवित्रेभिःपवमानाअसृगंन्धुवस्थंवोनष्टतना

जेभ्यः अत्याः ॥ २२ ॥ परिहिष्मा पुरुदूतो जनानां विश्वाऽसरद्वेजना पूयमानः ॥ अथासं ख्येन नृ
 तप्रथां सिरयितुं जानोऽन्तिवज्जिमर्ष ॥ एष सुवानः परिसोमः पवित्रे सगे निरुदोऽदधा
 ददवी ॥ तिग्मे शिश्रानो महिषो नष्टं गेगा गव्यन्तु भिश्रूरो न सत्वा ॥ एवाऽयथो परमादंतर
 ३५ देः कूचि सती रूवेगा विवेद ॥ दिवो न विद्युत्त नयं तमेः सोमस्य ते पवतऽद्वधारा ॥ उत्तम ३५
 रात्रिं परियासि गोनामिंद्रेण सोमसरथं पुनानः ॥ पूर्वीरिषो बृहतीर्जीरदानो निक्ष्माश्चोप
 स्तवताऽनुपष्टुत ॥ २३ ॥ अयं सोमऽद्वदुतुभ्यं सुचेतुभ्यं पवते त्वमस्य पाहि ॥ त्वंदयं च वृषे च
 वृषे च द्वदुमदोय युज्याय सोमम् ॥ सऽद्वरथो ननु रिषाळ्यो जिमहः पुरुणि सातयेव

सूनि॥ आदी विश्वानुदुष्याणि जाता स्वर्षा तावनः उर्ध्वानवन्त॥ वायुर्नयो न्युत्वांऽदृष्टा
माना सत्येव हवः आशुं न विषः॥ विश्ववारी रोद्रविणोदाऽद्वैतसन्धेव धीजवन्तः॥ सिसो
म॥ इन्द्रो नयो महाकर्माणि चक्रिर्हता वृत्राणां मसि सोमपूजित॥ पदो न हित्व महिनाम्नां
हन्ता विश्वस्याऽसि सोमदस्योः॥ अग्निर्नयो वनऽआसृज्यमानो वृथा पाजो मिक्लुते
नदीषु॥ जनो न युधामहतऽजपदि रियत्रि सोमः पवमानऽउर्मिम॥ एतसोमा अतिवा
राण्यथ दिव्यान्कोशासोऽजभ्रवर्षाः॥ वृथा समुद्रं सिंधवो न नीचीः सुता सोऽअनि
कलशांऽअसृगं न॥ शुभीशर्दुनि मारुतं पवसाऽनविशस्ता दिव्या यथा विद्॥ आपो

मर्जयंतिसनाभयोवाजिनमूर्जयन्ति॥चतस्रःर्द्वेष्टतुदुहःसचन्तेसमानेऽश्रंतधूरुणे
निषत्वाः॥ताऽर्द्वेमर्षेतिनमसापुनानास्ताऽर्द्वेविश्वतःपरिषन्तिपूर्वः॥विष्टंभोदिवो
धरुणःपृथिव्याविश्वोऽनुतक्षितयोहस्तेऽस्य॥असन्नऽनुत्सोऽगृणतेनियुत्वान्मध्वोऽ
श्रंशुःपवतऽद्वंद्रियाय॥वन्वन्नवातोऽअभिदेववीतिमिंद्रायसोमवृत्रहापवस्व॥श
ग्निमदःपुरुश्चंद्रस्यरायःसुवीर्यस्यपतयस्याम॥२५॥प्रदिनवानोजनितारोद
स्योरथोनवाजंसनिष्यन्नयासीत्॥द्वंद्वंगवृन्नायुधासंक्षिन्नानोविश्वावसुहस्त
योरादधानः॥अभिर्विष्टंवृषणंवयोधामांगूषाणामवावशंतवाणीः॥वन्नावसा

नोवरुणो न सिंधु निरल धा दयते वार्याणि ॥ शूर ग्रामः सर्वदीरः सहावान्जेता पवस्व सनि
ताधनानि ॥ तिग्मायुधः क्षिप्रधन्वा समत्स्ववाक्कः साहानृतना सुशत्रून् ॥ उरुगव्यति
रुचयानि कृण्वन्समीचीने आपवस्वापुरंधी ॥ अपः सिधा सन्नुषसः स्वर्गाः संचिक
३० दोमहोऽअस्मभ्यं वाजान् ॥ मत्सिसोमवरुण मत्सिमित्रमत्सींद्र मिंदोपवमान विष्णु
मू ॥ मत्सि राज्ञे भारुत मत्सि देवान् मत्सि महो मिंद्र मिंदो मदाय ॥ एवारजेव क्रतुमां ३०
अमेन विश्वाघनिघ्नदुरितापवस्व ॥ इंद्रो सुक्ताय वचसंवयो धायूय म्पातस्वस्तिभि
स्मदानः ॥ २६ ॥ ॥ इति ऋग्वेदा म्नाये शाकलसंहितायां सप्तमाष्टके तृतीयोऽध्यायः ॥ श्री ॥

हरिः ॐ ३ मू॥ असर्जिवक्कारथ्येयथाजो धियामनोतो प्रथमो मनीषी॥ दत्ता स्वसारोऽधिसा
नोऽअव्येऽर्जतिवद्धिं सदना न्यछ॥ वीती जनस्य दिव्यस्य कव्येरधिसुवानो नन्दुष्ये निरिन्दुः॥
प्रयो न निरमृतो मर्त्ये निर्ममृजानोऽविनिर्गो निरद्धिः॥ वृषा वृच्छे रो रुवदंशुरस्मे पवमानो
रुद्रा दीत्रे पयोगोः॥ सहस्रमृक्का पृथि निर्बचो विदध्वस्मनिः सूर्योऽअण्वं वियाति॥ रुजा दृक्का
चिद्रक्षसः सदांसि पुनानिऽदृदं शुणु दिवि वाजान्॥ वृश्चो परिहृत्तु जतावधेनयेऽअंति दराडु
पनाय मे धाम॥ स प्रत्न वन्न व्यसे विश्ववारसूक्तार्थं पथः कृणु दि प्राचः॥ येदुः षदा सो वनुषा वृ
हंतस्तांस्तऽअत्र्याम पुरु कृत्य पुरुक्षो॥ एवा पुनानोऽअपः स्वर्गाऽअस्मभ्यं तो कात नयानि भूरि॥

शानः क्षेत्रमुक्तज्योतीषिसोमज्योद्भूः सूर्यदृशयेरिरीदि ॥१॥ परिसुवानोहरिरंशुः पवित्रेरथो
 नसर्जिसनयेहियानः ॥ आपच्छ्लोकमिंदियंपूयमानः प्रतिदेवाः अनुधतुप्रयोनिः ॥ अष्टान्
 चक्षुः अस्मरसुवित्रेनामदधानः कविरस्ययोनौ ॥ सीदन्तोऽवसदनेचमृषूपमृगमन्तव्यः
 ७८ सप्तविधाः ॥ प्रसुमेधागातुविदिश्वदेवः सोमः पुनानः सदः एतिनित्यं ॥ भूवद्विश्वेष्टुकायेषु ३८
 रंताऽनुजनान्यतत्तपंचधीरः ॥ तवत्येसोमपवमाननिण्ये विश्वदेवास्त्रयः एकादशासः ॥ द
 शस्वधाभिरधिसानोऽव्ये मजंति त्वानघः सप्तयक्षीः ॥ तन्नुसत्यंपवमानस्य स्तुयन्नुवि
 श्वेकारवः संनसंत ॥ ज्योतिर्यदद्देऽअकृणादुल्लोकं प्रावृन्मनुदस्य वैकरुनीकम् ॥ एतिसंधे

वपश्रुमांति होतारं जानसत्यः समितीरियानः ॥ सोमः पुनानः कलशां अयासीत्सीदन्मृगेन
महिषो वनेषु ॥ २ ॥ साकमुक्षो भर्जयंतस्व सारोदशधीरस्य धीतयो धनुत्रीः ॥ हविः पर्येद्वज्राः
सूर्यस्य द्रोणं न नक्षे ॥ अत्यो नवाजी ॥ संभात निर्नशि श्रुवा वशानो वृषादधन्वे पुरुवारो अ
दिः ॥ मर्या नयोषामभिनिष्कृतं यन्त्संगे धृतं कलशं उस्त्रियाभिः ॥ उत प्रपिप्य शुभ्रध्यायाऽ
दुंधुर्धारिभिः सचते सुमेधाः ॥ सुधर्माङ्गावः पर्यसाचमूधमि श्रीणंति वसुभिर्न निक्तेः ॥ सनोद
वेभिः परमानरुदेन्दोरयिमश्विनं वा वशानः ॥ रथिरायतो मुशती पुराधिरस्मक्य ॥ गाशवनेव
सूनां ॥ नूनोरयिमुपमास्व नृवंतं पुनानो वाताप्य विश्वश्रं दमू ॥ प्रघादितु रिंदोतायायुः प्रातर्मक्ष

धियावसुर्जगम्यात् ॥ ३॥ अधिरुद्रस्मिन्वाजिनीवश्रुत्तस्य धेते धियः सूर्येन विशः ॥ अपो हृणा
 नः पवते कवीयन्वृजं न पशुवर्द्धनाय मन्म ॥ द्वितायुर्वन्न मृतस्य धाम स्वर्विदे नुवना निप्रथत ॥
 धियः पिन्वानाः स्वसरे न गावः कृतायंती रनिवा वेश्रदुम् ॥ परियत्कविः काव्या नरते शूरो न
 ३० रथो भुवना नि विश्वो ॥ देवेषु यज्ञे मत्तयि नृषन्दक्षायः पुरु नृषु नव्यः ॥ श्रिये जातः श्रियः ३१
 आ निरियाय श्रियं वयो ज रित्तभ्यो दधाति ॥ श्रियं वसो नाऽमृतत्वमायि न्नवन्ति सत्या समि
 थामितद्रौ ॥ इषु मूर्जमभ्यर्षा श्वंगा मुरुज्योतिः क्षणु हि मस्ति देवान् ॥ विश्वानि हि सुषदातानि
 तुभ्यं पवमान् बाधे सिसो मशून् ॥ ४॥ कनिक्कंति हरिरासुज्यमानः सीदन्व नस्य जठरे पुननिः ॥

नृनिर्यतः कृणुते निषिञ्जंगा अतो मृतीर्जनयत स्वधानिः ॥ हरिः सृजानः पृथ्या मृतस्येयं त्रि
वाचमरिते वना वम ॥ देवो देवानां गुह्यानि नामा विष्णोति बर्हि विप्रवाचे ॥ अपा मि वेद
मयस्तत्र राणाः प्रमनीया ॥ दूरते सोम मध्या ॥ नमस्यंती रूपचयति संचाच विशंत्युशती रु
शंतं ॥ तं मर्मज्ञानं महिषं नसाना वंशुंदुहंत्युक्षं गंगिरिष्ठां ॥ तं वा वशानं मतयः सचंतं त्रितो
विषाति वरुणं समुद्रे ॥ दृष्यन्वाचमुपवक्त्रे वहातुः पुनानि इंदो विष्यामनी धाम ॥ इंदुश्च य
यथः सो नृगाय सुवीर्यस्य पतयस्याम ॥ ५ ॥ प्रसेनानीः शूरो अये रथानां गव्यं नेति हर्ष
ते अस्य सेना ॥ चंडां कृण्वन्ति इह वान्तरिव भय आसो मो वस्त्रार नृसानि दत्ते ॥ समस्य

४०
रिहरयो मजं त्यश्च हयेर निशितं नमोभिः ॥ अतिष्ठति रथमिंद्रस्य सखा विद्वान् एना सुमतिं
थात्य ॥ स नो देव देवता ते पवस्व मुहे सोमः सरसः दंडुपानः ॥ ह्येष वन्नपो वषयन्धा मुते मा मुरा
रानो वरिवस्या पुनानः ॥ अजीतये हतये पवस्व सुस्तये सर्वता ते ये हते ॥ तदुद्रांति विश्वं द
मे सरवायस्तदहं वृत्रमपवमान सोम ॥ सोमः पवत जनिता मतीनां जनिता दिवो जनिता ए
थिद्याः ॥ जनिताग्नेर्जनिता सूर्यस्य जनिता इंद्रस्य जनिता तविष्णोः ॥ ६ ॥ ब्रह्मा देवानां षाद
वीः कवीनामृषिर्विप्राणां महिषो मृगाणां ॥ श्येनो गध्राणां स्वधितिर्वनानां सोमः पवित्र
मत्येति रेभुंन ॥ प्रावी विपद्वाचः कुर्मिनसिंधुर्गिरः सोमः पवमानो मनीषाः ॥ अंतः पश्यन्नुजने

४०

मावराण्यातिष्ठति वृषभोगोषु जानन ॥ समत्सरः पृथुवन्वन्नवातः सहस्ररेताऽअनिवाजमर्षा ॥ इन्द्रो
 येंद्रोपवमानो मनीष्यं ॥ शोरोरुर्मिमीरयगाऽइधययं ॥ परिश्रियः कलशेदेववातऽइंद्राय सोमोरण्या
 मदाय ॥ सहस्रधारः शतवाजऽइंद्रवाजीनससिः समनाजिगाति ॥ सपूव्ये विसुक्विजायमानो म
 जानोऽअसुदुदुहानो अद्रो ॥ अमित्रास्ति पाभुवनस्य राजा विदधातुं ब्रह्मणो पूयमानः ॥ ७ ॥ त्वया हि
 नः पितरः सामपूर्वक मीणिचक्रुः पवमानधीराः ॥ वृन्वन्नवातः परिधीरपोर्णुवीरे निरश्वे मघवा
 नवानः ॥ यथापवथामनववयोधाऽअमित्रहविरिवो विदुर्विश्वान् ॥ एवापवस्वद्विणंदधानऽइं
 देसतिष्ठजनयायुधानि ॥ पवस्व सोममधुमौ रूतावापे विसानो अधिसानो अये ॥ अवद्रोणा

निघृतवांति सीदमदिन्नमोमत्सरइंदुपानः॥ वृष्टिं दिवः शतधारः पवस्व सहस्रसावाजसुदेववीतो॥
 संसिंधुभिः कलत्रोवावशानः समुस्त्रियाभिः प्रतिरन्त आयुः॥ एषस्य सोमोमतिभिः पुनानोत्यो
 नवाजीतरतीदरातीः॥ पयोनिदुग्धमदितेरिधिरमुर्विवगातुः सुयमोनवोद्ध॥ ८॥ स्वायुधः सो
 तृभिः पूयमानोऽथर्षगुह्यंचारुनाम॥ अभिवाजं सतिरिवश्रवस्याः मिवायुमभिगादेव सोम॥ ९॥
 ४१ शृंजज्ञानं हयति मृजंति श्रुं नैति वद्विं मरुतो गणेन॥ रुविर्गीर्भिः काव्येनाकविः सन्तसोमः पवित्रमस्ये ४१
 तिरै नून॥ ऋषेमनायः ऋषिस्तुत्सवाः सहस्रणीथः पदवीः कवीनां॥ तृतीयं धाम महिषः सिषास
 त्सोमो विराजमनुराजति ह्रुप॥ चमूषधुनः शकुनो विभ्रत्वा गोविंदुद्रुपः आयुधानि विभ्रत् ॥ अ

पामूर्मिसर्वमानः समुद्रंतुरीयं धाम महिषो विवक्ति ॥ मयान भुवस्तर्ज्वत्तज्जानोत्योनस्तत्त्वासनये ध
 नानां ॥ वृषेव यथा परिकोशं सर्वं कर्तुं कदम्बो अरा विवेश ॥ ११ ॥ पर्वसेंदो पर्वमानो महोभिः क
 न्ति कदत्परिवारो यय ॥ क्रीळं चम्बो अरा विश पूयमानः दंडं ते रसो मदिरा मम त्रु ॥ प्रस्थि धारा हह
 तीरस्त्यन्नको गोभिः कलशां आ विवेश ॥ साम ह्णवत्सामन्यो विपश्चित्कंदनेत्यनिसरव्युर्नजा
 मि ॥ अपध्वने विपवमानः शत्रुं प्रियां नजारो अग्निः तित्दुः ॥ सीदन्वनेषु शकुनो न पत्वा सोमः
 पुनानः कलशेषु सत्ता ॥ आतेरुचः पर्वमानस्य सोमो योषेव यंति सुदुघाः सुधाराः ॥ हरिरानीतिः पु
 रुवारो अश्वचि कदत्कलशे देवयूनां ॥ १२ ॥ अस्य प्रेषा हेमना पूयमानो देवदेवेभिः समष्टकरसं ॥

सुतः पवित्रं पर्येतिरे नृनिमितेव स द्रपशुमांति होतो ॥ अद्रावस्त्रा समुन्या वसो नो महान्कविर्निव
 र्चनानि नरांस न ॥ आर्वच्य स्वचं चोः पूयमानो विचक्षणो जागृविदेव वीतो ॥ समुप्रियो मज्यते
 सानो ॥ अव्ययशस्त्रो यशसां ह्येतो ॥ अस्मे ॥ अभिस्वरधन्वा पूयमानो ययं पातस्वस्तिभिः स
 दानः ॥ प्रगायताभ्यर्चाम देवान् सोमं हि नो तम हते धनया ॥ स्वादुः पवति ॥ अतिवारमव्यमासी ४२
 दातिकलत्रां देवयुनः ॥ इंदुर्देवाना मुपसरय्यमायन्सहस्रधारः पवते मदाय ॥ नृभिस्तवानो ४२
 अनुधाम पूर्वमगन्निद्रं महते सोमं गाय ॥ ३३ ॥ स्तोत्रे राये हरि रर्या पुनानि ॥ इंदुं मदीगच्छतु
 भराय ॥ देवैर्याहि सरथं राधो अछायूयम्पातस्वस्तिभिः सदानः ॥ प्रकाय मुशनि वब्रुवा षोदि

वेदेवानां जनिमाविवक्ति॥ महिब्रतः श्रुचिबंधुः ॥ रावराहोऽस्येतिरेभं नू॥ प्रहं मासस्तप
 लं मन्युमधुमादस्तं वृषगणा अथासुः॥ आंग्रथं पवमानं सखायो दुर्मयं साकं प्रवदंति वाण
 म्॥ सरहत ऊरुगायस्य जूतिं हथा क्रीळतं मिमो नगावः॥ परीणा संक्षुण्णुते तिग्मशृंगो दिवा ह
 रिदृष्टे नैकं मृजः॥ दंडुर्वाजी पवते गोन्यो धाऽइंद्रे सोमः सह इन्वन्मदाय॥ दंतिरक्षो बाधते प
 यराती वरिवः क्षुण्वन्वृजने स्य राजा॥ १२॥ अधधारयामध्वाध्वानस्तिरो रोमपवतेऽअद्रिदुग्धुः॥
 इंदु रिंदस्य सख्यं जुषाणो देवो देवस्य मत्सरो मदाय॥ अपि प्रियाणि पवते पुनानो देवो देवास्ते
 नरसेन पंचन॥ इंदुर्धर्माण्युतुथा विसानो दशक्षिणोऽअव्यतसानोऽअये॥ वृषाशोणोऽअतिक

निऋदद्गानदयन्नेति पृथिवीमुलघाम् ॥ इन्द्रस्येव वानुराश्रयः प्रचेतयन्नर्धति वाचमेमां ॥
 रसाय्यः पयसा पिबमानः इरयन्नेषि मधुमंतमंशुम् ॥ पवमानः संतनि मेषि कृण्वन्निन्द्राय सो
 मपरिषिच्यमानः ॥ एवापवस्वामदिरोमदो यो दद्यामस्य नमयन्वधस्तेः ॥ परिवर्णो सरमा णो
 रुशंतंगुयुनेऽऽर्षपरिसोमसिक्तः ॥ १२ ॥ जुष्टी नऽइंदो सुपथा सुगान्युरोपवस्व वरिवांसि कृ
 ण्वन् ॥ धनेव विषग्दुरिता निविघ्नन् धिष्णुना धन्वसानोऽऽज्ये ॥ वृष्टिर्नोऽऽर्षदिव्यां जिग
 ह्नुमिळावती शंगयी जीरदनुं ॥ स्तुकेव वीता धन्वा विचिन्वन् धूरिमोऽऽवरौ इंदो वायून ॥
 ग्रंथिन विष्यग्रथितं पुनानऽश्नुं च गातुं वजिनं च सोम ॥ अत्येन क्रदो हरिरास्तजानो मयो

देवधन्वपस्त्यावान् ॥ जुष्टो मदाय देवता त इन्द्रो परिधुना धन्वसानोऽब्ये ॥ सहस्रधारः सुरभिरद-
 धः परिस्रववाजसातैर्नृषह्ये ॥ अरुमानो मेरथाऽअयुक्ताऽअत्यासोनसस्तजानासऽओजो ॥ एते
 श्रुक्ता सो धन्वन्ति सो मा देवा सस्ताऽउपयाता पिवध्ये ॥ १४ ॥ एवान इन्द्रो अभिदेव वीतिं परिस्रवनभो
 अर्णश्च मूषु ॥ सोमोऽअस्मभ्यं काम्यं बृहन्तरयिंददातु वीरवन्त मुग्रं ॥ तक्षधृदी मनसो वेनतो वा
 ज्येष्वस्य वा धर्मणि क्षोरनीके ॥ आदीमायन्वरमावा विज्ञाना जुष्टं पतिं कलशो गाव इंदुं ॥ प्रदानुदो
 दिव्यो दानुपिन्वऽश्रुत मृताय पवते सुमेधाः ॥ धर्माभुवद्वज्रस्य राजा प्ररश्मिभिर्दर्शनिभोरिभूम ॥
 पवित्रेभिः पवमानो नृचक्षुराज देवाना मुत मर्त्यानां ॥ १५ ॥ द्विताभुवद्रयिपती रयीणा मृतं भरत्सुभन्तं

चाविंदुः॥ अर्वांश्च श्रवसे साति मछेन्द्रस्य वायोरु निवाति मर्ष॥ सनः सहस्रा बृहती रिषोदा भवा सोम
 इविणो वित्पुनानः॥ १५॥ देवाद्योनः परिषिच्यमानाः रुयं सुवीरं धन्वंतु सोमाः॥ आयज्यवः सुम
 तिं विश्ववाराहोतारो नदिविद्यजो मद्रत माः॥ एवादेव देवता ते पवस्व मह सोम शरसे देवपानः॥
 महश्चिद्विष्मसिंहिताः समर्येक्षु धिसुहानेरोदसी पुनानः॥ अश्वोन क्रदो वृषभिर्युजानः सिंहोन ४४
 श्रीमो मनसो जर्वयान्॥ अर्वाचीनैः पृथिभिर्ये रजिष्ठा आपवस्व सोम न संन इंदो॥ शतंधारा देवजा
 त अस्य त्सहस्रमेनाः कवयो मजंति॥ इंदो स निव्रं दिव आपवस्व पुर एता सि महता धनस्य॥ दि
 वोन सर्गा असस्य मङ्गा राजान मित्रं प्रमिनाति धीरः॥ पितुर्न पुत्रः क्रतुभिर्यतान आपवस्व विरो

अस्याञ्जनीति॥१६॥प्रतेधाराभधुमतीरस्युन्वारान्यसुतोअत्येव्यव्यान्॥पवमानपवसेधामगो
 नांजज्ञानःसूर्यमपिन्वोअर्केः॥कैर्निक्रददनुपंथाभृतस्यैभुक्रोविनास्यभृतस्यधाम॥सइंद्राय
 पवसेमत्सखाह्निन्वानोवाचमुतिभिःकवीनां॥दिव्यःसुपणोविचक्षि सोमपिन्वधाराःकर्मणादेववी
 तो॥एंदोविशकलशंसोमधानंक्रंदन्निहिसूर्यस्योपरिशिमम्॥तिस्त्रोवाचइरयतिप्रवद्विर्हृतस्यधी
 तिब्रह्मणोमनीषां॥भावोयंतिगोपतिंष्टुमानाःसोमंयंतिमतयोवावशानाः॥सोमंगावोधिेनवोवा
 वशानाःसोमंविशामुतिभिःष्टुमानाः॥सोमःसुतःपूयतेअज्यमानःसोमेअर्कास्त्रिष्टुभुःसंन
 वंते॥१७॥एवानःसोमपरिषिच्यमानुश्रापवस्वपूयमानस्वस्ति॥इंद्रमाविशबृहतारवेणवर्धया

वाचं जनया पुराधिं ॥ आजगर्गविर्विप्रस्ततामतीनां सोमः पुनानो असदच्च मूषु ॥ सपंतिये भिथुना सो
 निकामा अध्वर्यवोरथिरासः सुहस्ताः ॥ सपुनाननुपसूरेन धातो मेऽअप्रा रोदसी विष आवः ॥
 प्रिया विधस्य प्रियुसा स ऊती सतू धनं कारिणे न प्रयं सत ॥ सर्वद्वितावर्धनः पूयमानः सोमो
 मीतुं अभिनोज्योतिषावीत ॥ येनानुः पूर्वपितरः पदज्ञाः स्वविदोऽभिगात्राद्रिमुच्छंन ॥ अक्रा
 त्समुद्रः प्रथमे विधर्मञ्जनयन् प्रजा भुवनस्य राजा ॥ वृषापवित्रे अधिसानो अव्येबृहत्सोमो वा
 वधे सुवान उदुः ॥ ९८ ॥ मुहत्तत्सोमो महियश्चकारापां यद्गने विणीत देवान् ॥ अदधादिद्रुपवमा
 न अञ्जो जनयत्सूर्ये ज्योतिरिदुः ॥ मत्सि वायुमिह्ये राधसे च मत्सि मित्रावरुणा पूयमानः ॥ मत्सि

शङ्खो मारुतं मसि देवान्मसि घावा घथि वी देव सोम ॥ इजुः पवस्व वृजिनस्य हन्ता पामी वां बाधमानो भू
धश्च ॥ अग्निश्री णान्ययः पर्यसाभि गोना मिन्द्रस्य त्वं तव वयं सर्वायः ॥ मध्वः सूर्य पवस्व वस्व उरु सं वीरं च नः
आ पवस्व भागं च ॥ स्वदस्वेंद्राय पवमानः इन्द्रो रथि च नः ॥ आप वस्वा स मुद्रात् ॥ सोमः सुतो धारयात्यो न हित्वा
सिंधुर्न निम्नमभि वाज्यं क्षाः ॥ आयो नि वन्य मसदस्युना न रसा मिन्दुर्गो भिर सरत्स मद्भिः ॥ १११ ॥ एष स्यते पवत
इन्द्र सोमश्च मूषु धीरनुशते तव स्वान् ॥ स्वर्चक्षारथिरः सत्यश्रुभः कामो नयो देव यता मसर्जि ॥ एष प्रलेनव
यसा पुनानस्ति रोवर्षा सिदु हितुर्दधानः ॥ वसानः शर्मन्निव रूथ मशुहोते वया तिसमनेषुरेभुन ॥ नूनस्त्वं
रथिरो देव सोम उपरिस्व वचम्वोः पूयमानः ॥ अशुस्वादिघो मधुमांस्तवा देवो नयः सविता सत्यमन्मा ॥

अभिवायुं वीत्यर्षा गणानो भूति मित्रावरुणा पूयमानः ॥ अग्नी नरं धीजवनं रथे धामनीं दंष्ट्रं वज्रबाहुं ॥ अभि
 वस्त्रा सुवसनान्यर्षा निधेनूः सुदुधाः पूयमानः ॥ अभि चंद्रा भर्तृवेनो हिरण्याभ्यश्चान्नथिने देवसोम
 ॥ २० ॥ अग्नी नो अर्ष दिव्या वसून् यमि विश्वा पार्थिवा पूयमानः ॥ अभिर्येन इविणमश्नवा माभ्यर्षियं जमद
 ४६ मि वृन्तः ॥ अथापवापवस्वेनावसूनि मांश्च त्वइंदो मरो सप्रधन्व ॥ ब्रह्माश्चिदत्र वातो नजुतः पुरुमेधाश्च ४६
 त्रकवेन रंदात् ॥ नुतन इ एनापवयापवस्वाधिं श्रुतश्च वायस्य तकीर्षी ॥ षष्टिं सदस्वने गुतो विसूनि वृक्षं
 नपक्वं धून् वदणाय ॥ मही मे अस्य वृषनामश्नुषे मांश्च त्वेवाष्टनने वावधये ॥ अस्वापयन्निगुतस्व
 हयत्रा पा मित्रौ अपाचितौ अचेतः ॥ संत्रीप वित्रा विततान्येष्वेकं धावसि पूयमानः ॥ अग्नि भगो

असिदात्रस्यदातासिमधरासमधवेन्द्रादु॥२३॥एषविश्वविस्ववतेमनीषीसोमोविश्वस्यभुवनस्यराजा॥
 दुप्सोर्दुरयन्विदथेष्टिंदुर्विवारमयंसमयातिथाति॥इंदुरिदंतिमहिषाअदब्धाःपदेरेभंतिकवद्योनगध्राः॥
 हिन्वंतिधीरादशभिःक्षिपाभिःसमंजतेरूपमपांरसेन॥त्ययावयंपवमानेनसोमभुरेक्षतंविचिनुया
 मशश्वत्॥तन्नोमित्रोवरुणोमामहंतामदितिःसिंधुःपृथिवीशुतद्योः॥२४॥अभिन्नोवाजसातमंर
 यिमर्षपुरुषहम॥इंदोसहस्रवर्णसंतुविद्युन्मंविभ्वःसहस्र॥परिष्यसुवानोऽव्ययंरथेनवर्माव्य
 त॥इंदुरभिद्रुणाहितोहिषानोधाराभिरक्षाः॥परिष्यसुवानोऽक्षइंदुरव्येमदच्युतः॥धाराय
 ऊर्ध्वोऽअधुरेन्राजनैतिगययुः॥सहिलदेवशश्वतेवसुमतीयदाभुवे॥इंदोसहस्त्रिणारयिंशतासा

न विवाससि ॥ दधंते अस्य वृत्रहन्व सो वस्वः पुरु सः ॥ तिने दिष्ट तमा विवस्या मं सुग्न स्याधि
 गो ॥ द्विर्यभं च स्वयं शसं स्वसोरो अद्रि संहतम् ॥ प्रियमिंद्रस्य काम्यं प्रस्ना पयं स्युर्मिथाम् ॥ २३ ॥
 परित्यं हय्यं तं हरिं वभ्रुं पुनंति वारेण ॥ यो देवां चिभ्रौ इत्परिमदेन सह गच्छति ॥ अस्य वो ह्येव
 सा पांतो दक्षसाधनम् ॥ यः सुरिषु श्रवो बृहद् धेस्तुर्ण हय्यतः ॥ स वां यज्ञेषु मानवी इंदुजनि ४७
 दरो दसी ॥ देवो देवी गिरिष्ठा अस्त्र धुंतं तु विष्वगि ॥ इंद्राय सोम पातव वृत्रघ्ने परि विच्यसे ॥
 नरे च दक्षिणावते देवाय सदना सदे ॥ ते प्रुलासो व्युष्टिषु सोमाः पवित्रे अक्षरं नृ ॥ अप प्रोथं
 तः सनुत कुंरश्चितः प्रातस्तौ अ प्रचेतसः ॥ तं सखायः पुरोरुचं यूयं वयं च सूरयः ॥ अश्याम

वाजगंध्यं सने मवाजपस्त्यं ॥ २४ ॥ आहृतं यधुच्छवे धनुस्तन्वति पौंस्यं ॥ शुक्रां वयं सपुराय निगजं विषाम
 ये महीयुवः ॥ अधक्षपापरिष्कृतो वाजो अभिप्रगादते ॥ यदीविवस्वतो धियो हरिं हिनवति यातवे ॥ तमस्य म
 र्जया मे सिमदो य इंदुपातमः ॥ यंगाव आसनिर्धुः पुरानूलं च सूरयः ॥ तंगाथया पुराण्या पुनानि मभ्यनू
 यत ॥ उतो लपंत धीतयो देवानां नाम विभ्रती ॥ तमुक्षमाया मय्येवारे पुनंति धर्णो सिं ॥ दूतं न पूर्वचित्रय आरु
 सते मनीषिणः ॥ २५ ॥ सपुनानो मदित्तमः सोमश्च मूषुसीदति ॥ पशो नरे त आरुधस्यतिर्वचस्यते धियः ॥ स
 मज्यते सुकर्म निदेवो देवेभ्यः सुतः ॥ विदेयदा सुसंदादिर्महीरपो विगादते ॥ सुत इंदो पवित्रः आनृभिर्यतो
 विनीयसे ॥ इंद्राय मस्तु रिक्ते तश्च मूषानिषीदसि ॥ २६ ॥ अर्जुन वंते अदुः प्रिया मंडुर्यका यः ॥ नृसंनयव

आयुनिजातं रिहंति मातरः ॥ पुनान ईदवा भरसोम द्विबर्ह संरयिं ॥ त्वं वसूनि पुष्यसि विन्वति निदाश्रुषो गृहे ॥ त्वं धि
यं मनो युजं स मावृष्टिं न तन्यतुः ॥ त्वं वसूनि पार्थिवा दिव्या च सोम पुष्यसि ॥ परिते जिग्युषो यथा धारा सुत
स्य धावति ॥ रं ह माणा व्य १ व्ययं वा रं वा जीवमानसिः ॥ क्रत्वे दक्षायिनः कवे पवस्व सोम धारया ॥ इन्द्राय पा
४८ तवे सुतो मित्राय वरुणाय च ॥ २७ ॥ पवस्व वाजसातमः पवित्रे धारया सुतः ॥ इन्द्राय सोम विच्छेदे वेभ्यो मधु ४८
मत्तमः ॥ त्वां रिहंति मातरो हरिं पवित्रे अद्रुहः ॥ वत्सं जातं न धेनवः पवमान विधर्मणि ॥ पवमानमहिश्रव
श्रित्रे भिर्यासिरश्मिनिः ॥ शर्द्धुत्तमां सि जिघ्रसे विश्वे निदाश्रुषो गृहे ॥ त्वं घांचमहि ब्रत पृथिवी चातिज भ्रिषे ॥
प्रतिद्रुपि ममुंचथाः पवमानमहित्वना ॥ २८ ॥ इत्येवेदाम्नायि शाकल्यसंहितायां सप्तमाष्टके चतुर्थोऽध्यायः ॥ श्री ॥

हरिः ॐ ॥ पुरोजितीवोऽंधसस्सुतायमादयित्वे ॥ अपुश्चानंश्चाथिहन्सखायोदीर्घजिह्वाम् ॥
 योधारयापावकयापरिप्रस्यंदतेसुतः ॥ इंदुरश्वानकृत्यः ॥ तंदुरोषमभीनरः सोमं विश्वाच्याधि
 या ॥ यज्ञं हि न्येत्यद्रिभिः ॥ सुता सोमधुमत्रमाः सोमा इंदुरायमंदिनः ॥ पवित्रवंतोऽक्षरन्देवाना
 षंतुवोमदाः ॥ इंदुरिंद्रायपवत इति देवा सोऽब्रुवन् ॥ वाचस्पतिर्मखस्यते विश्वस्ये शानोऽम
 सा ॥ १ ॥ अहस्त्रधारिः पवते समुद्रो वचिमीरवयः ॥ सोमः पतीरयीणां सखे इत्यदिवेदिवे ॥ अयं पूषार
 यिर्भुगः सोमः पुनानाऽर्षति ॥ पतिर्विश्वस्य भूमनो व्यरयद्रोदसीऽनुमे ॥ समुप्रियाऽनूयत गावो
 मदाय धृषयः ॥ सोमासः कृण्वते पथः पवमाना सु इंदवः ॥ यऽजिधस्तमाभरपवमानश्वाय्य ॥ यः

पंचनर्यणी॥ रभिरयि येन वनामहे॥ सोमाः पवंतु गृद्वोऽस्मभ्यं गातु वित्रमाः॥ मित्राः सुवानाः॥ अरेपसः
 स्वाध्यस्व विदः॥ २॥ सुधागा सोऽद्य मिश्रितो नागोरधित्वचि॥ इधमस्मभ्यमभितः समस्वरन्वसुविदः॥
 एते पूता विपश्चितः सोमा सोऽध्याशिरः॥ सूर्या सो नदन्ती सो जिगल्वो ध्रुवा द्युते॥ प्रसुन्वानस्याध
 सोम त्वेति वृत्ततद्वचः॥ अपश्वानमराधसंहतामखंत भृगवः॥ आजामिरक्तेऽव्यत भुजेन पुत्रो ४९
 ष्योः॥ सरज्जारो नयोषणां वरो नयो निमासदं॥ सवीरो दिहसाधनो वियस्तस्तं भरो दिसी॥ हरिः प
 वित्रेऽव्यत वेधानयो निमासदं॥ अव्यो वारेभिः पवते सोमो गव्येऽधित्वचि॥ कनिक्कदहृषाह
 रिरिंद्रस्याभ्येति निष्कृतम्॥ ३॥ कृणाशिशुर्महीनां दिन्वन्तस्य दीधितिं॥ विश्वापरिप्रिया भुवद

धदिता ॥ उपचितस्य पाथोऽरुतक्रयकुहापदं ॥ यज्ञस्य सप्तधामभिरधप्रियं ॥ त्रीणि त्रितस्य धा
 रया एषे घेरयारयिं ॥ मिमीते अस्य योजना विसृक्तुः ॥ जिज्ञानं सप्त मातरो विधामशासतश्चि
 ये ॥ अयं ध्रुवोरयीणां चिकेतयत् ॥ अस्य व्रते सजोष सो विश्वे देवा सोऽनुद्दः ॥ स्याद्दामिवंति
 रंतयो जुषेतयत् ॥ ४ ॥ यमगिर्भृता विधोऽदृशे चारुमज्जीजनन ॥ कविमं हि घमधुरे पुरुष
 हम् ॥ समीचीने अभिस्मना यद्दीऽस्तस्य मातरा ॥ तन्वाना यज्ञमनुषग्यदंजते ॥ क्रत्वा शु
 क्रैर्भिरक्षमिर्नृणोरपवृजं दिवः ॥ दिव्यं नृत्तस्य दीधितिं प्राध्वरे ॥ ५ ॥ प्रपुनानाय वेधसे सोमा
 यवचुर्धतं ॥ भृतिं नमरा मतिभिर्जुजोषते ॥ परिवाराण्यव्यया गोभिरंजानो अर्षति ॥ त्रीषध

सुपुनानः कृणुते हरिः ॥ परिकोशमधुश्रुतमव्यये वारे अर्थति ॥ अग्निवाणीर्ज्वीणां सप्तनूषत ॥ परिषो
तामतीनां विश्वदेवोऽदोभ्यः ॥ सोमः पुनानश्चमो विशाद्वरिः ॥ परिदेवीरनुस्वधाऽइंद्रेण यादिसर
थं ॥ पुनानो वाघद्वाघद्विरमर्त्यः ॥ परिसस्तिर्नवाजयुर्देवो देवेभ्यः सुतः ॥ व्यानशिः पवमानो विधा
वति ॥ ६ ॥ सर्वाय आनिषीदत पुनानाय प्रगायत ॥ शिशुं नयज्ञेः परिभूषत श्रिये ॥ समीवत्संनमा ५०
तभिः सृजता गयसा धनं ॥ देवाव्यं मदमभिद्विशवसाम् ॥ पुनानादक्षसाधनं यथाशूद्राय वीतये ॥
यथा मित्राय वरुणाय शान्तमः ॥ अस्मभ्यस्त्ववि सुविदमभिवाणीरनुषत ॥ गोमिष्टे वणिमभिवासया
मसि ॥ सनो मदानाम्पत इंदो देव पूराऽजसि ॥ सर्ववसरव्ये गातुर्वित्रमोक्षव ॥ सनेमि हृध्यऽस्म

दारुक्षसंकंचिद्विणो॥ अपादेवंदुयुमहोयुयोधिनः॥७॥ तं वः सखायो मदाय पुनानमभिगायत॥
शिश्नुं नयज्ञेः स्वदयंतगुत्रिभिः॥ सवत्स इव मातरि रिंदुहिन्वानोऽज्यते॥ देवावीर्मदो मतिभिः परि
कृतः॥ अयंदक्षायसाधनोयं शर्द्धीयवीतये॥ अयंदेवेभ्यो मधुमत्तमः सुतः॥ गोमन्त्र इंदोऽ
श्वकसुतः सुदक्षधन्वा॥ शुचितैव णमिधि गोषु दीधरम्॥ स नो हरीणा म्यत इंदो देवशरस्तमः॥
सखेव सखेन न्यैरुचे नव॥ स नो मित्वमस्मदोऽअदेवंकंचिद्विणो॥ साक्षां इंदो परिबाधोऽ
अपदयुम्॥८॥ इंदुमर्षसुता इमे वृषणा यंतु हरयः॥ शुष्ठीजातास् इंदेवः स्वविदेः॥ अयं भरा
यसानुसिरिंद्रायपवते सुतः॥ सोमो जेत्रस्य चेततियथा विदे॥ अस्य दिंद्रो मदेधाया भंगं गी

तसानुसिम॥ वज्रं च वृषणं नरसमं शुजित॥ प्रधन्वासोमजागविरिंद्रायेंदोपरिस्त्रव॥ घुमंतं शु
 भमाभरास्वर्विदम॥ इंद्राय वृषणामदं पवस्व विश्वदरोतः॥ सहस्रया मापथि कृद्विचक्षणः॥
 ॥९॥ अस्मभ्यं गातुर्वित्रं मोदेव न्योमधुमत्रमः॥ सहस्रयादिपथि निःकनिक्रदत्॥ पवस्व दे
 ववीतय इंद्रो धारा निरोजसा॥ आकलनं मधुमान् सोमनः सदः॥ तव इद्रा उदप्रुत इंद्रं ५३
 मदाय वाहधुः॥ स्वां देवा सोऽमृताय कं पपुः॥ आनः सुता स इंद्रवः पुनानाधावतारयि म॥
 वृष्टिद्यावोरीत्यापः स्वर्विदः॥ सोमः पुनानः उर्मिणाः व्योवारं विधावति॥ अथेवाचः पवमा
 नः कनिक्रदत्॥ १०॥ धीर्निहिन्वति वाजिनं वने क्रीळंतमस्य विम॥ अभिप्रिष्टं मतयः समस्व

रंन॥ असर्जिकलशां अभिमीके सप्तिर्नवाजुयुः॥ पुनानोवाचंजनयन्नसिष्यदत्त॥ पवते हय
तोहरिरतिहरांसिरं ह्यो॥ अभ्यर्षन्तस्तोतभ्यो वीरवधशः॥ अयापवस्वदेव युर्मधो धुरिः॥ अस्त
क्षत॥ रेभन्यवित्रं पर्ये विविश्वतः॥ ११॥ परीतो विंचता सुतं सोतो यः उत्रमंहविः॥ दधन्वां योन
योऽजसं॥ तरा सुवाव सोममद्रिभिः॥ नूनं पुनानोऽविभिः॥ परिस्रवादब्धः॥ सुरनिंतरः॥ सुते
चित्वा शुमदामोऽग्रं धसा श्रीणंतो गो निरुत्तरं॥ परिसुवानश्चक्षुसे देवमादनः॥ क्रतुरिंदुर्वि
चक्षुणाः॥ पुनानः सोमधारयाः॥ पोवसानोऽअर्वसि॥ आरत्नधा यो निमृतस्य सीदस्युत्सो
देवहिरण्ययः॥ दुहानः॥ उधर्दिव्यं मधुप्रियं प्रत्नं सधरुमासदत्त॥ आरुष्यं धरुणं वाज्यव

सिन्धुर्धृतो विचक्षणः ॥ १२ ॥ पुनानः सोमजा गविरव्यो वारे परिप्रियः ॥ त्वं विप्रोऽसवो गिरस्त
मोमध्वा ये जं मिमिक्षनः ॥ सोमो मीधुन्यवते गातुर्विशमः ॥ विविप्रो विचक्षणः ॥ त्वं कविर
नवो देववीतमः ॥ आसूर्यरो हयो दिवि ॥ सोमः शुषुवाणः सोत निरधिष्णु निरवीनाम ॥ अश्व
येव हरितायातिधारया मंदयायातिधारया ॥ अनुपे गोमानो निरक्षाः सोमो दुग्धा निरक्षाः ॥
५२ समुद्रं न संवरणान्यगमन्मंदीमदायतो ज्ञाते ॥ आसोम सुवानोऽद्विनिस्तिरो वाराण्यव्य ५२
या ॥ जनो न पुरिचम्वो विशद्वरिः सदो वनेषु दधिषे ॥ १३ ॥ समामृजेतिरोऽण्वानि मेभ्यो मी
व्हससिर्नवा जयुः ॥ अनुमाद्यः पवमानो मनीषिभिः सोमो विप्रेभिर्नृकभिः ॥ प्रसोम देववी

तयेसिंधुर्नपिप्येऽअर्णीसा॥अंशोःपर्यसामदिरोनजागृविरष्टाकोशमधुश्रुतं॥आहृत्यतोऽअर्जु
नेऽअल्केऽअन्यतप्रियःसूनुर्नमर्ज्यः॥तमीहिन्वंत्यपसोयथारथंमदीक्षागभस्त्योः॥अभि
सोमोसऽआयवःपवन्तेमधुमदं॥समुद्रस्याधिविष्टपिमनीषिणोमत्सरासःस्वर्विदः॥तर
त्समुद्रं पर्वमानश्चुर्मणारजादेवऽभूतं बृहत्॥अर्षन्मित्रस्यवरुणस्यधर्मणाप्रहिन्वानऽभू
तं बृहत्॥१४॥नृचिर्यमानोहृत्यतोविचक्षुणोराजादेवःसमुद्रियः॥दंडायपवन्तेमदःसोमोमरुत्व
तेसुतः॥सहस्रधारोऽअत्यर्थमर्षतितमीमजंत्यायवः॥पुनानश्चमूजनयन्मतिकविःसोमोदे
वेवुरण्यति॥अपोवसानःपरिगोभिरुन्नरःसीदन्वनेष्वन्यत॥तवाहंसोमरारणसरव्यऽदोदि

वेदिवे॥ पुरुषो निचरंति मामवपरिधौ रतिर्तौ इति॥ उत ह न कमुत सोमते दिवा सरया यवभ्र
 उधनि॥ घृणात पंतम तिसूर्यं परः शकुना इव पक्षिम॥ १५॥ मृज्यमानः सुहस्त्य समुदेवा चमिन्वसि॥
 रयिं पित्रां गंवकुलं पुरुषं देवपवमानो अर्षसि॥ मृजानो वारं पवमानो अव्यये वृषावचक्रदोवने॥
 देवानां सोमपवमान निष्कृतं गोक्षिरं जानो अर्षसि॥ पवस्व वाजसातये निविश्वानिकाव्या॥
 ५३ त्वं समुद्रं प्रथमो विधारयो देवेभ्यः सोममत्सरः॥ सत्पवस्व परिपार्थिवं रजो दिव्या च सोमध ५३
 मन्त्रिः॥ त्वां विप्र सोमतिभिर्विचक्षणमुन्नंदिन्वन्ति धीतिभिः॥ पवमानो असृक्षत पवित्रमति
 धारया॥ मरुत्वं तोमसरा इन्द्रिया हयामि धामन्निप्रयांसि च॥ अपो वसानः परिकोशं मर्वती

दुर्हियानः सोतृभिः ॥ जनयन्ज्योतिर्मदनाऽवीवशाद्ग्राः कृण्वानो न निर्णिजं ॥ ९६ ॥ पवस्व मधुम
त्रमग्दं द्राय सोमक तु वित्रे मोमदः ॥ महिघुक्षतमोमदः ॥ यस्य ते पीत्वा वष नो वषायते स्य पी
तास्व विदः ॥ मसुप्रकेतोऽअभ्यक्रमी दिषोऽष्टावाजं नैतशाः ॥ चं ह्यं १ गदैव्या पवमानजनिमा
निघुमत्रमः ॥ अमृतत्वाय घोषयः ॥ येनानवगोदध्यदुः पोर्णुते येन विप्रासऽआपिरे ॥ देवानां
सुम्नेऽअमृतस्य चारुणो येन श्रवांस्यानुश्रुः ॥ एषस्य धारया सुतोव्यो वारेभिः पवते मदिन्तमः ॥
क्रीळन् नूर्मिरपा मिव ॥ ९७ ॥ यऽनुस्त्रियाऽअप्याऽअंतरश्मनो निर्गाऽअहंतदोजसा ॥ अभिब्रजं
तल्लिषे गव्यमभ्यं वर्मी वधृच्छवारुज ॥ आसोता परिधिं च ताश्वं नस्तोममसुरं रजस्तुरमवावन

५४ कृष्णमुदप्रुतम् ॥ सहस्रधारं वषसंपयो ह धं प्रियं देवाय जन्मने ॥ श्रुतेन यः श्रुतजातो विवाधधेराजा
 देवः श्रुतं ब्रह्म ॥ अभिधुमं ब्रह्म यशः इषस्पते दिदीहि देवदेवयुः ॥ विकीर्णं मध्यमं युव ॥ आव
 व्यस्व सुदक्ष चम्बोः सुतो विशां वद्विर्न विष्पतिः ॥ वृष्टिं दिवः पवस्वरीति मपां जिन्वाग विष्टये
 धियः ॥ १८ ॥ एतमुत्थमं दच्युतं सहस्रधारं वषसं दिवो दुहुः ॥ विश्वावसूनि विभ्रतं ॥ वषा वि ५४
 जज्ञेज नयन्नमर्त्यः प्रतप ज्योतिषा तमः ॥ स सुष्टुतः कविभिर्निर्णिजं देधे त्रिधा त्वस्य दंस
 सा ॥ स सुन्वेयो विसूनां यो रायामानेता य इच्छा नाम् ॥ सोमो यः सुक्षितीनां ॥ यस्य न इंदुः
 पिवाद्यस्य मरुतो यस्य वायुमणासगः ॥ आयेन मित्रावरुणाकरा मह इंदुमवसेमहे ॥ इ

द्रायसोमपातवेनृनिर्यतः स्वायुधोमदिन्नमः॥पवस्वमधुमत्रमः॥इंद्रस्यहार्दि सोमधानमाविश
 समुद्रमिवसिंधवः॥जुष्टोमित्रायवरुणायवायवेदिवोविष्टं सऽउन्नमः॥१९॥परिप्रधन्वेद्रायसो
 मस्वादुमित्रायपूछे नृगाय॥इंद्रस्ते सोमसुतस्यपेयाः कत्वेदक्षायविश्वेचदेवाः॥एवामृताय
 मुहेक्षयायसश्रुकौऽअर्बदिव्यः पीयूषः॥पवस्वसोममहान्तसमुद्रः पितादेवानां विश्वाभिधाम॥
 श्रुकः पवस्वदेवेभ्यः सोमदिवेष्टिर्व्ये शं च प्रजाये॥दिवोधेर्त्रासिश्रुकः पीयूषः सत्यविधर्मन्वा
 जीपवस्व॥पवस्वसोमधुम्नी सुधारोमहामवीनामनुपूर्व्यः॥नृनिर्येमानो जज्ञानः पूतः क्ष
 रद्विस्वानिमृद्रः स्वर्वित्॥इंद्रः पुनानः प्रजामुराणः करद्विस्वानिद्रविणानिनः॥पवस्वसो

मक्रलेदहायाश्चोननिक्रोवाजीधनाय॥२०॥तंतैसोतारोरसंमदायपुनंतिसोमंमहेद्युम्ना
य॥शिभुंजज्ञानंहरिंमृजंतिपवित्रेसोमंदेवेभ्यःदुंदुम॥दुंदुःपविष्टचारुर्मदायापामुपस्थक
विर्भगाय॥विभुंविवाविंदस्यनामयेनविभुंनिवृत्राजघान॥पिबंत्यस्यविश्वेदेवासो गोभिः
श्रीतस्यनुभिःसुतस्य॥प्रसुवानोऽअक्षाःसहस्रधारस्तिरःपवित्रंविवारमव्यम॥सवाज्य ५५
क्षाःसहस्ररेताऽअदिर्मृजानो गोभिःश्रीणानः॥प्रसोमयादीदस्यकुक्षानुभिर्यमानोऽअ
दिभिःसुतः॥असर्जिवाजीतिरःपवित्रमिंद्रायसोमःसहस्रधारः॥अंजंत्येनंमध्वोरसेनेंद्रा
यवच्छदुंदुमदाय॥देवेभ्यस्त्वावृथापाजसेपोवसानंहरिंमृजंति॥दुंदुरिंद्रायतोशतेनितो

शतेश्रीणान्नुग्रोरिणान्नपः॥२३॥पर्युषुप्रधन्ववाजसातयेपरिवृत्वाणिसक्षणिः॥दिवस्तारध्या
क्रुणयानन्दयिसे॥अनुहित्वा सुतंसोममदामसिमहेसमर्यराज्ये॥वाजोअनिपवमानप्रगा
हसे॥अजीजनोदिपवमानसूर्यविधारेशकमनापयः॥गोजीरयारहमाणःपुरंध्या॥अजी
जनोअमृतमत्येधोऽस्तस्यधर्मन्नमृतस्यचारुणः॥सदासरोवाजमध्यासनिष्यदत॥
अभ्युदितिश्रवसाततदिथोत्सन्नकंचिज्जनपानमक्षित॥शर्याभिर्नरमाणोगउरस्योः॥
आदीकेचित्सूर्यमानासुअप्यवसुरुचोदिव्याऽन्यनूषत॥वारुनदेवःसवितायुर्णुते॥
॥२४॥त्वेसोमप्रथमावृत्तवर्दिषोमदेवाजायश्रवसेधियंदधुः॥सत्वंनोवीरवीर्यायचोदय॥

दिवः पीयूषं पूर्य यदुक्थं मृदो गादा दिवः आनिरधुक्षत ॥ दंडं मृज्जायमानं समस्वरं न ॥ अध
 यद्विमेपवमानो रोदसीऽद्भुमा च विस्वाभुवनानिमज्जना ॥ यथेन निष्ठावृषभो विनिष्ठसे ॥ सो
 मः पुनानो अथ ये वारि शिशुर्नकीळन्पवमानोऽक्षः ॥ सहस्रधारः शतवजऽदंडुः ॥ एष पु
 नानो मधुमोऽज्ञतावेदो येदुः पवते स्वादुर्मिः ॥ वाजसनिर्वरिवो विद्वयो धाः ॥ स पवस्व सह
 ५६ मानः पतन्त्यन्ते धुन्नक्षस्य पदुर्गहाणि ॥ स्वायुधः सा सद्धान्तो मामशत्रुन ॥ २२ ॥ अयारुचा ५६
 हरिण्या पुनानो विश्वदिषां सितरतिस्वयुग्वाभिः सूरोनस्वयुग्वाभिः ॥ धारोऽस्तु तस्य रोचते पु
 नानोऽंरुषो हरिः ॥ विस्वायद्रूपा परिचात्येकभिः सप्तास्यैभिर्हृक्भिः ॥ त्वं स्य सणीनां वि

दो वसुसंमात्तभिर्मर्जयसिखः आदमः अतस्य धीति निर्दमे ॥ परावतो न सा मुत घञ्चारणाति धी
 तयः ॥ त्रिधातुत्तिररुषी निर्वयो दधे रोचमानो वयो दधे ॥ पूर्वामनुप्रदिश्याति चे कित्संरश्मि
 तिर्यतते दशुतो रथो द्यो दशुतो रथः ॥ अगमन्नु कथानि पौं स्ये दं जे त्राय दर्वयन् ॥ वज्रश्च य इव यो
 अनपच्युता समस्त्वनपच्युता ॥ २४ ॥ नानानवा उ नो धियो विव्रता निजनानां ॥ तक्षारि हं रुतं मि
 यग्ब्रह्मा सुन्वत मिष्ठुती द्रिये दो परिस्त्रवा ॥ जरती निरो वधी निः पर्णे निः शकुनानां मू ॥ कामारोऽअ
 र्मभिर्द्युभिर्हिरण्यवत मिष्ठुती द्रिये दो ॥ ० ॥ कारु रदततो मिषगु पल प्रक्षिणी नना ॥ नना धियो वसु
 यवोऽनुगाऽदेवत स्थि मे द्रिये दो ॥ अश्वो वोक्हा सुखं रथं दसना मुपमं त्रिणः ॥ शेपो रोमण्वं तो भुदः

वारिमुंडकं द्रुती द्रुयिंदो ॥ २५ ॥ शूर्यणावति सोम मिंदः पिबतु वृद्धा ॥ बलुंदधानः आस
निक रिष्यन्वीर्यमाह दिंदो येदो ॥ आपवस दिना मपत आज्ञा किं सोम मीधुः ॥ रूत वा
केन सत्येन श्रद्धया तपसा सुत इंदो येदो ॥ पज्जन्य वृद्धमादिषंतं सूर्यस्य दुहिता भरत ॥
तङ्गधुर्वाः प्रत्यगृभ्यान्तं सोमे रसमादधु रिद्रुयिंदो ॥ रूतं वदन्त तद्युग्म सत्यं वदन्त सत्यकर्म ५७
न ॥ श्रद्धां वदन्त सोमराजन्धात्रा सोमपरिष्कृत इंदो येदो ॥ सत्यमुग्रस्य वृद्धतः संस्रवंति ५७
संस्रवाः ॥ संयंति रसिनो रसाः पुनानो ब्रह्मण गदरु इंदो येदो ॥ २६ ॥ यत्र ब्रह्मापवमान
छंदस्यांश्वाचं वदन् ॥ याव्या सोमे मदीयते सोमे नानंदं जनयन्निंद्रो येदो ॥ यत्र ज्योतिर

जस्यंयस्मिन्लोकेस्वर्दितम्॥तस्मिन्मांघेहिपवमानामृतलोकेअक्षितःइंद्रायेंदो॥यत्ररजा
वेवस्वतोयत्रावरोधनदिवः॥यत्रामूर्यद्वतीरापस्तत्रमामृतंलुधंदिदियेंदो॥यत्रानुकामं
चरणंत्रिनाके,त्रिदिवेदिवः॥लोकायेत्रज्योतिर्मंतस्तत्रमामृतं॥यत्रकामानिकामाश्चय
त्रब्रध्नस्यविष्टपं॥सुधाचयत्रतस्मिंश्चतत्रमा॥यत्रानंदाश्चमोदाश्चमुदःप्रमुदःआसते॥
कामस्ययत्राप्ताःकामास्तत्रमा॥२७॥यत्रतत्परमंपदंविच्छेलेकिमहीयते॥देवैःसुलोक
मभिस्तत्रमा॥यत्रतत्परमाव्यंभूतानामधिपतिं॥भुविभुवीचयोगीश्चतत्रमा॥यत्रलोका
स्तनूत्यजाःश्रद्धयातपसाजिताः॥तेजश्चयत्रब्रह्मचतत्रमा॥यत्रदेवामहात्मानस्सेंद्राश्चमरु

देगाः॥ ब्रह्मा च यत्र विष्णुश्च तत्र मा०॥ यत्र गङ्गा च यमुना च यत्र प्राची सरस्वती॥ यत्र सोमेश्वरो देवस्त
 त्रमा०॥ २८॥ य इंदोः पर्वमानुस्यानुधामान्य कर्मात्॥ तमो दुःसुप्रजा इति यस्ते सोमा विधुम
 न इंद्रायेदो०॥ श्रुवे मंत्रकृतास्तोमैः कथ्येपोद्धय निरः॥ सोमं नमस्य राजानं योजते वीरुधां
 ५८ पतिरिंद्रायेदो०॥ सप्तदिशो नाना सूर्याः सप्त होतारः श्रुविजः॥ देवा आदित्या ये सप्त तेभिः सो ५८
 माभिरक्ष न इंद्रायेदो०॥ यत्रैराजन्धुतं हविस्ते न सोमाभिरक्ष नः॥ अराती वा मानस्तारी नो
 च नुः किंच नाम मुदिद्रायेदो०॥ २९॥ इति दशम मंडलम्॥ अग्रे हृदन्नुषसो मूर्ध्वे हि अस्मान्नि
 जगन्वान्तमसो ज्योतिषा गात॥ अग्निर्भानु नारुशतासंगुः॥ अजातो विश्वासो न्य प्रा ॥ स

जातो गभोऽसिरोदस्योरग्नेचारुर्विभक्तः ॥ वित्रः शिशुः परितमोऽस्य कून्त्रमात्
भ्योऽधिकं निरुदक्ताः ॥ विष्णुर्गिरिस्था परममस्य विद्वां जातो बृहन्ननिपातितृतीयं ॥ आसा
यदस्य पयोऽअकृतस्वसचेतसोऽअभ्यर्च्यत्र ॥ अत उवापितुर्गतो जनित्रीरं नावधं प्र
तिचरत्यंनैः ॥ ताऽर्द्धप्रत्येधि पुनरन्यरूपाऽअसित्वं विष्णुमानुषीषु होता ॥ होता रं चित्ररथ
मध्वरस्य यज्ञस्य यज्ञस्य केतुं रुद्रातं ॥ प्रत्यर्द्धि देवस्य देवस्य मुक्ता श्रिया त्वग्निमतिथिं ज
नानां ॥ स तु वस्त्राण्यधुपे शूना निवसानौऽअग्निर्नाभौ पृथिव्याः ॥ अरुवो जातः पद इच्छा
याः पुरोहितो राजन्यर्द्धि देवान् ॥ आहिद्या वा पृथिवीऽअग्न उने सदा पुत्रो न मातरा ततं य ॥ प्र

याह्योऽशतोयविष्ठाथावहसहस्येहदेवान् ॥ २९ ॥ प्रिप्रीहिदेवांऽशतोयविष्ठाविद्वांऽस्तुर्ऽस्तुप
 तेयजुह ॥ येदेव्याऽस्तुत्विजस्तेभिरग्नेत्वंहोतृणांमस्योयजिष्ठः ॥ देविहोत्रमुतपोत्रंजनानामा
 धातासिद्धविष्णोदाऽस्तुतावा ॥ स्वाहाविष्यं कृणवा माहवी विदेवोदेवान्यजत्तुग्निरहंनृ ॥ आदेवा
 नामपिपंथाभगन्मयछुक्कवामतदनुप्रवोक्त्वा ॥ अग्निर्विद्वान्सयजतात्सेदुहोतासो ॥ अध्वरा ५९
 न्तसऽस्तुत्कल्पयाति ॥ यद्वोवयंप्रमिनामैवृतानिविदुषादिवाऽजविदुष्टरासः ॥ अग्निष्टहि
 शुवमाष्टणोतिविद्वान्येभिर्देवांऽस्तुभिः कल्पयाति ॥ यस्याकत्रामनसादीनदक्षानयुजस्य
 मन्वतेमर्त्यासः ॥ अग्निष्टद्वोताक्रतुविद्विजानन् ॥ जिष्ठोदेवांऽस्तुशोयजाति ॥ विश्वेषां ह्यध्वरा

णमनीकंचित्रकेतुंजनितात्वाज्जान॥ स आर्यजस्रवतीरनुक्षाः स्याद्दोषः क्षुमतीविश्वजन्याः॥
 यंत्वाद्यावापथिवीयंत्वापुस्त्वष्टायंत्वासुजनिताज्जान॥ पंथांमनुप्रविद्वा न्यितयाणां घुमदं
 ग्नेसमिधानोविभोदि॥ ३०॥ इदोराजन्नरतिः समिद्धोरो देदक्षायसुषुमां अदन्ति॥ चिकि
 दिनातिनासाबृहतासिक्नीमेतिरुशतीमपाजंन॥ कृच्छायदेनीमुभिवर्षसाभूज्जनयन्यो
 वाबृहतः पितुर्जीम॥ पुध्वंभानुसूर्यस्यस्तभायन्दिवावसुनिरतिविभोति॥ सद्रोभद्रयास
 चमानिजागात्स्वसारंजाराः अनुभ्येतिपश्चात्॥ सुप्रकेतैर्घुनिरग्निर्वितिष्ठन्नुशद्विवर्णै
 रभिराममरशात्॥ अस्ययामासोबृहतो नवग्नूनिधानाः अग्नेः सरयुः शिवस्य॥ दिव्यस्य

वृष्टो बृहत्तस्वामो सोयामनुक्तवश्चिकत्रे ॥ सुनानयस्य भामासः पर्वते रोचमानस्य
बृहत्तः सुदिवः ॥ ज्येष्ठे भिर्यस्ते जिष्ठेः क्रीचुमद्विर्वर्षिष्ठे भिभानुभिर्नक्षत्रिधाम् ॥ अस्य शुभा
सोददृशानपवेजे हमानस्य स्वनयान्नियुद्धिः ॥ प्रत्ने भिर्योरुशुद्धिर्देवतमो विरे नद्विररतिभा
तिविभवा ॥ सञ्जावेक्षि मदिनः आचसति दिवस्पृथिव्योररतिर्युवत्योः ॥ अग्निः सुतुकः सु
तुके भिरश्वे रभस्वद्वीरभस्वोऽहगम्याः ॥ २९ ॥ प्रतेयक्षि प्रतः इयमिमन्मभुवो यथा वंद्यो
नो हवेषु ॥ धन्वन्निव प्रपाञ्जसित्वमग्नः द्रुक्ष्वे पूरवे प्रत्नराजं न ॥ यत्वा जनामोऽभिसं
चरंति गावोऽनुष्ठा मिव ब्रजं यविष्ठ ॥ दूतो देवानां मसि मस्य निमंत मदांश्च रसिरोचनेन ॥ शि

भुंनत्वजेन्यं पृथ्वीमाता विभर्तृसचनस्य मोना ॥ धनुराश्वप्रवतायासि हर्यजिगीषसे पशुरिवावसे ॥
 मूरा अमूरनवयं चिकित्वा महिषमग्नेत्त्वमंगवित्से ॥ शरथे वृषिश्चरति जिह्वया दन्त्रैरिह्यते युवतिं विश्वपतिः
 संनू ॥ क्वचिज्जायते सनयो सुनव्यो वने तस्थो पलितो धूमकेतुः ॥ अस्नाता पोष्य भोजनं प्रवृत्ति सचेतसो यं
 प्रणयंतु मर्त्ताः ॥ तनूत्यजे वृतस्करा वनगूरू रानाभिर्दुग्धैर्भिरभ्यधीतां ॥ दूयंते अग्ने नव्यसीमनीषा युक्षा
 रथं नमुचयं दिरंगैः ॥ ब्रह्मचरं जातवेदो नमश्चेयं चगीः सदमिद्वर्द्धनी भूत ॥ रक्षाणो अग्ने तनया नितोका
 रक्षोतनस्तन्वो अग्रयुधं नू ॥ २२ ॥ एकः समुद्रो धुरुणो रयीणां समुद्रो भूजिन्मा विचष्टे ॥ सिषक्त्युधनिर्णयो
 रूपश्च ॥ उत्तस्य मध्ये निहितं पदं वेः ॥ समानं नीलं वृषणो वसानाः संजगिरे महिषाः अवीतीर्निः ॥ श्रुत

स्यपदं कवयो निपांति गुहानां मानिदधिरे पराणि ॥ रत्नायिनी मायिनी संदधाते मित्वा शिशुं जज्ञतुर्वदयंती ॥
 विश्वस्य नाभिं चरतो ध्रुवस्य कवे श्रितं तं मनसा धियंतः ॥ रत्तस्य दिवर्त्तनयः सुजात मिषो वा जाय प्रदिवः
 सचति ॥ अधीवासं रोदसी वा वसाने घृते रं नैर्वा ह धाते मधुनां ॥ सप्त स्वस्वरुषीर्वा वशानो विद्वान्माधु
 उज्जभारादशोकं ॥ अंतरे मे अंतरे हि पुराजाऽदृष्टुं विमविदसूषणस्य ॥ सप्तमर्यादाः कवयस्त
 तक्षुस्ता सामेका मिदुभ्यंदुरोगात् ॥ आयोर्दस्कं भुजं पमस्य नीळे पथां विसर्गे धरुणेषु तरेणे ॥ अस
 च सच परमेव्यो मन्दक्षस्य जन्मन्नदिते रूपस्थे ॥ अग्निर्दनः प्रथमजाऽरत्तस्य पूर्वऽआयुनि
 वृषभश्च धेनुः ॥ ३२ ॥ ॥ इति सग्वेदान्तरिये शाकल्यसंहितायां सप्तमाहके पंचमोऽध्यायः ॥ ॥ श्री ॥

॥हरिःॐ॥ अयं स य स्य शर्मन् न वो निरग्ने रधते ज रितानि ह्ये ॥ ज्येष्ठे भिये सानु निर्ऋष
णाम्पथ्ये ति परि वीतो विष्ठावो ॥ यो सानु सिर्वि भावा विनात्यग्नि देवे निर्ऋता वाजस्रः ॥ आ
यो विवाय सरव्या स सिन्धो परि कृतोऽनत्यो न स सिः ॥ इन्द्रो यो विश्वस्य देव वीते रीशे विश्वा
युरुष सो व्युष्टो ॥ आयसि न्मना हवीं ध्युग्नाव रिष्ट रथस्कन्ना ति श्रूषेः ॥ श्रूषे निर्वधौ जु
षाणोऽश्रूके देवांश्च अक्षरघु पत्वा जिगाति ॥ मन्द्रो दाता स जुक्ता इय जिष्ठः संमिश्रोऽग्नि
राजिघृति देवान् ॥ तमुखा मिदुं न रेजमान मग्निं गीर्भिर्नमो निराकृणुध्वं ॥ आयं विप्रा सो
मति निर्गुणो ति जात वेद संजुक्ते सदानाम् ॥ संयसि न्चि श्वा वसूनि जग्मुर्वाजे नाश्वः सतीव

तुर्गवैः॥ अस्मोऽङ्गुलीरिंदेवाततमाऽअर्वाचीनाऽअग्नुऽआर्कणुष॥ अधाह्यग्नेमृद्गानिषयास
द्योजेज्ञानोदव्योबुभूयो॥ तंते देवासो अनुकेतमायुन्नधविर्द्वैतप्रथमासऽउमाः॥ १॥ स्वस्ति
नोदिवोऽअग्नेऽपथिव्याविश्वायुर्धेदियुजथायदेव॥ सचेमहितवदस्मप्रकेतेरुरुष्याणोऽ
रुमिर्देवशंसैः॥ इमाऽअग्नेमृतयस्तुभ्यंजातागोभिरश्वैरनिगणंतिराधः॥ यदातेमत्रोऽअनु
नोगमानुडुसोदधानोमृतिभिःसुजात॥ अग्निमन्येपितरमग्निमापिमग्निंभ्रातरंसद
मित्सखायम्॥ अग्नेरनीकं ब्रह्मतःसंपर्यन्दि विशुक्रं यजतंसूर्यस्य॥ सिध्राऽअग्नेधिथोऽ
अस्मैसनुत्रीयंत्रायसेदमऽआनित्यहोता॥ इतावासरोहिदश्वःपुरुक्षुर्घुभिरस्माऽअह

निर्वाममस्तु॥द्युर्निर्हितमित्रमिवप्रयोगंप्रतमत्विजमध्वरस्यज्जारम॥बाहुभ्यामग्निमायवोजनंत
 विष्णुहोतारंन्यसादयंत॥सुथंयजस्वदिविदेवदेवान्किंतेपाकःकृणावदप्रचेताः॥यथायजस्तु
 निदेवदेवानेवायजस्वतन्वंसुजात॥भुवानोऽग्नेवितोतगोपाभुवावयस्कृदुतनोवयोधाः॥
 रास्वाचनःसुमहोद्व्यदोतित्रास्वोतनस्तन्वोऽप्रयुधंन॥२॥प्रकेतुनोबृहतायात्यग्निरा
 रोदसीवृषभारोरवीति॥दिवश्चिदतीऽउपमाऽउदानळपामुपस्थेमदिवोववर्द्ध॥सुमोदगर्भे
 वृषभःककुद्भानस्त्रेमावत्सःत्रिमीवोऽजरावीत॥सदेवतात्युद्यतानिकृण्वत्स्वेवुक्षयेषुप्रथ
 मोजिगाति॥आयोमूर्ध्निपित्रोररब्धुन्यध्वरेदधिरेसूरोऽजर्गः॥अस्यपत्नन्नरुषीरश्वबुधा

॥ १ ॥
 ॥ २ ॥
 ॥ ३ ॥
 ॥ ४ ॥
 ॥ ५ ॥
 ॥ ६ ॥
 ॥ ७ ॥
 ॥ ८ ॥
 ॥ ९ ॥
 ॥ १० ॥
 ॥ ११ ॥
 ॥ १२ ॥
 ॥ १३ ॥
 ॥ १४ ॥
 ॥ १५ ॥
 ॥ १६ ॥
 ॥ १७ ॥
 ॥ १८ ॥
 ॥ १९ ॥
 ॥ २० ॥
 ॥ २१ ॥
 ॥ २२ ॥
 ॥ २३ ॥
 ॥ २४ ॥
 ॥ २५ ॥
 ॥ २६ ॥
 ॥ २७ ॥
 ॥ २८ ॥
 ॥ २९ ॥
 ॥ ३० ॥
 ॥ ३१ ॥
 ॥ ३२ ॥
 ॥ ३३ ॥
 ॥ ३४ ॥
 ॥ ३५ ॥
 ॥ ३६ ॥
 ॥ ३७ ॥
 ॥ ३८ ॥
 ॥ ३९ ॥
 ॥ ४० ॥
 ॥ ४१ ॥
 ॥ ४२ ॥
 ॥ ४३ ॥
 ॥ ४४ ॥
 ॥ ४५ ॥
 ॥ ४६ ॥
 ॥ ४७ ॥
 ॥ ४८ ॥
 ॥ ४९ ॥
 ॥ ५० ॥
 ॥ ५१ ॥
 ॥ ५२ ॥
 ॥ ५३ ॥
 ॥ ५४ ॥
 ॥ ५५ ॥
 ॥ ५६ ॥
 ॥ ५७ ॥
 ॥ ५८ ॥
 ॥ ५९ ॥
 ॥ ६० ॥
 ॥ ६१ ॥
 ॥ ६२ ॥
 ॥ ६३ ॥
 ॥ ६४ ॥
 ॥ ६५ ॥
 ॥ ६६ ॥
 ॥ ६७ ॥
 ॥ ६८ ॥
 ॥ ६९ ॥
 ॥ ७० ॥
 ॥ ७१ ॥
 ॥ ७२ ॥
 ॥ ७३ ॥
 ॥ ७४ ॥
 ॥ ७५ ॥
 ॥ ७६ ॥
 ॥ ७७ ॥
 ॥ ७८ ॥
 ॥ ७९ ॥
 ॥ ८० ॥
 ॥ ८१ ॥
 ॥ ८२ ॥
 ॥ ८३ ॥
 ॥ ८४ ॥
 ॥ ८५ ॥
 ॥ ८६ ॥
 ॥ ८७ ॥
 ॥ ८८ ॥
 ॥ ८९ ॥
 ॥ ९० ॥
 ॥ ९१ ॥
 ॥ ९२ ॥
 ॥ ९३ ॥
 ॥ ९४ ॥
 ॥ ९५ ॥
 ॥ ९६ ॥
 ॥ ९७ ॥
 ॥ ९८ ॥
 ॥ ९९ ॥
 ॥ १०० ॥

त्वाद्दस्यविद्विस्वरूपस्यगोनामाचक्राणस्त्रीणिशीर्षापरवर्क ॥ ४ ॥ आपोहिष्ठा मयो भुवस्तान
 उज्जैर्देधातन ॥ महेरणायुचक्षसे ॥ योविः शिवतमोरसस्तस्यभाजयतेदनः ॥ उशतीरिवमा
 तरेः ॥ तस्मात् अरंगमामवोयस्यक्षयायजिन्वथ ॥ आपोजनयथाचनः ॥ शंनोदेवीरभिष्ट
 थ ॥ आपोभवंतुपीतये ॥ शंयोरभिस्त्रवंतुनः ॥ इक्षानावार्याणांक्षयंतीश्चर्यणीनां ॥ अपोया
 चामिभेषजम् ॥ अस्ममेसोमोऽब्रवीदंतर्विश्वानिषेषजा ॥ अग्निं च विश्वशंभुवं ॥ आपः
 पृणीतमेषजं वरुणं तन्वे अमम ॥ ज्योक्नुसूर्यदृशे ॥ इदमापः प्रवदतु यत्किंचदुरितं मयि ॥ य
 द्वाहमभिदुद्रोहयद्वाशोपऽउतान्तम ॥ आपोऽध्रान्वचारिषं रसेन समगस्मदि ॥ पयस्वा

नग्न आगोहितं मासं स्रजवर्चसा ॥ सस्रुषीस्तदपसो दिवानकं च सस्रुषीः ॥ वरेण्यक्रतूरहमा
 देवी रवसेकुवे ॥ ५ ॥ ओचित्सखायं सरयावहत्यांतिरः पुरुचिदर्णवं जगुन्वान ॥ पितुर्नपातमा
 दधीत वेधा अधिष्ठमिप्रतुरंदी ध्यानः ॥ नते सर्वा सरयं वक्ष्ये तत्सलक्ष्माय द्विषु रूपा भवा
 ति ॥ महस्पुत्रा सोऽसुरस्य वीरा दिवो धर्त्रारऽउर्विया परिख्यं न ॥ उग्रं तिघातेऽमृतासऽए ॥
 तदेकस्य विल्युजसं मर्त्यस्य ॥ निते मनो मनसि धाय्यु मे जन्युः पतिस्तन्व ॥ मा विविश्याः ॥ न
 यत्पुरा चक्रमा कर्तुं नूनमृतावदंतोऽनन्तरपेम ॥ गंधर्वाऽअप्स्वप्याच्योषासानो नातिः
 परमं जा मितनो ॥ गर्भं नूनो जनितादं पती कदेव स्वहा सविता विश्वरूपः ॥ नकिरस्य प्र

मिनंतिब्रूता निवेदनावस्य पृथिवी छित्तोः ॥ ६ ॥ कोऽस्य वेदप्रथमस्याङ्कः कर्त्तुं ददर्श किं दृष्ट
वोचत् ॥ इह मित्रस्य वरुणस्य धाम कदुब्रव आहनो वीच्या नृन् ॥ यमस्य मायम्यं ९ काम आ
गन्त्समाने यो नो सह शेयाय ॥ जायेव पत्ये तन्वं रिरिच्यां विचिह्दे वरथ्येव चक्रा ॥ नलिष्ठं
ति न निमिषं त्येते देवानां स्पृशः इह ये चरंति ॥ अन्ये न मदाहनो यादितयं ते न विवृदरथ्येव च
क्रा ॥ रात्री निरस्माऽअहनिर्दशस्येत्सूर्यस्य चक्षुर्मुदुरु निमीयात् ॥ दिवा पृथिव्या मिथु
ना सबंधूयमीर्यमस्य विन्त्या दजामि ॥ आधाता गच्छानुत्तरायुगानियत्र जामयः कृण
वन्नजामि ॥ उपवर्ह हि वृष नाय बाहुमन्य मिथु स्वसुभगे पतिं मेतू ॥ ७ ॥ किं भ्राता सद्यदना

यं स वाति किमु स्वसायं निर्हति निर्गच्छात् ॥ काममूला बुद्धेः शतद्रुपा मितन्वा मेतन्वं १ संपिष्टगिध ॥
 नवाऽउतेतन्वा तन्वं १ संपिष्टव्यां पापमादुर्यस्वसारं निर्गच्छात् ॥ अन्येन मत्प्रमुदः कल्पयस्व
 नतेभ्रान्ति सुभगेव ह्येतत् ॥ बतो बतः सियमनेव ते मनो हृदयं वा विदामाऽन्याऽकिलत्वं क
 ह्येव युक्तं परिघजाते लिबुजेव वृद्धम् ॥ अन्यमूषुत्वं यम्यन्यऽउत्वां परिघजाते लिबुजेव वृद्धम्
 म् ॥ तस्यैवात्वं मनः दुष्सा स वातवाधा छणुष संविदं सुभद्रां ॥ ८ ॥ वृषा वृष्टे दुदुहो हसादि
 वः पथां सियुद्धोऽजदितरदाभ्यः ॥ विश्वं सर्वेदवरुणा यथा धिया सयज्ञि यो यजतु यज्ञियां
 स्तूत ॥ रप ह ध्वी रप्या च यो यणानदस्य नादि परिपातु मे मनः ॥ इह स्य मध्येऽदिति निर्धा

तु नो भ्राता नो ज्येष्ठः प्रथमो विवोचति ॥ सोऽचिन्नुत्तदाक्षुमती यशस्वत्युषाऽऽवा स मनवे स्वर्वती ॥
यदी मुशंतं मुशता मनु क्रतु मग्निं होतारं विदथ यजि जननं ॥ अधत्यंद्रुसं विन्वं विचक्षुणं विशा न
रदिषितः श्येनोऽध्वरः ॥ यदी विशो वृणते दस्म मा र्योऽग्निं होतार मध्वी रजायत ॥ सदा सिर
ण्वा यवसेव पुष्यते होत्रा भिरग्ने मनुषः स्वध्वरः ॥ विप्रस्य वा यधुश्रामानऽऽवक्ष्यं वा जंस सर्वो
उपयासि भूरिभिः ॥ ९ ॥ उदीरय पितरं जारऽआस गमिय क्षति हर्यतो हृत्त इष्यति ॥ विवक्रिव
द्भिः स्वपस्यते मरुवस्त विष्यतेऽअसुरो वेपते मती ॥ यस्तेऽअग्ने सुमतिं मे त्रोऽअक्षुत्स हसः सूनो
अति सप्रश्रुण्वे ॥ द्रुषुं दधानो विहमानोऽअश्वे रास धुमांऽअमवान् भूषति धून ॥ यदग्ने एवास

मितिर्नवातिदेवीदेवेषु यजता यजत्र ॥ रत्नाचयद्विज्जासिस्वधावोभागं नोऽअत्रवसुमंतं वीतात् ॥
 शुधीनोऽअग्नेसदनेसधस्तेयुक्षारथममृतस्य इवितुं ॥ आनोवदरोदसीदेवपुत्रेमाकिदेवा
 नामपन्नूरिहस्याः ॥ १० ॥ आवाहक्षामाप्रथमेऽर्हतेनातिश्रावेऽवतः सत्यवाचा ॥ देवोयन्मर्तान्य
 जथायत्तुण्वन्त्सीदुद्धोताप्रत्यङ्मुसुंयन् ॥ देवोदेवान्यपरिभृर्हतेनवहानोदव्यं प्रथमश्चिकित्वा
 न् ॥ धूमकेतुः सुमिधाभाऽर्जकोमंडोहोतानित्योवाचायजीयान् ॥ स्वाहिकेदेवस्यामृतं यदी
 गोरतोजातासोधारयंत उवक्ष ॥ विश्वेदेवाऽअनुतत्रेयजुर्गुर्दुह्यदेनीदिव्यं घृतं वाः ॥ अर्चामि
 वां वद्धायापो घृतसूद्यावाप्समीश्रणुतं रोदसीमे ॥ अहायद्यावोसुनीतिमयन्मध्वानोऽअत्र

पितरशिशिताम् ॥ किं स्विन्नो राजा जगदेकदस्यातिव्रतं च कृत्वा को विवेद ॥ मित्रश्चिद्विष्णुः
राणो देवान् श्लोको न यातामपि वाजोऽजस्ति ॥ ११ ॥ दुर्मत्तं त्रामृतस्य नाम सलक्ष्माय द्विषु रू
पा भवति ॥ यमस्य यो मनवते सुमत्तं नेतमृषपाह्यं प्रयुधं न ॥ यस्मिन् देवा विदधे मादयं ते वि
वस्वतः स दने धारयते ॥ सूर्ये ज्योतिरदधुर्मास्यः ३ कन्यरिद्योतनिं चरतोऽजस्रा ॥ यस्मिन् देवा
मन्ममि संचरंत्यपीत्ये ३ न वयमस्य विष्म ॥ मित्रो नोऽत्रादितिरनागान्त्स वित्तदेवो वरु
णाय वोचत ॥ श्रुधीनोऽजग्ने स दने स धरं येष्वारथं ममृतस्य द्रवितुम् ॥ आनो विदहरो दसी
देवपुत्रे मा किं देवानां पशुरिह स्याः ॥ १२ ॥ युजेवां ब्रह्म पूर्य नमोऽभिर्विश्लोकः एतु पश्येव स

रेः॥ अण्वंतु विभवेऽमृतस्य पुत्राऽआये धामानि दिव्यानि तस्युः॥ यमेऽद्वयतमाने यदेतं प्रवां सर
मानुषा देवयंतः॥ आसीदतं समुलोकं विदाने स्वासुस्थे सवतमिंदेवेनः॥ पंचपदानिरूपोऽ
अन्वरोहं चतुष्पदीमन्वेमिब्रतेन॥ अक्षरेण प्रतिमिमं एतामृतस्य नाभावधिसंपुनामि॥
देवेभ्यः कर्मवृणीतमृत्युं प्रजायेकममृतं नाहणीत॥ बृहस्पतिं यज्ञमक्षुण्वतऽस्रधिं प्रियां य
मस्तन्वंऽप्रारिरेचीत॥ सप्तक्षरं तिश्निश्विमरुत्वते पित्रे पुत्रा सोऽअथ वीवतं नृतम॥ उमेऽ
दृदस्यो नयस्य राजतं उमेयते तेऽनुभयस्य पुष्यतः॥ १३॥ परेयिवांसं प्रवतो महीरनुबद्ध
भ्यः पंथा मनुपस्य शानम॥ वेवस्वतं संगमनं जनानां यमं राजानं हविषा दुवस्य॥ यमो नो

गतुं प्रथमो विवेदनेषागव्यतिरपमर्तुवाः ॥ यत्रानुःपूर्वपितरः परेयुरेनाजज्ञानाः
 पथ्या अनुस्वाः ॥ मातलीकव्येयमोऽङ्गिरो निर्वहस्पतिर्लक्ष्मिर्विधानः ॥ यां
 श्रदेवावावृधुर्यचदेवान्त्वाहान्येस्वधयान्येमदंति ॥ इमंयमप्रस्तरमाहि सीदां गिरो
 सिः पितृभिः संविदानः ॥ आत्मा मंत्राः कविशस्तावदंत्वेनाराजन्दविषामादयस्व ॥
 अङ्गिरो निरागदियुक्षियेभिर्यमवेरूपे रिहमादयस्व ॥ विवस्वतंदुवेयः पिता त्वेस्मिन्य
 ज्ञेवर्दिष्यानिषद्य ॥ १४ ॥ अङ्गिरसोनः पितरो नवम्वाऽअथर्वणो नृगवः सोम्यासः ॥
 तेषां वयं सुमतो यज्ञियानामपि षड्रे सोमनसेस्यामि ॥ प्रेदिप्रेदिपथिभिः पूर्येभिर्यत्रा

नः पूर्वे पितरः परे युः ॥ छिन्नराजानां स्वधयामदंताय मंपश्या सिवरुणं च देवम् ॥ संगच्छ
स्वपितृभिः संयमेनैषा पूत्रे निपरमेव्यो मंनू ॥ हित्वा यो वधं पुनरस्तमे हि संगच्छ स्वतन्वा
सुवर्चाः ॥ अपेतवीत विचे सपुता तोरस्माऽएतं पितरो लोकमक्रंन ॥ अहो भिरद्विरकु
दृष्टं निर्व्यक्रं यमो ददात्यवसानमसे ॥ अतिद्रवसारमेयोश्चानोचतुरक्षोऽश्विलोसा धु
नापथा ॥ अथापितृन्सुविदत्राऽउपेदियमेन ये सधमादं मदंति ॥ १५ ॥ यो ते श्वानो यम
रक्षितारो चतुरक्षो पथिरक्षी नृचक्षुःसौ ॥ ताभ्यामेनं परिदेहि राजन्स्वस्तिवास्माऽअ
नमीवंच धेहि ॥ उरूणां सावसुतपाऽउदुंबलो यमस्य दूतो चरतो जनांऽअनु ॥ तावुस

न्यंदृशये सूर्याय पुनर्दाता मसु मधे ह नद्रम ॥ यमाय सोमं सुनुत यमाय जु दुता ह विः ॥ यमं
 ह यज्ञो गच्छत्यग्निदूतोऽनरं कृतः ॥ यमाय घृतवद्धु विर्जुहोत प्रचतिष्ठत ॥ स नो देवे धाय म
 दीर्घमायुः प्रजीवसे ॥ यमाय मधुमत्रमं राज्ञे हव्यं जुहोत न ॥ दूदं नमः ऋषिभ्यः पूर्वजेभ्यः पू
 र्वेभ्यः पथि कृद्वा ॥ त्रिकद्रुकेभिः पतति वज्रुर्वीरे कर्मि हृहत् ॥ त्रिष्टुप् गायत्री छंदोऽसि सर्वातो
 यमः आहिता ॥ १९ ॥ उदीरता मवरः स्यरा सः सन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः ॥ असुं यः ईयु
 र्वृकाः सन्तज्ञास्ते नो वंतु पितरो देवेषु ॥ दूदं पितृभ्यो नमोऽस्त्वद्यये पूर्वा सोयः उपरा सः ई
 युः ॥ ये पाथि वरजस्या निषता ये वानूनं सुवृजना सुविधुः ॥ आहं पितृभ्यो विदत्रोऽविस्त्रि

नपातंचविक्रमंणंचविच्छेः॥बुद्धिदोयेस्वधयासुतस्यमजंतपितृस्तद्दहागमिष्ठाः॥ब
 ह्मिषदःपितरःकुल्य॥वर्गिमावोहव्याचक्षमाजुषध्वम॥तद्आगतावसाशंतमेनाथानः
 शोयोररपोदधात॥उपद्रुताःपितरःसोम्यासोबुद्धिष्वेष्टुनिधिषुप्रियेषु॥तद्आगमंतुत
 द्दुष्टुवंचधिब्रुवंतुतेऽवंचस्मान्॥१७॥आच्याजानुदक्षिणातोनिषद्येमंयज्ञमभिगृणीत
 विश्वे॥माहिंसिष्टपितरःकेनचिन्नोयद्आगःपुरुषताकराम॥आसीनासोअरु
 णीनामुपस्येरयिंधतदाश्रुषेमर्त्याय॥पुत्रेभ्यःपितरस्तस्यवस्वःप्रयच्छततद्दहोर्जदधा
 त॥येनःपूर्वपितरःसोम्यासोऽनूहिरेसोमपीथंवसिष्ठाः॥तेनिर्यमःसंरराणोर्द्वीष्युः

ननु शक्तिः प्रतिकाममेतु ॥ येतात्तुष्टुदेवत्राजे देमानाहोत्रा विदस्तो मतष्टा सोऽग्र्यैर्केः ॥ आ
 ग्नेयादि सुविदत्रेति र्वर्द्धः स्येः कव्येः पितृनिर्घर्मसद्भिः ॥ ये सुत्या सोह विरदो हविष्पाऽइंद्रे
 णादेवैः संरथं दधानाः ॥ आग्नेयादि सहस्रदेववन्देः परेः पूर्वैः पितृनिर्घर्मसद्भिः ॥ १९८ ॥ अ
 ग्निष्वात्ताः पितर एह गच्छत मदः मदः मदत सुप्रणीतयः ॥ अतो हवीषि प्रयतानि बर्हिष्य
 शारयिं सर्ववीरं दधात न ॥ त्वमग्न इच्छितो जात वेदो वाक्य्यानि सुरभीणि कृत्वा ॥ प्रादाः पि
 तृभ्यः स्वधया तेऽजक्षन् न द्वित्वं देव प्रयता हवीषि ॥ ये चेद पितरो ये च नेह याश्च विद्म योऽज
 च न प्रविद्म ॥ त्वं वै श्रयति ते जात वेदः स्वधानि र्यज्ञं सुकृतं जुषस्व ॥ येऽअग्निं दग्धास्येऽअ

नग्निदग्धामध्येदिवःसुधयामादयन्ते॥तेभिःसुराळमुनीतिमेतांयेथावृशंतन्वंकल्पयस्व
॥९९॥मेनमग्नेविदेहोमाभिःशोचोमास्यत्वंचिद्धिपोमाशरीरं॥यदाश्रुतंलुणवोजात
वेदोर्थेमेनंप्रदिणुतासितभ्यः॥श्रुतंयदाकरसिजातवेदोर्थेमेनंपरिदत्तासितभ्यः॥
यदागच्छास्यमुनीतिमेतामथादेवानांवशनीर्भवाति॥सूर्यंचक्षुर्गच्छतुवातमात्माद्यं॥
चगच्छपृथिवींचधर्मणा॥अपोवागच्छयदितत्रतेदितमोषधीषुप्रतितिष्ठाशरीरेः॥
अजोनागस्तपसातंतपस्वततेशोचिस्तपतुतंतेश्वरिः॥यास्तेशिवास्तन्वोजातवेद
स्ताभिवर्हन्सुक्तामुलोकं॥अवस्रजपुनरग्नेपितृभ्योयस्तुअङ्कितश्चरतिस्वधा

मिः॥ अयुर्वसान् उपवेतुशेषः संगच्छतां तन्वा जातवेदः॥ २०॥ यत्रे कृच्छः शकुनः आतुतो
 दपि पीलः सर्पश्च तवाश्वपदः॥ अग्निहृदि श्वा दगदं कृणोतु सोमश्च यो ब्राह्मणाँ अ
 विवेश॥ अग्नेर्वर्म परि गो निर्व्ययस्व संप्रो णुष्वपीव सामेदसा च॥ नेत्वा धृच्छुदे रसा जेह
 वा णो दधृ ग्विधुक्ष्य न्ययं रवयाते॥ दूममग्ने च मसं भा विजिह्वरः प्रियो देवाना मुत सो
 म्यानाम्॥ एष यश्च मसो देव पानस्तस्मिन् देवा अमृता मा दयन्ते॥ क्रव्यादि मग्निं प्रहिणो
 मिदूरं यमराज्ञो गच्छतुरि प्रवाहः॥ इहे वा यमितरो जातवेदो देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानं न॥
 यो अग्निः क्रव्यात् विवेश वो गृह्मि मं पश्यन्ति तरो जातवेदसं॥ तं हरामि पितर्यज्ञाय

देवं सधर्ममिन्वासरमे सधस्ते ॥ २१ ॥ यो अग्निः क्रव्यवाहनः पितृन्यहं दत्तावधः ॥ प्रेदुहव्या निवोच
 ति देवेभ्यश्च पितृभ्यश्च ॥ २२ ॥ उग्रं तस्त्वानिधीमह्युग्रं तः समिधीमहि ॥ उग्रं ननु शतं आविह पितृ
 न्हविषे अत्रवे ॥ यं त्वमग्ने समददस्तमुनिर्वीपया पुनः ॥ कियां च त्ररोहतुपाकदूर्वा व्यल्कशा ॥
 शीतिकेशीतिकावतिह्लादिकेह्लादिकावति ॥ मंडूक्याश्च सुसंगमश्च मंसं ३ ग्निं हव्य ॥ २३ ॥ ७९
 ७९ त्वष्टा दुहित्रेव हतुं कृणोतीतीदं विश्वं भुवनं समेति ॥ यमस्य माता पर्युह्यमाना महोजाया विव
 स्वतो ननाश ॥ अपाग्रहन्नमतां मर्त्येभ्यः कृत्वा सर्वर्णामददुर्विवस्वते ॥ उता श्विनो विवस्वते
 दासी दजहा दुहामिथुना सरण्यूः ॥ पूषा त्वेताश्च्यवयतु प्रविद्वानन ह पशुर्भुवनस्य गोपाः ॥ स

तेतेभ्यःपरिददसितभ्योऽग्निदेवेभ्यःसुविदत्रियेभ्यः॥आयुर्विश्वायुःपरिपासतित्वापूयात्वापातुप्र
पथेपुरस्तात्॥यत्रासतेसुकृतोयत्रतेययुस्तत्रत्वादेवःसवितदिधातु॥पूषेमाऽआशाअनुवेद
सर्वाःसोअरसांअनुयतमेननेषत्॥स्वस्तिदाआद्यणिःसर्ववीरोप्रयुधुन्पुरएतुप्रजानंन्॥२३॥
प्रपथेपथामजनिष्टपूवाप्रपथेदिवःप्रपथेष्टयिव्याः॥उनेअनिप्रियतमिसुधस्तेआचपराचचर
तिप्रजानंन्॥सरस्वतीन्दिवयंतोहवंतसरस्वतीमध्वरेतायमाने॥सरस्वतीसुकृतोअक्षयंतसर
स्वतीदामुषेवार्यदात्॥सरस्वतियासरथंयथायस्वधाभिर्देविपितृभिर्मदंती॥आसद्यस्मिन्
हिषिमादयस्वानमीवाइषजघेह्यस्मे॥सरस्वतीयापितरोहवंतदक्षिणायज्ञमभिनक्षमा

७२ पाः॥सहस्रार्धमिच्छोऽत्र भागं रायस्यो वं यजमानेषु धेहि॥आपोऽस्मान्मातरःशुं धयंतु घृतेन नो घृत
 षः पुनंतु॥विश्वं हिरिप्रं प्रवर्दति देवी रुदिदाभ्यः शुचिरा पूत एभि॥२४॥इक्ष्मश्च स्कंदप्रथमां अनुद्युनि
 मंच योनिमनुयश्च पूर्वः॥समानं योनिमनु संचरंतं दुष्मं जुहोम्यनु सप्त होत्राः॥यस्ते इक्ष्मस्कंदति
 यस्तेऽंशुर्बाहुच्युतो धिषणाया उपस्थात्॥अध्वर्योर्वा परिवायः पवित्रा तं ते जुहोति मनसा वषट्क ७२
 तं॥यस्ते इक्ष्मस्कं नो यस्तेऽंशुरवश्च यः परः सुवा॥अयं देवो हृद्दस्पतिः संतं सिंचतु राधसे॥पयस्वती
 रोषधयः पयस्वनामकं वचः॥अपां पयस्वदिस्य यस्ते न मा सह शुंधत॥२५॥परं मृत्योऽनुपरे हि पंथां
 यस्ते स्वदूतरो देवयानात्॥चक्षुषमतेऽष्टवृते ते ब्रवीमिमानः प्रजां रीरिषो मोत वीरान्॥मृत्योः पदं यो

पर्यंतोयेदेतद्राघीयः आयुः प्रतरंदधानाः ॥ आप्यायमानाः प्रजयाधनेन शुद्धाः पूतास्तवतयज्ञियासः ॥
 इमे जीवा विभृते राववृचन्नभृद्गुद्रादेव द्रुतिर्नो अद्य ॥ प्रांचो अगाम नृतये हसा ये द्राघीयः आयुः प्र
 तरंदधानाः ॥ इमं जीवेन्यः परिधिंदधानि मेधांनुगादपरो अर्थमेतं ॥ शतं जीवंतु शरदः पुरुचीरं
 तमृत्युंदधतां पर्वतेन ॥ यथाहान्यनुपूर्वमवतिथिथं नृजवन्नृत्तुभिर्यति साधु ॥ यथानपूर्वमपरो जहा
 त्येवाधातरायुं विकल्पयेथां ॥ २६ ॥ आरोहतायुर्जरसंवृणाना अनुपूर्वयतमानायतिष्ठ ॥ इह त्वष्टा
 सुजनिमासु जौषादीर्घमायुः करति जीवसेवः ॥ इमाना रीरविधवाः सुपत्नीरांजनेन सर्पिषा संवि
 शंतु ॥ अनश्रवो नमीवाः सुरला आरोहंतु जनयो यो निमये ॥ उदीर्घनार्यभिर्जीवलोकंगता सुमेतमुपशे

बरहि॥ हस्तग्राभस्यदिधिषोस्तवेदंपत्युर्जनित्वमभिसंबभूथ॥ धनुर्दक्षोद्गाददोभोमतस्यासेधत्रायवर्चसेव
 लाय॥ अत्रैवत्वमिहवयंसुवीराविश्वास्पधोअभिमातीर्जयेमाउपसर्पमातरंभूमिमेतामुरुच्यचसंधिर्वी
 सुशेवा॥ अर्णमदायुवतिर्दक्षिणावतएवात्वापातुनिर्ज्ञतेरुपस्थात्॥ २७॥ उधुंचस्वएथिविमानिबाधथाःसूरा
 ७२ यनासेभवसूपवंचना॥ मातापुत्रयथासिचाभ्येनंभूमउर्णुहि॥ उधुंचमानाएथिवीसुतिष्ठतुमहस्रमितउग ७३
 हिअयंतां॥ तेगृहासोघृतश्रुतोभवंतुविश्वाहासेशरणाःसंत्वत्रा॥ उत्रैस्तभ्नामिधिवीत्वसरीमंलोगंनिदधन्मा
 अहंरिधं॥ एतांस्थणांपितरोधारयंतुतेत्रायमःसादिनातेमिनोतु॥ प्रतीचीनेमामहनीघाःपर्णमिवाद्धुः॥ प्र
 तीचीजग्रभावाचमश्वंरश्नयायथा॥ २८॥ इत्यग्नेदाक्षायिशकलसंहितायांसप्तमाष्टकेषष्ठाध्यायः॥ श्री॥

हरिः ॐ ॥ निवर्त्तधुंमानुगातास्मान्तिषक्करेवतीः ॥ अग्नीषोमापुनर्वसुः अस्मेधारयतंर
 यिमू ॥ पुनरेना निवर्त्तय पुनरेनान्याकुरु ॥ इन्द्रः एणानियच्छुत्वग्निरेनाऽउपाजतु ॥ पुनरेता
 निवर्त्ततामस्मिन्पुष्यंतुगापतो ॥ देदेवाग्नेनिधारयेदतिष्ठतुयोरयिः ॥ यान्नियानंन्ययनसं
 ज्ञानंयत्परायणाम् ॥ आवर्त्तनं निवर्त्तनं योगोपाऽअपितंदुवे ॥ यऽउदानन्दुयनंयऽउदानदरा
 यणाम् ॥ आवर्त्तनं निवर्त्तनमपिगोपानिवर्त्ततां ॥ आनिवर्त्तनिवर्त्तयपुनर्नऽइन्द्रगादेहि ॥ जी
 वाभिर्भुनजामहे ॥ परिवोविश्वतोदधश्चूर्ज्जाघृतेनपयसा ॥ येदेवाः केचयज्ञियास्तेरय्यासंस
 जंतुनः ॥ आनिवर्त्तनवर्त्तयनिनिवर्त्तनवर्त्तय ॥ भूम्याश्रतस्रः प्रदिशस्ताभ्यऽएनानिवर्त्तय ॥

७४ मद्रं नोऽपि वातयमनः ॥ ११ ॥ अग्निमीळे नुजांय विष्णं शासा मित्रं दुर्धरीतुं ॥ यस्य धर्मस्तु रेनीः
 स पर्यंति मातुरुधः ॥ यमा सा ह्यपनीळं सा सा केतुं वदयंति ॥ भ्राजति श्रेणिदं न ॥ अयो विष्णां गा
 तुरेति प्रयदानं इदिवोऽंतान् ॥ कुविर नंदी ध्यानः ॥ जुषद्व्यामानुषस्यो धस्तस्थावृन्वाय
 ज्ञ ॥ मिन्वन्त सध्न पुरं एति ॥ सहिष्ते मोहविर्यज्ञः श्रुहीदस्य गातुरेति ॥ अग्निं देवा वाशी मंतं ॥ ७४
 ॥ २ ॥ यज्ञा सा हं दुवऽद्वेषऽग्निं पूर्वस्य शेविस्य ॥ अद्वैः सुनुमायुमादुः ॥ नरो ये केवास्मदा विश्वे
 त्रैवाम आस्युः ॥ अग्निं हविषा वदंतः ॥ कुष्ठः श्वेतोऽरुषायामा ॥ अस्य बुध्नः ॥ जज्र उत शोणो
 यशस्वान् ॥ हिरण्यरूपं जनिता जजान ॥ एवातेऽग्ने विमृदो मनीषा मूर्जानि पादु मृतैभिः

सजोषाः॥ गिरः आवृक्षसुमतीरियानद्वषमूर्जसुक्षितिविश्वमाभाः॥ ३॥ अग्निं न स्वर्तु
निर्देतीरंत्वावृणीमहे॥ यज्ञायस्तीर्णवर्द्धिषे विवोमदेऽग्नीरं पावकशोचिषं विवक्षसे॥ त्वामु
ते स्वाभुवः शुभंत्यश्वराधसः॥ वेति त्वामुपसेचनी विवोमदः रज्ज्जीतिरग्नः अद्भुतिर्विवक्षसे॥
त्वेधुमार्णः आसतजुद्रुभिः सिंचुतीरिव॥ कृच्छा रूपाण्यजुना विवोमदे विववा अधिश्रियो
धिषे विवक्षसे॥ यमग्ने मन्यसे रयिं सदसा विन्नमत्य॥ तमानो वाजसातये विवोमदे यज्ञेषु चि
त्रमाभुरा विवक्षसे॥ अग्निर्जातोऽथर्वणा विदद्विश्वा निकाव्यो॥ सुवदतो विवस्वतो विवोमदे
प्रियो यमस्य काम्यो विवक्षसे॥ ४॥ त्वां यज्ञेष्वीळतेऽग्ने प्रयत्यध्वरे॥ त्वं वसूनि काम्या विवोमदे

विश्वा॒दधा॒सि॒दाभु॒षे॒विव॑क्ष॒से ॥ त्वां॒ यज्ञे॒ष्ट्विजं॑ चारु॒मग्ने॒ निवे॑दिरे ॥ घृत॒प्रती॒कं॒ मनु॑षो॒ विवो॑
 म॒दे॒श्रु॒कं॒ चेति॑ष्ठ॒मक्ष॑भिर्विव॒क्ष॒से ॥ अ॒ग्ने॒श्रु॒कं॒ ण॒शो॒ वि॒षो॒ रु॒प्र॒थ॒य॒से॒ ब॒ह॒त॒ ॥ अ॒भि॒क्र॒दं॒ नृ॒षा॒य
 से॒ वि॒वो॒ म॒दे॒ग॒र्त॒दधा॒सि॒जा॒भिषु॑ विव॒क्ष॒से ॥ ५ ॥ कु॒ह॒श्रु॒तः॒ इं॒द्रः॒ क॒स्मि॒न् न॒द्य॒ज॒ने॒ मि॒त्रो॒ न॒श्रू॒य
 ते ॥ र॒षी॒णां॒ वा॒यः॒ क्ष॒ये॒ गु॒हा॒ वा॒च॒र्क॒ षे॒ गि॒रा ॥ इ॒ह॒श्रु॒तः॒ इं॒द्रो॒ अ॒स्मे॒ अ॒द्य॒स्त॒वे॒ व॒ज्र॒य॒ वि॒मः ॥
 मि॒त्रो॒ न॒यो॒ज॒ने॒ धा॒य॒श्रु॒कः॒ अ॒सा॒म्या ॥ म॒हो॒य॒स्प॒तिः॒ श॒वि॒सो॒ अ॒सा॒म्या॒ म॒हो॒ नृ॒णा॒स्य
 तू॒तु॒जिः ॥ नृ॒त्रा॒ वि॒ज॒स्य॒ धृ॒ष्णोः॒ पि॒ता॒ पु॒त्र॒ मि॒व॒ प्रि॒य॒म ॥ यु॒जा॒नो॒ अ॒श्व॒वा॒त॒स्य॒ धु॒नी॒ दे॒वो॒ दे॒व॒स्य
 व॒ज्रि॒वः ॥ स्यं॒ता॒ प॒था॒ वि॒रु॒क्म॒ता॒ स॒ज्जा॒न॒स्तो॒ष्य॒ ध्व॒नः ॥ त्वं॒ त्या॒ वि॒दा॒त॒ स्या॒श्वा॒गा॒ नृ॒जा॒स॒ना

वहध्ये ॥ ययोर्देवो न मर्त्यो यंतान किं विदार्यः ॥ ६ ॥ अधगमंतोऽनापद्यते वां कदर्थानि आग
हम् ॥ आजगमथुः पराकादिवश्च गमश्च मर्त्यं ॥ आनेऽद्वंद्वदक्षसेऽस्माकं ब्रह्मोद्यतं ॥ तत्त्वाया चाम
देवः शुद्धं यद्वन्नमानुषम् ॥ अकमदि स्युरभि नोऽमंतुरन्यव्रतोऽमो नुषः ॥ त्वंतस्याऽमित्रदं
न्वधर्हासस्य दंभय ॥ त्वं नऽद्वंद्वशूरशूरैरुत त्वोता सोवर्हण ॥ पुरुत्राते विपूर्वयो न वंत क्षोणयो यथा ॥
त्वं तान्वृत्रहत्येवोदयो नृन्कापीणोऽशूरवज्रिवः ॥ गुहायदी कवीनां विशां नक्षत्रशवसां ॥ ७ ॥ मक्ष
तान्द्वंद्वदानाप्नस आक्षाणेऽशूरवज्रिवः ॥ यद्वशुद्धस्य दंभयोजातं विश्वं सयावनिः ॥ माकुंध्य
गिंद्वशूरवसीरुस्मे भूवन्नभिष्टयः ॥ वयं वयंत आसां सुन्ने स्याम वज्रिवः ॥ अस्मे तातऽद्वंद्वसंतु सत्या

हिंसंतीरुपस्यन्तः॥विद्यामयासांभुजो धेनूनांनवजिवः॥अहस्तायदपदीवर्धतक्षाःशचीभिर्व
 धानाम्॥श्रुच्छंपरिप्रदक्षिणादिभ्यार्यवेनिशिभ्यः॥पिवापिबेदिदभूरसोमंमारिषण्योवस
 वानवसुःसंन॥उतत्रायस्वगणतोमघोनोमदश्ररायोरेवतस्कधीनः॥८॥यजामहःइंदुवज्र
 ७६ दक्षिणंदरीणांरथ्यंशुविब्रतानां॥प्रभमश्रुदोधुवदूर्ध्वथाभूद्विसेनाभिर्दयमानोविराधसा॥ह ७६
 रीन्वस्थयावनेविदेवस्विंद्रोमघेर्मघवाहत्रहानुवत्॥अनुवाजःशुभुक्षाःपत्यतेशवोऽवक्ष्योमि
 दासस्यनामचित्॥यदावज्रंहिरण्यमिदथारथंदरीयमस्यवहतोविसूरिभिः॥आतिष्ठति
 मघवासनश्रुतःइंद्रोवाजस्यदीर्घश्रवसस्पतिः॥सोचिन्नुवृष्टिर्युथ्यास्वामवांइंद्रःशम

श्रृणि हरिता निष्पृच्छते ॥ अववेति सुक्षयं सुते मधुदिह नोति वातो यथावनं ॥ यो वाचा विवाचो म
 ध्रवाचः पुरुसहस्रा शिवाजधाने ॥ तत्र दिदस्ये पोस्यं गृणी मसि पिते वयस्त विषी वा रधेश
 वः ॥ स्तोमं तद्द्वि मदाः अजीजनन्नपूर्व्यं पुरुतमं सुदानवे ॥ विष्नाह्यस्य भोजनमिनस्य
 यदा पशुं न गोपाः करामहे ॥ मा किर्न एना सरव्या विर्यो वुस्तव चेद्वि मदेस्य च रवेः ॥ विष्ना
 हिते प्रमतिं देवजा मिव दस्मे ते संतु सरव्या शिवानि ॥ ९ ॥ इदं सोममि मं पिब मधुमंतं च मूसुतं ॥
 अस्मे रयिं निधारय विवो मदेसह सि पां पुरुवसो विवक्षसे ॥ त्वां यज्ञे मिरुक्थे रूपद्वये निरी
 महे ॥ शची पते शचीनां विवो मदे अश्वं नो धे दिवाय्यं विवक्षसे ॥ यस्य तिर्वाय्याणि मसि रधस्य

७७ बोदिता ॥ इन्द्रस्तोतृणां भविता विवोमदेद्विषो नः पाह्यं ह सो विवक्षसे ॥ युवंशं कामाया विना स
भीची निरभंथतं ॥ विमदेन यदीच्छितानां सत्या निरभंथतं ॥ विश्वे देवा अहं पंत समीच्यो निर्
ष्यतंत्योः ॥ नासत्या वब्रुवन्देवाः पुनरावहतादिति ॥ मिधुमन्मे परायणममधुमत्पुनरायनम् ॥
७७ तानो देवा देवतया युवममधुमतस्कृतं ॥ १० ॥ भुङ्क्षोऽपि वातयमनो दक्षमुत क्रतु ॥ अधाते ७७
सरख्ये अंध सो विवोमदेरणानां वो न यवसे विवक्षसे ॥ हृदि स्पृशस्त आसते विश्वेषु सोमधाम
सु ॥ अधा कामा इमे मम विवोमदे वि तिष्ठंते वसूयवो विवक्षसे ॥ उत्तव्रतानि सोमते प्राहं मिनामि
पाक्या ॥ अधा पिते वसू नवे विवोमदे मृळानोऽग्निं चिद्वा दिवक्षसे ॥ समुप्रयति धीतयः स

गीसोवतांऽद्व॥ कृतुनः सोमजीवसेविवोमदेधारयाचमसांऽद्वविवक्षसे॥ तवत्येसोमशक्ति
 निर्निकामासोव्यण्वरे॥ गत्सस्यधीरास्तवसोविवोमदेवृजंगोमंतमश्विनंविवक्षसे॥ ९९॥ पशुनः
 सोमरक्षसिपुरुत्राविष्ठितंजगत्॥ समाकृणोविजीवसेविवोमदेविश्वसंपश्यन्नुवनविवक्षसे॥
 त्वनः सोमविश्वतो गोपाऽजदाभ्योभुव॥ सेधराजन्नपसिधोविवोमदेमानोदुःशंसईशानाविवक्ष
 से॥ त्वनः सोमसुकृतुर्वयोधेयायजागृहि॥ क्षेत्रवित्तरोमनुषोविवोमदेदुहोनःपाह्यंदसोविवक्षसे॥
 त्वनोद्वित्रहन्तमंद्रस्यंदोदृशिवःसखा॥ यत्सीहवन्तेसमिथेविवोमदेयुध्यमानास्तोकसातोविवक्ष
 से॥ अयंघसतुरोमदुऽद्वस्थवर्धतप्रियः॥ अयंकक्षीवतोमहोविवोमदेमतिंविप्रस्यवर्द्धयद्विवक्षसे॥

अयं विप्रायदाशुवेवाजां इत्यत्रिगोमतः ॥ अयं सप्तम्यः आवरं विवो मदे प्रांधं श्रोणं च तारिषद्विवक्षे
 से ॥ ९२ ॥ प्रत्युष्णमनीषास्पाहयंति नियुतः ॥ प्रदस्त्रानियुद्धयः पूषाः श्रविष्टमाहिनः ॥ यस्य त्यन्महित्वं
 वाताप्यमयं जनः ॥ विप्रः आवंसद्धीति निश्चिकेतसुष्टुतीनां ॥ सर्वदेसुष्टुतीनामिदुर्नपूषाद्विषा ॥ अषि
 मुरः प्रुषायति व्रजं न आप्रुषायति ॥ मंसी महित्वावयमस्माकं देवपूषन् ॥ मतीनां च साधनं विप्राणां
 वाधवं ॥ प्रत्यर्धिर्यज्ञानां मश्वहयोरथानां ॥ नृषिः स यो मनुर्हितो विप्रस्यथावयत्सरवः ॥ ९३ ॥ आधी
 र्धमाणायाः पतिः शुचायाश्च शुचस्य च ॥ वासो वायोऽवीनामा वासांसि ममृजत् ॥ इ नो वाजानां प
 तिरिनः पुष्टीनां सरवा ॥ प्रश्नमश्रुहृतो दूधो द्विव्यायोऽअदाभ्यः ॥ अतिरथस्य पूषन् न जाधुरं वव

लुः॥ विश्वे स्याथिनिः सरसा सतो जाऽअनपच्युतः॥ अस्माकं मूर्जरिथं पूषाऽअविष्टमादिनः॥ भु
 वद्वा जानां वृधऽइमं नः शृणवद्भवं॥ १४॥ असत्सु मेजरितः सा भिवे गोयत्सु न्वेत यजमाना यशि
 क्षम॥ अनोशीर्हो महर्मि प्रहंता सत्यधृतं वृजिना यंत माभुं॥ यदीदहं युधये संनयान्य
 देवयून्तु न्वाऽश्रुभुजानान्॥ अमाते तु म्रं वृषभं पचानि तीव्रं सुतं पंचदशानि धिंचम॥ नाहंतं
 वेदयऽइति ब्रवीत्यदेवयून्तु समरणे जघनवान्॥ यदा वारव्यसमरणं मृधावदादिदु मे वृषभो प्र
 ब्रुवंति॥ यदज्ञातेषु वृजनेषां संविश्वे सतो मघवानो मऽआसन्॥ जिनामिवेक्षे मऽआसंत मा
 भुं प्रतं क्षिणां पर्वतं पादगृह्य॥ नवाऽनुमां वृजने वारयंतं न पर्वता सो यदहं मनस्ये॥ मम स्वना

७९ कंधुकर्णोभयात् एवेदनुद्यानकिरणः समेजात् ॥ ९५ ॥ दर्शनं च मृतपौं अनिंद्रान्वाकुल
 दः शरवेपत्यमानान् ॥ घृषुवाये निनिदुः सखायमध्युन्नेषु पवयो वदत्युः ॥ अमूर्वोक्षीव्युः
 आयुरान्दुर्धनुपूर्वोऽपरोनुदर्थत् ॥ द्वेपुवस्तेपरितनभूतोयोऽस्यपारिरजसोवि
 ७९ वेषः ॥ गावोयवंप्रयुताऽअयोऽअहन्ताऽअपश्यंसहगोपाश्चरन्तीः ॥ हवाद्दयोऽअमितः स ७९
 मायुनिक्रियदासुस्वपतिश्चंदयाते ॥ संयद्वयंयवसादोजनानामहंयवाद्दुर्वज्रेऽअंतः ॥
 अत्रायुक्तोऽवसातारमिष्ठादथोऽअयुक्तंयुनजद्वन्वान् ॥ अत्रेदुमेमंसससत्यमुक्तंदिपा
 चयच्चतुष्पासंस्तुजानि ॥ स्त्रीनिर्योऽअत्रवर्षणंरतुन्यादयुद्धोऽअस्यविभुजानिर्वदः ॥ ९६ ॥

यस्याऽनघादुहितजात्वासकस्तांविद्वौऽअभिर्मन्यातेऽअंधां॥कतरोमेनिंप्रतितंमुचातेयऽई
 वहातेयऽईवावरयात्॥कियतीयोवामर्यतोवधूयोःपरिप्रीतापन्यसावार्थ्येण॥भुद्रावधू
 वतियत्सुपेशःस्वयंसाभिन्नंवनुतेजनेचित्॥पत्रोजंगारप्रत्यंचमत्तिशीर्ष्ठाशिरःप्रतिदधोव
 रूथं॥असीनऽधुर्धामुपसिद्धिणातिव्यडुन्नानामन्वेतिभूमिम्॥बृहन्नछायोऽअपलाशोअ
 वर्तिस्तेमाताविधितोअस्तिगर्भः॥अन्यस्यावत्संरिहतीमिमायकयोभुवानिदधेधेनुस्तथः॥
 सप्तवीरसोऽअधरादुदायन्नष्टोत्तरात्रात्समजगिरन्ते॥नवपश्चात्स्थिविमंतऽआयन्दश
 प्राक्सोऽनुवित्तिरत्यश्वः॥१७॥दशानामेकंकेपिलंसमानंतंदिनंचतिःकतवेपाय्ययि॥गर्भमा

तासु धितं वृक्षणास्ववेन तंतुष्यती विनर्त्ति ॥ पीवानममेषमपचंत वीरान्युत्ताऽअक्षऽअनुदी
वऽआसं नू ॥ द्वाधनुं वृद्धती मश्वं ३ तः पवित्रवंता चरतः पुनंत ॥ विक्रोशना सो विध्वं च आयन्य
चातिने मोनि हि पक्षदुर्धः ॥ अयं मे देवः सविता तदा हृद्गुनऽद्वन्द्वन वत्सपिरिनः ॥ अपश्यं ग्रामं व
८० दमानमारा देवक्रयास्वधयावर्त्तमानं ॥ सिषक्त्यर्थः प्रयुगाजं नानां सद्यः शिश्राप्रमिनानो ८०
नवीयान् ॥ एतो मे गावो प्रमरस्य युक्तो मोषु प्रसेधी मुहुस्त्रिभमं धि ॥ आपश्चिदस्य विनशां
त्यर्थं सूरश्च मुर्क छपरो बभूवान् ॥ ९८ ॥ अयं यो वज्रः पुरुधा विवृत्तो यः सूर्यस्य बृहत्तः पुरीषा
त् ॥ श्रवऽइदेना पुरो अन्यदस्ति तदव्यर्थी जरिमाणस्तंति ॥ वृक्षे वृक्षे नियतामीमयुद्धोस्त

तो वयः प्रपता न्पुरुषादः ॥ अथेदं विभुं भुवनं भुयात् इन्द्राय सुन्वद्वषये च शिखर ॥ देवानां मा
 ने प्रथमाऽअतिष्ठेच्छंतत्रा देवामुपराऽउदायं नू ॥ त्रयस्तपंति पृथिवी मनुषा द्वाहृ बूकं वह
 तः पुरीषम् ॥ सा ते जीवा तुरुततस्य विद्धि मासेता दृगपगूहः समुर्ये ॥ आविस्वः कृणुते गूह
 ते ब्रु सं स पादुरस्य निर्णिजानमुच्यते ॥ ११ ॥ विश्वो ह्यन्योऽअरिराजगामि ममेदद्वषश्वरो
 नाजगाम ॥ जक्षीयाद्धानाऽउत सोमं पपीथत्स्वाशितः पुनरस्तं जगायात् ॥ सरोरुवद्वषभ
 स्तिग्मशृंगो वषन्तस्ते वैरिमुन्नाहृथियाः ॥ विश्वे धेनं वृजनेषु पा मियो मे कुक्षी सुतसोमः
 पुणाति ॥ अद्रिणा ते मंदिन इन्द्र तूयान् सुन्वन्ति सोमान्पिबसि स्वमेयाम् ॥ पचन्ति ते वषभोऽ

असितेषां पक्षेणायन्मधवन्दूयमानः॥ इदं सुमेजरितराचिकि द्विप्रतीपं शापं न शो वदंति॥ लो
पाशः सिद्धं प्रत्येवं मत्साः क्रोष्टविराहं निरतं कुरु कक्षात्॥ कथात एतदहमाचिकेतं गत्स्य पा
कस्तव सोमनीषां॥ त्वं नो विद्वांसः श्रुतुथा विवोचोयमर्धं तं मधवन्दूयमाधूः॥ एवाहिमांतव संव
र्धयंति दिवश्चिमे बृहत्तुत्तराधूः॥ पुरु सुहस्रानि शिशामि साकमशत्रुं हि माजनिता जजा ८९
ना॥ २०॥ एवाहिमांतव संज शुरुयं कमन्क मुन्वषया मिन्द्र देवाः॥ वधं वित्रं वज्रेण मंदसानोऽप
व्रजं मदिनादाभुषेवं॥ देवासः आयिन्परश्वरं विभ्रन्वना वृश्चंतोऽभिवि विदिरायिन्॥ निसुदुं
दधंतो वक्षणा सुयत्रा कपीटमनुतद्दंति॥ शूराः क्षुरं प्रत्येवं जगाराद्रिलो गेन व्यभेदमारात्॥

बृहंतं चिह्नं ते रंधया निवयदुत्सो वृषं नृश्रुवानः ॥ सुपर्णं दिस्थानं खमा सिंघायाः वरुद्धः परि
 पदं न सिंदः ॥ निरुद्धं श्रिन्महिषं स्तप्या विनोधाः तस्माः अयथं कर्षदेतत् ॥ तेभ्यो गोधाः अ
 यथं कर्षदेतद्ये ब्रह्मणः प्रतिपीयं त्यन्नेः ॥ सिमं शुद्धोऽवसृष्टाः अदंति स्वयं वला नितन्वः श्र
 णानाः ॥ एते शमीभिः सुशमीः अनू वन्ये हि निरेतन्वः सोमं उक्थेः ॥ नृवददन्नुपनो माहि
 वाजां दिवि श्रवोदधिषेनामवीरः ॥ २५ ॥ वनेन वा योन्यधा यिवा कन्धुचिवांस्तोमो भुरणावर्जी
 गः ॥ यस्ये दिंदः पुरुदिनेषु होतानृणां नयो नितमः क्षपावान् ॥ प्रतेऽस्यः उवसः प्रापरस्यान्
 तोस्यामन्तमस्य नृणां ॥ अनुविशोकः शतमावदन् नृकुसेन रथो योऽसत्सवः ॥ कस्तमद

इंदुरंत्यो भूदुरोगिरोऽअभ्युऽग्रो विधाव ॥ कदाहोऽअर्वागुपमातनी धाऽआत्वा शक्यामुपमं राधो
 अन्नेः ॥ कदुं धुम्भमिंदुत्वावतो नृन्कया धिया करसेकं नऽआगं न ॥ मित्रो न सत्यऽउरुगाय भृत्या
 अन्ने समस्य यदसंमनी धाः ॥ प्रेरयसूरोऽअर्थं निपारं येऽअस्य कामं जनि धाऽद्वगमं न ॥ गिरश्च ये
 ते तु विजातपूर्वी नरऽइंद्रप्रति शिष्टं त्यजेः ॥ २२ ॥ मात्रेनुते सुमितेऽइंद्रपूर्वी धोर्मज्मना एथि वीकाव्ये ॥
 न ॥ वरायते घृतवंतः सुतासुः स्वाध्मं भवन्तु पीतये मधूनि ॥ आमध्वोऽअस्माऽअसिचन्नमंत्रमिं
 द्राय पूर्णं स हि सत्यराधाः ॥ सवाह धेवरि मुन्ना एथि व्याऽअनिक्रत्वानर्यः पोंस्येऽश्व ॥ व्योनि लिंदुः ए
 तना स्वाजाऽआसेमे यतं ते सरथाय पूर्वीः ॥ आस्मारथं न एतना सुतिष्ठयं भद्रया सुमत्या चोदयासे ॥ २३ ॥

प्रदेवत्राव्रत्तणेगातुरेत्त्वपोऽअधामनसोनप्रयुक्ति॥मंहीमित्रस्यवरुणस्यधासिंपथुजयसेरी
 रधासुवृक्तिम्॥अध्वर्यवोहविभंतोहिभूताऽध्यापऽदत्तोश्रुतीरुशंतः॥अवयाश्चष्टेऽअरुणःसु
 पर्णस्तमास्यध्वमूर्मिमुद्यासुहस्ताः॥अध्वर्यवोपऽदत्तासमुद्रंमपांनपातंदविषायजध्वं॥सवो
 दददूर्मिमुद्यासुपूतंतसेसोमंमधुमंतंमुनोत॥७योऽअनिध्मोदीदयदक्षं३तयंविप्रासऽईळ
 तेऽअध्वरेषु॥अपांनपानमधुमतीरपोदायाभिरिंदोवावधेवीर्याय॥यानिःसोमोमोदतेहर्षतेच
 कल्याणीनिर्युवतिर्निर्मयः॥ताऽअध्वयोऽअपोऽअध्यापरेहियदासिंवाऽअध्वधीनिःपुनीता
 त्॥२४॥एवेद्यूनयुवतयोनिमंतयदीमुशन्नृश्रुतीरित्यध्वा॥संजानतेमनसासंचिकित्तेऽध्वर्यवो

धिषणाऽपश्चदेवीः॥योवोचताभ्योऽअकृणोदुलोकंयोवोमहाऽअभिर्शस्तेरमुंचत॥तस्माऽइंद्राय
 मधुमंतमूर्मिर्देवमादनंप्रदिणोतनाऽपः॥धास्मेदिनोतमधुमंतमूर्मिर्देवःसिंधवोम
 धुऽनुत्सः॥द्युतपृष्ठमीज्यमध्वरेषापोरेवतीःशृणुतादवमि॥तंसिंधवोमत्सरमिंद्रपानमूर्मि
 प्रहेतयश्चुनेऽदयत्ति॥मदच्युतमोशाननंनभोजांम्यरित्रितंतुविचरंतमुत्सम॥आविरततीरध
 नुद्धिधारगोषुयुधोननियवञ्चरंतीः॥श्रुषेजनित्रीभुवनस्यपत्नीरपोवंदस्वसवधःसयोनीः॥
 ॥२५॥दिनोतानोऽअध्वरंदेवयुज्यादिनोतब्रह्मसुनयेधनानाम्॥श्रुतस्ययोगेविष्यध्वमूधःश्रु
 हीवरीभूतनास्मभ्यमापः॥आपोरेवतीःक्षयथादिवस्वःकतुंचभद्रंविभृथाऽमृतंच॥रायश्चेच्छ

स्वपत्यस्यपत्नीः सरस्वतीति द्रष्टव्यो धातुः॥ प्रतियदापोऽदृष्टमायतीर्धृतं पथां सिबिन्नतीर्भ
 धूनि॥ अध्वर्युभिर्मनसा संविदाना इन्द्राय सोमं सुषुतं सरंतीः॥ एमोऽगमन्नेवतीर्जीवधन्या अध्व
 र्यवः सादयता सरवायः॥ निबर्हि विधन्न सोम्या सोमं प्रासं विदाना सं एनाः॥ आगमन्नापि उ
 शतीर्बर्हिरेदं न्यध्वरेऽसदन्देवयंतीः॥ अध्वर्यवः सुनुतेन्द्राय सोमं मधुदुवः सुशकदेवयज्या॥ २६॥
 आनो देवानामुपवेतुशं सोमं विश्वेभिस्तुरे रवसे यजत्रः॥ ते निर्वयं सुवरवायो भवेमतरं तो विश्वा दुरिता स्या
 म॥ परित्तिन्नन्ने दिविणं मम न्यादृतस्य पथानमसा विवासेत॥ उत स्वेन कृतुना संवदेत श्रेयां संदक्षं म
 नसा जगत्भ्यात्॥ अधो यिधीति रसस्य मंशा स्तीर्थे नदस्मामुपयंत्युमाः॥ अभ्यानि शसुवितस्य

श्रुतं न वेद सोऽमृतो नाम भूम् ॥ नित्यं श्वाक न्यात्स्वपतिर्दमूनायस्माऽउदेवः स विता जजान ॥ ७
 गोवा गो निर्य मेम न ज्यात्सोऽस्मे चारु श्रुदय दुत स्यात् ॥ इयं सानूयाऽउषसा निवक्षाय इ
 क्षुमंतः शवसा सभायं न ॥ अस्य स्तुतिं जरितुर्निक्षमाणाऽआनः शुभास उपयंतु वाजाः ॥ २७ ॥
 अस्ये देवा समुतिः पप्रथानाऽनवसूव्या भूमना गोः ॥ अस्य सनीलाऽअसुरस्य यो नो सिमानि आन ८४
 रणे विभ्रमाणाः ॥ किं सिद्धं न कऽउसवेक्षऽआसयतो घावा पृथिवी निष्टतक्षुः ॥ संतस्थानेऽअजरे
 इतऽकुलीऽअहानि पूर्वी रुषसा जरंत ॥ नेता वदिना परोऽअन्यदस्युक्षा स घावा पृथिवी विभ्रति ॥
 त्वचं पवित्रं कणुत सुधावा न्यदी सूर्यं न दूरितो वहति ॥ स्ते गो न क्षामत्येति पृथ्वी मिह न वातो विहवा

तिभूमि॥ मित्रोयत्रवरुणोऽञ्ज्यमानोऽग्निर्वनेनव्यसृष्टशोकम्॥ स्तरीर्यस्तत्सद्योऽञ्ज्यमानाव्य
 धिरव्यथीः कृणुतस्वगोपा॥ पुत्रोयत्पूर्वः पित्रोर्जनिष्टशुभ्यांगोर्जगारयद्वृष्टान्॥ उत्तकण्वन्वदः पुत्र
 मादुरुतस्याबोधनमादत्तवाजी॥ प्रकृष्टायरुद्रादपिन्वतो धर्तुतमन्ननकिररमाऽअपीपेत्॥ २८॥ प्र
 मुग्मन्ताधियसानस्यसहणिवरेनिर्वराऽअभिषुप्रसीदतः॥ अस्माकमिन्द्रं जुभयं जुजोषति यत्सोम्य
 स्थां धेमोबुबोधति॥ त्वीद्रयासि दिव्यानिरोचनाविपार्थिवा निरजसा पुरुष्टुत॥ येत्वावहन्ति मुदुरध्व
 राऽउपते सुवन्वतुवग्वनाऽअराधरः॥ तदिमे छन्तुसद्वपुषो वपुश्चरं पुत्रोयज्जानं पित्रोर्धीयति॥ जा
 यापतिवदतिवग्वनुना सुमत्पुंसऽइन्द्रोवहतुः परिहृतः॥ तदिस्सधस्मभिचारुदीधयगावो यथासं

न्वहतुं न धेनवः॥ माता यन्मंतुर्यथस्य पूव्याऽभिवाणस्य सप्तधा तुरिज्जनः॥ प्रवोऽष्टारिरिचे देव युष्य
 दमे को रुद्रे निर्याति तुर्वणिः॥ जरा वाये धमृतेषु दाविने परिव उमेभ्यः सिंचता मधु॥ २९॥ निधीय
 मानु मपगूढमधु प्रमे देवानां व्रत पाऽउवाच॥ इंद्रो विद्वोऽनु हित्वा च चक्षते नाहमग्नेऽनुशिष्टः
 आगां॥ अक्षेत्र विक्षेत्र विदं ह्य प्राङ्म्रेति क्षेत्रे विदः॥ अनुशिष्टः॥ एतद्देव उदमनुशासनस्योतस्मृतिं
 विंदत्यंजसीनाम्॥ अद्येदु प्राणी दममन्ति माहापीवृताऽअधयन्मातुरुधः॥ एमेन माप जारि मा
 युवानि महेच्छन्वसुः सुमना विभूव॥ एतानि भद्रा केलश क्रिया मकुरु श्रवणाददतो मघानि॥ दान इदं म
 घवानः सोऽस्त्वयं च सोमो हृदियं विभूमि॥ ३०॥ ॥ इति शाकलसंहितायां सप्तमाष्टके सप्तमोऽध्यायः ॥ श्री॥

हरिः ॐ ॥ प्रमायुयुजे प्रयुजो जनानां वहा मिस्म पूषणमन्तरिण ॥ विश्वे देवा सोऽधमा मरुह
दुःशासुरागादिति घोषः आसीत् ॥ संमातपं स्य नितः सपत्नी रिव पत्नी विः ॥ निबाधतेऽमतिर्न
ग्नता जसुर्वेर्न वेवीथते मतिः ॥ मूषो न शिश्राव्यदंति भाध्यस्तोतारं ते शतक्रतो ॥ स ह्यसुनो मघ
वन्निद्रमृळ्याऽधो पितेव नो भव ॥ कुरु श्रवणमावृणो राजानं त्रासदस्य वमू ॥ मंदिष्ठं वा घता म
घिः ॥ यस्य मा हरितो रथेति सो वदंति साधुया ॥ स्तोत्रे सदसदक्षिणे ॥ १ ॥ यस्य प्रस्वादो गिर उ
पमश्रवसः पितुः ॥ क्षेत्रं नरुणवमूचुर्वे ॥ अधिपुत्रोपमश्रवो न पानि त्रातिथेरिदि ॥ पितुष्टे अस्मि
वंदिता ॥ यदीशो यामृतानामुत वामर्त्यानां ॥ जीवेदिन्मघवामम ॥ न देवानामतिव्रतं शतात्मा च

न जीवति ॥ तथो युजा विवाहते ॥ २॥ प्रावेपामा बृहतो मादयंति प्रवाते जादुरिणे वर्वतानाः ॥ सोमस्येव मो
स्य जवते भक्षो विनीदको जागृ विर्मह्यमघान् ॥ नमो मिमेथुन जिहीळ एषा शिवा सखिन्य उत मह्य
मासीत् ॥ अक्षस्यादमेक परस्य देतो रनुवता मपजायामरोधम् ॥ द्वेष्टि श्वश्रूरपजायारुणद्धिन
नाथितो विंदते मर्तितां ॥ अश्वस्यैव जरतो वस्यस्य नाहं विंदामि कितवस्य नोगा ॥ अन्ये जायां प
रिभ्रं त्यस्य यस्या गंधे दने वा ज्य ३ क्षः ॥ पिता माता भ्रातर एन मादुर्न जीनी मो नयता बृहमेत
म् ॥ यदा दीध्ये नद विषाण्येभिः पराय श्यो विहीये सखिन्यः ॥ न्युप्ता श्वभ्रवो वाचमक्रतैः एमीदे
षां निष्कृतं जा रिया वा ॥ ३॥ सुभमेति कितवः सुधुमानो जेध्यामी तितन्वा श्वश्रुजानः ॥ अक्षा

सोऽस्य वित्तिरंति कामं प्रति दीवेदधतु आकृतानि ॥ अक्षासु इदं कुशिनो नितो दिनो निरुत्वा
नस्तपनास्तापयिच्छवः ॥ कुमारदेष्टु जयतः पुनर्दयो मध्वा संप्रकाः कितवस्य वर्धणा ॥ त्रिपंचा
शः क्रीळति व्राते एषां देवदेव सविता सत्यधर्मा ॥ उग्रस्य चिन्मन्यवे नानमंते राजा विदेभ्यो नम
इत्कणोति ॥ नीवावर्त्तत उपरि स्फुरंत्यहस्ता सोहस्तवतंसहंते ॥ दिव्या अंगारा इरिणे न्युक्ताः
श्रीताः संतो हृदयं निर्दहंति ॥ जायतं प्यते कितवस्य हीना माता पुत्रस्य चरतः कस्वित् ॥ रूपा
वा विभ्यद्भूने मिषुमानोऽन्येषामस्तमुपनक्रमेति ॥ ४ ॥ स्त्रियं दृष्ट्वा यः कितवतं तापाऽन्येषां जा
यां सुकृतं च योनिं ॥ पूर्वाह्णेऽश्वान्युयुजे दिव भून्तसोऽग्नेरंतं हव्यलः पपादि ॥ योर्वः सेनानी म

८७

हतो गणास्य राजा ब्रातस्य प्रथमो बभूव ॥ तरे मे कृणोति न धनारुणा धिदशहं प्राचीस्तदृतं वदामि ॥
 अक्षोर्मर्दिष्यः कृषि मित्कृषस्ववित्रैरमस्वबहुमन्यमानः ॥ तत्र गावः कितवतत्र जायातन्मे वि
 चष्टे सवितायमर्यः ॥ मित्रं कृणुध्वं खलु मृळतानो मानो घोरेण चरताभि धृष्टु ॥ निवो नु मन्युर्वि
 शतामरातिरन्यो बभूव नृणां प्रसितो न्वस्तु ॥ ५ ॥ अबुध्रमुत्यद्वंद्वंतो अग्नयो ज्योतिर्नरंत उषसो
 व्यष्टिषु ॥ मदीद्यावाष्ट शिवी चेततामपोद्या देवानां मव आवृणीमहे ॥ दिवस्पृथिव्योरव आवृणी
 महे मातृदन्ति संधून्पर्वतान्छर्युणावतः ॥ अनागास्त्वं सूर्यमुवासीमीमहे नृदंसोमः सुवानो अद्या
 कृणोतु नः ॥ द्यावानो अद्यष्ट शिवी अनागसो मदीत्रायेतां सुवितार्य मातरा ॥ उवाऽउष्ट्य

८७

पवाधतामघंस्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे ॥ इयं नऽनुस्वाप्रथमा सुदेव्यं रेवत्सु निभ्यो रेवती व्युधत्तु ॥
अरे मन्युं दुर्विदत्रस्य धीमहि स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे ॥ प्रथाः मिस्त्रेते सूर्यस्य रश्मिभिर्ज्यो-
तिर्भरती रुषसो व्युष्टिषु ॥ अनुद्रानोऽअद्य श्रवसे व्युधत्तस्वस्त्यग्निं ॥ ६ ॥ अनमी वाऽनुषस आचरं-
तु नऽउदग्नयो जिहतां ज्योतिषा बृहत् ॥ आयुक्षातामश्विना तूतुजिं रथं स्वस्त्यग्निं ॥ श्रेष्ठं नोऽअ-
द्य सवितर्वरेण्यं भागमासु वसहिरन्तु धाऽअसि ॥ रायोजनित्री धिषणा मुपब्रुवे स्वस्त्यग्निं ॥ पिपत्तु-
मातहतस्य प्रवाचनं देवानां यन्मनुष्याऽअमन्महि ॥ विश्वा इदुस्वाः स्पृष्टुर्देति सूर्यः स्वस्त्यग्निं ॥ अ-
द्देवोऽअद्य बर्हिषस्तरीमणिग्राव्यां योगे मन्मनः साधऽईमहे ॥ आदित्यानां शर्मणि स्थातुरण्यसि

पृथिवीचिप्रचेतसः स्तुतावरीरक्षतामंदसोरिषः ॥ मादुर्विदत्रा निर्ज्ञेतिर्नः ईशततद्देवानामवो
 अथावृणीमहे ॥ विश्वेस्मान्नोऽदितिः पात्वंदसोभाता मित्रस्यवरुणस्यरेवतः ॥ सर्वज्योति
 रवृकंनशीमहितदेवानां ॥ यावावदन्नपरक्षोऽसिसेधतुदुधं निर्ज्ञेतिं विश्वमृत्रिणां ॥ आदि
 त्यंशर्ममरुतामशीमहितदेवानां ॥ एंडोवर्हिः सीदतुपिन्वता मिळावृदस्यतिः सामनिर्ज्ञेको
 अर्चतु ॥ सुप्रकेतंजीवसेमन्मधीमहितदेवानां ॥ १५ ॥ दिविस्पशंयज्ञमस्माकमश्विनाजीरा
 ध्वरं कणुतं सुमन्मिहये ॥ प्राचीनरश्मिमादुतं घृतेनतद्देवानां ॥ उपद्वेषे सुहवं मारुतंगणं
 पावकमृषं सरव्यायशंभुवं ॥ रायस्यो वंसोऽश्वसयिधीमहितदेवानां ॥ अपोपरुजीविधन्यं न

६३ शमदेदेवायंसुहवमध्वरश्रियं॥सुरत्रिसंसोममिंद्रियंभीमहितदेवानाम॥सनेमतत्सुसनि
 तासनिर्त्तन्निर्वयंजीवाजीवपुत्राऽअनागसः॥ब्रह्मदिवोविष्णुर्गैनोभरेरततदेवाना॥येरुम
 नोर्यशियास्तेष्टणोतनयद्देवाऽईमहेतद्देवातन॥जेत्रंक्रतुरयिमहीरवद्यशस्तदेवाना॥
 ॥१०॥महदद्यमहतमावृणीमहोवोदेवानोबृहतमिनुर्वणा॥यथावसुवीरजातंनशामहेत
 देवाना॥महोऽअग्नेःसमिधानस्यशार्मण्यनागाभिन्नेवरुणेस्वस्तये॥श्रेष्ठेस्यामसवितुःस
 वीमनितदेवाना॥येसवितुःसत्यसवस्यविश्वेमित्रस्यव्रतेवरुणस्यदेवाः॥तेसोभगंवीरवद्गो
 मदन्नोदधातनद्रविणंचित्रमसे॥सवितापश्चातास्सवितापुरस्तात्सवितोत्तरात्तात्सविताधरा

ज्ञात॥ सवितानः सुवतु सर्वतातिं सवितानो रासतांदीर्घमायुः॥ ९९॥ नमो मित्रस्य वरुणस्य
 चक्षुसे महो देवाय तदृतं सपर्यत॥ दूरे दृशे देवजाताय केतवे दिवस्पुत्राय सूर्याय शंसत॥ सामा
 सत्योक्तिः परिपातु विश्वतोद्यावाच्यत्रतनन्नदातिच॥ विश्वमन्यन्निविशते यदेजति विश्वाहा
 पो विश्वाहो देति सूर्यः॥ न ते अदेवः प्रदिवो निवासते यदेतरोनिः पतरे रथर्यसि॥ प्राचीनमन्यद
 वतते रज उदन्ये न ज्योतिषायासि सूर्य॥ येन सूर्यज्योतिषा बाधसे तमो जगच्च विश्वमुदिय विना
 नुना॥ तेनास्मादिश्वाम निरामना दुति मपामी वामपदुष्यं सुव॥ विश्वस्य हि प्रेषितोरक्षसि
 व्रतमहेळयन्नुच्चरसि स्वधा अनु॥ यदधत्वा सूर्ये पिब्रवामहेतं नो देवा अनुमंसीरत क्रतुम॥

तं नो घ्रावो पृथिवी तन्न आपः इंद्रः शृण्वंतु मरुतो हवंच चः ॥ माश्रूते भूमसूर्यस्य संहृति भद्रं जी
 वंतो जरणा मशी मदि ॥ १२ ॥ विश्वादात्वा सुमनसः सुचक्षुसः प्रजावंतो अनमी वा अनागसः ॥
 उद्यंतं त्वामित्र महो दिवै दिवे ज्योती वाः प्रतिपश्येम सूर्य ॥ मदि ज्योतिर्विभ्रतं त्वा विचक्षणा भ्रा
 त्वंतं चक्षुषे चक्षुषे मयः ॥ आरोहतं बृहतः पजमस्य रिवयं जी वाः प्रतिपश्येम सूर्य ॥ यस्य ते विश्वा
 भुवनानि केतुना प्रचेरते निच विश्रंते अक्रुनिः ॥ अनागास्त्वेन हरिकेश सूर्या द्वा द्वा नो वस्यसा
 वस्य सो दिदि ॥ शं नो भव चक्षसा शं नो अद्भुता शं भानुना शं दिमा शं घृणेन ॥ यथा शमध्वन्धुम
 सद्गुरोणे तत्सूर्य इविणं धेदि चित्रं ॥ अस्माकं देवाः शुभया यजन्मते शर्मय धृतदिपदे चतुष्पदे ॥ अ

१०

१०

दसिबदुर्जयमानमाशितंतदस्मेतंयोररपोदधातन॥यद्देविवाश्रक्तमजिह्वयागुरुमनसोवाप्रयुती
 देवदेवैनम॥अरावायोनोअनिदुधुनायतेतस्मिन्तदेनोवसवोनिधेतन॥१३॥अस्मिन्तइंद्रहस्तु
 तोयशेखतिशिमीवतिक्कंदसिप्रविसातये॥यत्रगोधाताधृषितेषुखादिषुविष्वक्पतंतिदिद्यवो
 नृषाह्ये॥सनःक्षुमंतंसदनेवृणुहिगोअर्णसंरयिमिंद्रम्रवाय्यम्॥स्यामतेजयतःशकमेदिनो
 यथावयंमुश्मसितदसोक्कधि॥यो नोदासआर्योवापुरुष्टतदेवइंद्रयुधयेचिकेतति॥अस्मा
 मिष्टेसुवहाःसंतुश्चवस्त्वयावयंतान्वनुयामसंगमे॥योदमेभिर्हव्योयश्चभूरिभिर्योअसीकेव
 रिवोविन्नुवाह्ये॥तंविखादेसस्त्रिमधुश्रुतंनरमवांचिमिंद्रमवसेकरामदे॥स्वहृजंहित्वामहमिंद्र

शुभ्रवाऽनानुदंष्ट्रश्च उरध्वोद नमः॥ प्रभुं च स्वपरिकुसादिहागदिकिमुत्तात्वा नमुक्कयोर्बद्धः अ
 सते॥ १४॥ योवां परिज्मा सुवदं विनारथो दोषामुषा सो हव्यो हविषमता॥ शुश्रूषमासस्तमुवा मि
 दं वयमपि तुर्ननाम सुहवदं हवामहे॥ चोदयतं सुनृताः पिबतं धियः उत्पुरंधीरीरयतं बद्धुः सुसि॥
 यत्र संभा गंकुणुतं नो अत्रि न्ना सो भुंन चारुं मंधवत्सुनस्कृतम्॥ अमाजुरश्चिद्रवथो युवं न गो ९१
 नान्नोश्चिद्विताराऽपमस्य चित्॥ अंधं चिन्ना सत्या कुरुशस्य चिद्युवा मिदा कुर्निषजा रुतस्य चि
 त्॥ युवं च वा नं सनयं यथारथं पुनर्युवानं चरथाय तक्षथुः॥ निहो ग्य मूहथुरझस्य रि वि श्वेत्ता वां
 सर्वनेषु प्रवाच्या॥ पुराणा वां वीर्याः प्रब्रवाजनेऽथो हासथुर्निषजामयो भुवा॥ तावां नुन व्यावव

सेकरामदेऽयं नासत्याश्चदरिर्यथादधत् ॥ १५ ॥ द्रुयं वा महेष्टुतं मेऽश्विना पुत्रा येव पितराम
ह्यंशिक्षतं ॥ अनापिरज्ञाऽसजात्या मतिः पुरातस्याऽअभिज्ञस्ते रवस्सृतं ॥ युवं रथेन विमदा
यभुं ध्युवं न्यूहथुः पुरुमित्रस्य योषणां ॥ युवं हर्ववधिमत्याऽअगच्छतं युवं सुवृत्तिं चक्रथुः पुरंधये ॥
युवं विप्रस्य जरणा मुपेयुवः पुनः कलेरह्णुतं युवदयः ॥ युवं वंदनमश्नुदा दुद्रुपथुः युवं सद्यो विश्व
ला मेतवेहथः ॥ युवं हरे नृवृषणा गुह्यं हितमुदरयत मम मृवांसमश्विना ॥ युवमृबीसमुततत्तमत्रय
ज्जमन्वंतं चक्रथुः सप्तवेध्रये ॥ युवं श्वेतं पैदवेऽश्विना श्वेन वसिष्ठे नवती च वाजिनम ॥ चक्रत्यंद
दथुद्रावियत्सखं सगं न नभ्यो हव्यमयो भुवं ॥ १६ ॥ नतं राजाना वदिते कुतश्च ननांदोऽश्वोतिदुरितं

नकिर्नयम् ॥ यमश्चिनासुहवारुद्रवर्तनीपुरोरथं क्लृणुथः पत्न्या सह ॥ अतिनेयातं मनसोजवीयसा
 रथं यं वा मृषवश्चक्रुरश्चिना ॥ यस्य योगे दुहिता जायते दिवः ॥ उक्तेऽहनी सुदिने विवस्वतः ॥ ताव
 त्रिर्यातं जयुषा विपर्वतमपि न्वतं शयवेधेनुमश्चिना ॥ वृकस्य चिद्वर्तिका मंतरास्याधुवंशचीति
 र्ग्रसिताममुचतं ॥ एतं वांस्तोममश्चिनावकुर्मास्तक्षामभृगवोनरथं ॥ न्यमक्षामयोषणां नमर्ये ९२
 नित्यं नमस्तुतं नयंदधानाः ॥ ९७ ॥ रथं यातं कुहकोहवां नरा प्रतिष्ठुमंतं सुविताय भूषति ॥ प्रातर्या
 वाणां विन्वे वित्रो वित्रो वस्तोर्वस्तोर्वहमानं धियोनामि ॥ कुहस्विदो वा कुहवस्तोरश्चिना कुहानि
 पित्तं करतः कुहोषतुः ॥ को वांशयुत्रा विधेव देवरं मर्यं नयोषा क्लृणुते स धेस्य ॥ आ ॥ प्रातर्जरथे ज

रणेवकापयावस्तोर्वस्तोर्यजतागच्छथोगृहं॥कस्यध्वस्राभंवथःकस्यवानराराजपुत्रेवसवनावगध
 थः॥युवाम्भजेववारुणाम्भगण्यवोदोषावस्तोर्हविषानिर्द्धयामहे॥युवंदोश्रामतुथजुहतेनरेवज
 नायवदथःश्रुमस्यती॥युवांदोषापयश्चिनायतीराज्ञउचेदुहितापृष्ठेवांनरा॥श्रुतमेअङ्गउ
 तभूतमुक्तेवेऽश्वावतेरुथिनैशक्तेमवति॥१८॥युवंकवीष्टःपर्यश्चिनारथंविशोनकुत्सोजरितुर्नश
 यथः॥युवोर्हमक्षापर्यश्चिनामध्वासासरतनिष्कृतंनयोवणा॥युवंदमुज्युंयुवमश्चिनावशंयुवं
 शिंजारमुशानामुपारथुः॥युवोररावापरिसरथमासतेयुवोरहमवसासुप्तमाचके॥युवंदहृशं
 युवमश्चिनाशयुंयुवंविधंतंविधवामुरुष्यथः॥युवंसनिभ्यस्तनयंतमश्चिनापत्रजमूर्णुथःसप्तास्यं॥

जनिष्टयोषा पतयत्कनीनकोविचारुहन्वीरुधोदंसनाऽअनु॥ आस्मेरीयंते निवनेव सिंधवोऽ
स्माऽअङ्गे नवतितसतित्वनम॥ जीवंरुदंति विमयंतेऽअध्वरेदीधामिनुप्रसितिंदीधियुर्नरः॥
वामं पितृभ्यो यऽदुदंसमैरिरेभयः पतिभ्यो जनयः परिध्वजे॥ ९९॥ नतस्य विघ्नतदुषु प्रवोचत
युवाहयशुवत्याः क्षेतियो निषु॥ प्रियो स्त्रियस्य वृषभस्य रेतिनो गृहं गमेमाश्चिनातदुत्तमसि॥
९३ आवामिगन्तुमतिवो जिनीवसून्यश्चिनात्तु सुकामाऽअयंसत॥ अमृतं गोपा मिथुनाश्रु ९३
नस्यती प्रियाऽअर्यम्पोदुर्यऽअनीमहि॥ तामेदसानामनुषोदुरोणऽआधुतं रयिंसदवी
रवचस्यवे॥ कृतं तीर्थं सुप्रपाणं श्रुमस्यती स्थाणुं पथे धामपदुर्मतिहृतं॥ कस्विदद्यकतमास्व

श्विना विक्षुद्रा मादयेते शुभस्यती ॥ क इति निर्ये मे क तु मस्य जगमतु विप्रस्य वा यजमानस्य वाग्
 हम् ॥ २० ॥ समानमुत्थं पुरुद्रुतमुक्थं ॥ इरथं त्रिवक्त्रं सर्वनागनिगमतम् ॥ परिजमानं विदथ्यं सु
 वृत्तिनिर्वयं व्युष्टा ॥ उषसो देवा महे ॥ प्रातर्युजं नासत्या धिति छ शः प्रातर्यावापामधुवा
 दनं रथम् ॥ विशो येन गच्छो यज्वरी नैरा कीरे श्विश्च सुहोतमंतमश्विना ॥ अधुर्युवाम
 धुपाणिं सुहस्यं मुग्निधं वाधुतदक्षं दमनसम् ॥ विप्रस्य वा यत्सर्वनागनिगच्छोतु आ
 यातमधुपयमश्विना ॥ २१ ॥ अस्तवसुप्रतुरं लायमस्य भूषन्निवुप्रनरास्तोममसे ॥ वा
 चाविश्रास्तरतुवाचमथ्यो निरामयजरितसोम इन्द्रम् ॥ दोहेन गामुपशिष्टु सरवायं प्रवा

धयजशितजरिमिंदं॥ कोशंनपूर्णवसुनान्यहमाच्यावयमघदेयायशूर॥ किमंगत्वामघवन्भोजमा
 दुःशिश्रीहिमाशिश्रयंत्वाश्रणोमि॥ अन्नस्वतीममधीरस्तुशक्रवसुविदंभुगमिंद्राभरानः॥ त्वांज
 नाममसत्येधिंद्रसंतस्थानाविद्वयंतेसमीके॥ अत्रायुजंक्षुतेयोहविष्मान्नासुन्वतासरथंवेष्टि
 शूरः॥ धनंनस्पंदंबडुलंथोऽजसेतीव्रान्तसोमांआसुनोतिप्रयस्वान्॥ तस्मैशत्रून्स्तुतुकान्प्रात
 रद्भोनिस्वष्टान्युवतिहंतिवृत्रं॥ २२॥ यस्मिन्वयंदधिमाशंसमिंद्रेयःशिश्रायमघवाका ममस्मे॥ आ
 शचित्सन्नयतामस्यशत्रुर्न्यसेद्युक्ताजन्यानमंतां॥ आराधयन्मपबाधस्वदरमुग्रोयःशंबःपु
 रुद्वृत्तेन॥ अस्मेधेदियवमहोमदिद्रुधीधिर्यंजरित्रेवाजरत्ना॥ प्रयमंतर्हवेसवासोऽगमन्ती

ब्राः सोमा बहुलांतास इन्द्रं ॥ नाहं दामानं मधवानिर्यं सन्नि सुन्वते वहति नूरिवामं ॥ उत्तप्रहामेति दीच्या
 जयाति कृतं येषु घ्नी विविनोति काले ॥ यो देव कामो न धनारुणादिसमित्रं रायास्तजति स्वधावान् ॥
 गोभिर्हरे मामिति दुरेवां यवेन क्षुधं पुरुद्रुत विश्वाम् ॥ वयं राजनिः प्रथमा धनान्यस्माकेन वृजने नाज
 येम ॥ बृहस्पतिर्नः परिपातु पश्चादुतोत्र रस्मादधरादघायोः ॥ इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सरवाससि
 न्योवरिवः कृणोतु ॥ २३ ॥ अघ्नाम इन्द्रं मतयः स्वविदः सध्रीच विविश्वानुशतीर नूषत ॥ परिष्वजंते जन
 यो यथापति मय्यं न श्रुंधं मधवानि मृतये ॥ नघात्वदिगपवेति मे मनस्वे इत्कामं पुरुद्रुत विश्वय ॥
 राजेव दस्म निषदे धिबहिष्मिन्त्सु सोमेव पानमस्तुते ॥ विषूवृदिन्द्रो अमतेरुत क्षुधः स इन्द्रायो

मधवावर्षादृशते ॥ तस्येदिमे प्रवृणोससिंधवोवयोवर्द्धति वृष नस्यश्रुषिणाः ॥ वयो न वृक्षं सुपलाशमा
 सदन्तो मास इदं मुदिनश्च मूषदः ॥ प्रेषामनी कंशवसादविद्युतद्विदस्व ॥ मर्नवेज्योतिरार्थ्यम् ॥
 कृतं न श्वघ्नी विचिनोति देवने संवर्गं यन्मधवा सूर्ये जयत ॥ न तत्रै अन्यो अनुवीर्यं शक्रं न पुराणो म
 धवन्नोत नूतनः ॥ २४ ॥ विशा विशां मधवा पर्यशायत जनानां धेना अवचा कंशदृवा ॥ यस्यादृशकः २५
 सर्वनेषुरण्येति सती ब्रेः सोमेः सहते एतन्युतः ॥ आपो न सिंधु मभियत्स मक्षरन्तो मास इदं कुल्या
 दूषदृदम् ॥ वधंति विप्रामहो अस्य सादने यव न वृष्टिर्द्विव्येन दानुना ॥ वधानं क्रुद्धः पतयदृजस्वा
 यो अर्थ्यपत्नी रक्ताणो दिमा अपः ॥ स सुन्वते मधवा जीरदानवेऽविदुज्योतिर्मर्नव ह विषमते ॥ ७

ज्ञायतां परशुज्योतिषा सह नूयाः स्तस्य सुदुधा पुराणावत् ॥ विरोचतामरुषो नानुनाशुचिः स्वर्णशुक्रं
 शुशुचीत सत्यतिः ॥ गोमिष्टं विश्वा ॥ वयं जयेम ॥ बृहस्पतिं दद्यायोः ॥ इन्द्रः पुरः कृणोतु ॥ २५ ॥ ओ
 था त्विन्द्रः स्वपतिर्मदाययो धर्माणां तू जानस्तु विश्वान् ॥ प्रत्वक्षाणोऽति विश्वासहो स्य पारेण
 महता वृद्धेन ॥ सुष्ठामारथः सुयमादरीते मिम्यक्षु वज्रो नृपते ग नृस्तो ॥ श्री भृराजन्तु पथायाह्य
 वरिष्ठः क्षीमते प पुषो वृद्धा नि ॥ इन्द्राहो नृपतिं वज्रबाहुमुग्रमुग्रसस्त विश्वास एतम् ॥ प्रत्वक्ष सं
 वृष नृसत्य शुष्म मे मस्मन्ना संधमादो वदंतु ॥ एवापतिं द्रोणसाचं सचेत समूर्जस्कं नंधरुणाऽवि
 धायसे ॥ अजः कृष सं ग नायत्वेऽप्यसो यथा के निपाना मिनो वृधे ॥ गमन्न रमेव सून्या हि नृं सिव

स्वाशिषं नरमाया हि सोमिनः ॥ त्वमीश्वरे सास्मिन्नासस्ति बर्हिष्येनाधृष्यातव पात्राणि धर्मणा ॥ २६ ॥
एथ वप्राय म्रथमा देवकृतयोः कृण्वत श्रवस्यानि दुष्टरा ॥ नये शो कुर्यक्षियां नार्वमारुहमीमेव तेन्य विना
तकेपयः ॥ एवेवापागपर संतु दुह्योश्वायेषां दुर्युज आयुयुजे ॥ इथाये प्रागुपरि संति दाविने पुरुषि यत्र
वयुना निभोजना ॥ गिरी अरजाने जमानौ अधारयद्योः क्रददंत रिक्ताणिकोपयत् ॥ समीचीने धिष ९६
णे विक्रमायति वृष्टः पीत्वा मद उक्था निशंसति ॥ इमं विभुमि सुकृतं ते अंकुशं येनारुजासिमधव ९६
मधुपसृजः ॥ अस्मिन्सुते सर्वेने अस्त्वोक्तं सुत इदृष्टो मधवन्बो ध्याभगः ॥ गोविं विश्वो वावयं जयेम ॥
बृहस्प दधायोः ॥ इदं पुं कृणोतु ॥ २७ ॥ दिवस्प रिप्रथमं जज्ञे अग्निरस्मद्वितीयं परिजातवेदाः ॥

तृतीयं सुनमणा अजस्रमिधानं नजरते स्वाधीः ॥ विभाते अग्नेत्रे धात्र्याणि विभाते धाम विभते तापु
 रुचा ॥ विभाते नाम परमं गुहाय दिभात मुत्संयत आजगंथा ॥ समुद्रे त्वानमणा अश्वं पुनर्न चक्षोर्द्वि
 दिवो अग्नं शुधन ॥ तृतीयै त्वारजसितस्थिवांसं मुपामुपसेम हिवा अवेर्देन ॥ अकंददग्निस्तनयान्ति
 वधोः क्षामारे रिदही रुधः समं जंनू ॥ सद्योज्ञानो विदही मिद्वो अख्यदारोदसी भानुना भात्यंतः ॥ श्रीणा
 मुदारो धरुणो रयीणा मनीषाणां प्रापणः सोमगोपाः ॥ वसुः सुनुः सहसो अशुराजा विभात्यग्रं युवसा
 मिधानः ॥ विश्वस्य केतुर्भुवनस्य गर्भं आरोदसी अहणा ज्ञायमानः ॥ वीळुं चिदद्रिमभिनस्य रायजना
 यदग्निमयं जंतुपंच ॥ २८ ॥ उशिर्वावको अरतिः सुमेधाम त्रेधुग्निरमृतो निधायि ॥ द्र्यश्चिधूममरुषं

सरिभ्रदुष्टुकेणशोचिषाद्यामिनक्षंन॥दृशानोरुक्मःउर्वियायद्योदुर्मर्षमायुःश्रियेरुचानः॥अग्नि
 रमृतोअभवद्दयोभिर्यदेनंघोर्जनयस्सुरेताः॥यस्तेअद्यकृणवद्भुङ्क्षोचैःपूषेदेवघृतवतमग्ने॥प्र
 तनयप्रतरंवस्योऽअध्वानिमुम्भंदेवनुक्तंयविष्य॥आतंनजसोश्रवसेध्वग्नःउक्थःउक्थःआभजन्ना
 स्यमाने॥प्रियःसूर्येप्रियोऽअग्नासैवात्युज्जातेनभिनददुज्जनिस्त्वेः॥त्वामग्नेयजमानाअनुद्यु॥३७
 न्विभ्वावसुदधिरेवाय्याणि॥त्वयासहद्रविणामिष्यमानाव्रजंगोमंतमुनिजोविववुः॥अस्ताव्यग्नि
 नरांसुशोवोवैश्वानरःऋषिभिःसोमगोपाः॥अद्वेषेद्यावाष्टथिवीद्रुवेमदेवाधत्तरयिमस्मेसु
 वीरमू॥२८॥ ॥इतिरुग्वेदाम्नायेशाकलसंहितायांसप्तमाहकेअष्टमोऽध्यायः॥ ॥श्रीकृष्ण॥

॥शके १६९० वर्षे मन्मथनामसंवत्सरे उत्तरायणे शोशितौ मिथश्चतुर्थ्यंति दिने इदं पु
स्तकं समाप्तम् ॥ कमलवारोपनाम्ना त्रिंबकसदस्यसुतेन गोविंदेन लिखितम् ॥ श्रीराम ॥
श्रीगोपालगरुडध्वजार्पणमस्तु ॥ ॥ आत्मार्यं च परोपकारार्थं लिख्यते ॥ शुभं भवतु ॥ ॥
१८ अग्नधृष्टीकटिग्रीवस्तब्धदृष्टीरधोमुखम् ॥ कष्टेन लिखितं ग्रंथं यत्नेन प्रतिपालयेत् ॥
तेलाद्रक्षेज्जलाद्रक्षेद्रक्षेष्टिथिलबंधनात् ॥ मूर्खदस्तेन दातव्यमेवं वदति पुस्तके ॥ २॥ ॥ १८

[OrderDescription]
,CREATED=15.02.20 11:28
,TRANSFERRED=2020/02/15 at 11:46:11
,PAGES=197
,TYPE=STD
,NAME=S0002825
,Book Name=M-2665-TRIGVED SHAKAL SANHITA SHAPTAM ASHTAK
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF

FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF

FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF

FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF

FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF

FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF

FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF

FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF

FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,FILE90=00000090.TIF
,FILE91=00000091.TIF
,FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF
,FILE94=00000094.TIF
,FILE95=00000095.TIF
,FILE96=00000096.TIF
,FILE97=00000097.TIF
,FILE98=00000098.TIF
,FILE99=00000099.TIF

FILE100=00000100.TIF
,FILE101=00000101.TIF
,FILE102=00000102.TIF
,FILE103=00000103.TIF
,FILE104=00000104.TIF
,FILE105=00000105.TIF
,FILE106=00000106.TIF
,FILE107=00000107.TIF
,FILE108=00000108.TIF
,FILE109=00000109.TIF
,FILE110=00000110.TIF
,FILE111=00000111.TIF

FILE112=00000112.TIF
,FILE113=00000113.TIF
,FILE114=00000114.TIF
,FILE115=00000115.TIF
,FILE116=00000116.TIF
,FILE117=00000117.TIF
,FILE118=00000118.TIF
,FILE119=00000119.TIF
,FILE120=00000120.TIF
,FILE121=00000121.TIF
,FILE122=00000122.TIF
,FILE123=00000123.TIF

FILE124=00000124.TIF
,FILE125=00000125.TIF
,FILE126=00000126.TIF
,FILE127=00000127.TIF
,FILE128=00000128.TIF
,FILE129=00000129.TIF
,FILE130=00000130.TIF
,FILE131=00000131.TIF
,FILE132=00000132.TIF
,FILE133=00000133.TIF
,FILE134=00000134.TIF
,FILE135=00000135.TIF

FILE136=00000136.TIF
,FILE137=00000137.TIF
,FILE138=00000138.TIF
,FILE139=00000139.TIF
,FILE140=00000140.TIF
,FILE141=00000141.TIF
,FILE142=00000142.TIF
,FILE143=00000143.TIF
,FILE144=00000144.TIF
,FILE145=00000145.TIF
,FILE146=00000146.TIF
,FILE147=00000147.TIF

FILE148=00000148.TIF
,FILE149=00000149.TIF
,FILE150=00000150.TIF
,FILE151=00000151.TIF
,FILE152=00000152.TIF
,FILE153=00000153.TIF
,FILE154=00000154.TIF
,FILE155=00000155.TIF
,FILE156=00000156.TIF
,FILE157=00000157.TIF
,FILE158=00000158.TIF
,FILE159=00000159.TIF

FILE160=00000160.TIF
,FILE161=00000161.TIF
,FILE162=00000162.TIF
,FILE163=00000163.TIF
,FILE164=00000164.TIF
,FILE165=00000165.TIF
,FILE166=00000166.TIF
,FILE167=00000167.TIF
,FILE168=00000168.TIF
,FILE169=00000169.TIF
,FILE170=00000170.TIF
,FILE171=00000171.TIF

FILE172=00000172.TIF
,FILE173=00000173.TIF
,FILE174=00000174.TIF
,FILE175=00000175.TIF
,FILE176=00000176.TIF
,FILE177=00000177.TIF
,FILE178=00000178.TIF
,FILE179=00000179.TIF
,FILE180=00000180.TIF
,FILE181=00000181.TIF
,FILE182=00000182.TIF
,FILE183=00000183.TIF

FILE184=00000184.TIF
,FILE185=00000185.TIF
,FILE186=00000186.TIF
,FILE187=00000187.TIF
,FILE188=00000188.TIF
,FILE189=00000189.TIF
,FILE190=00000190.TIF
,FILE191=00000191.TIF
,FILE192=00000192.TIF
,FILE193=00000193.TIF
,FILE194=00000194.TIF
,FILE195=00000195.TIF

FILE196=00000196.TIF
,FILE197=00000197.TIF
,